

Euskal Herritik kanpoko sagardo produkzioa



ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01700



20 Urtez Preso

ETXERATZEKO TENOREA

Juan Bautista Berasategi

Euskal marrazki filmak txingurri ausartak dira"



5000 HEGALKADAREN LAGUNTZA BEHAR DUGU, ZIBURUN SEASKAKO BIGARREN KOLEGIOA FINKATZEKO !

*Hegalda zaitez Euskal herri osoan
gaindi eta erraiezu lagunei, Ziburun
finkatu nahi dugula iparralde-itsas
bazterreko gaztetxoek hain beharrezko
duten euskal kolegioa.*



Zure laguntzaz, antxeta Euskal Herri osoan zehar hegaldatuko da.

Lagun guztion emaitzari esker, Ziburun finkatuko dugu Iparralde-itsas
bazterreko euskal kolegioa.

Hegaldaka, antxeta diru bila.

200 liberako / 5000 pezetako 5000 hegalkadek osaturiko
hegaldia beharko dugu, Iparralde-itsas bazterreko gaztetxoek
hain beharrezko duten euskal kolegioa finkatzeko.

Nola lagun dezaket antxeta bere hegaldian ?

Orritxo honen gibel aldean zure xehetasunak
idatzi eta igor ezaguzu gure helbidera.

Bestelako diru laguntza eman nahi badut ?

Laguntza guztien artean
bidaia bat zozketatuko
dugu.

ANTXETA HEGALKADA BATEZ LAGUNDU NAHI DUT ZIBURUKO EUSKAL KOLEGIOA FINKATZEKO

IZEN-ABIZENAK
HELBIDEA

Aintzinarazi nahi dutzun hegalkada kopurua pta / Frs
PAGATZEKO MODUA (egin gurutzea dagokion lekuan)
☐ Txete bidez. kopurua:
☐ Transfrentzi bidez. kopurua: pta / Frs
☐ Euskadiko Kutxa : n° 9035 0059 87 0591063721
☐ Crédit Mutuel Bayonne St-Esprit : Cpte n° 00043850740

**ZIBURUKO EUSKAL KOLEGIOA
FINKATZEKO KOMITEA**
18, F. MITTERRAND KARRIA
64500 ZIBURU
TEL (07 33 5) 59 51 87 20
FAX (07 33 5) 59 51 87 20



Marraskia: Asisko Urmeneta
Diseinua: Aitzol Goikoetxea



■ 20 urteko espetxe
ibilaldia preso ohien
ahotik

9



■ J. Berasategi: «Marraski filmak
txingurri ausartak dira»

24



■ Ziririk gabeko
sagardo frantses,
finlandiar...

28



■ I. Aranbarri: «Poesia
diskurtso logikotik
urruti dago»

36

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. *Asisko Urmeneta* 4

Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

20 urteko espetxe ibilaldia preso ohien ahotik.

Xabier Letona. Eriz Zapiain 9

EKONOMIA

Orain 35 orduko lan-astearen bila.

Daniel Udalaiz 18

GIZARTEA

Neguko entrenamendua, ahuldadeak indartzeko.

Xabier Usabiaga 20

Elkarriketa: Juan Bautista Berasategi.

Beñat Doxandabaratx 24

Ziririk gabeko sagardo frantses, finlandiar...

Birjinia Arrillaga 28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 32

Agenda 35

Elkarriketa: Iñigo Aranbarri.

Aitor Zuberogoitia 36

Argitalpenak 39

AISIA

Irrati-Telebista. *Eriz Zapiain* 42

Denborapasa 46

Bizia 48

IRITZIAK

Politika: *Juan Jose Pujana* 8

Kultura: *Juan Martin Elexpuru* 34

Azkena: *Joxemari Iturralde* 50



Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria



Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen editortza laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:



fundazioa
fundación

El Recorte

BEHERAPENAK • BEH

LEHEN



ORAIN



-%70

LEHEN

AMNISTIA OSOA

ORAIN

PRESOAK HER

LEHEN

jaldi
hadi
mundura

ORAIN

baietz
estadios
bete!

-%40

-%90

ENAK



ASISKO + XAMAR ©



JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetza: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.
 Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
 943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxe: 559 47 60 01.
NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3.
 ezkerre. 31011 Iruñea.
 Tel.: 948 17 80 78. Faxe: 948 17 80 77.
POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.
 Ipar Euskal Herria...717 libera.
 Espainia...15.000 pezeta.
 Beste atzerriak...19.300 pezeta.
 Airez...30.225 pezeta.



KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaila Taldeko partaidea da

Eskola eredu erdaldunak salatu!

Euskal gizartea euskararen normalkuntza eskatzen ari da behin eta berriz. Baina argia dago hizkuntza bat ezin dela normalizatu dagokion lurraldeko biztanleek eza gutzen ez badute. Euskal Herriko biztanleriaren gehiengo handi batek ez daki euskaraz eta, beraz, prozesu normalizatzailerik bat gauzatu dadin hurrengo belaunaldiak geure hizkuntza jakitea lortu behar da. Horretarako beharrezkoa da ematen zaien hezkuntzak hori bermatzea.

Gainbegiradatzeko batek zera diosku: egun ikasten dabilen euskal herritar askok ez du euskaraz jakingo, edo behintzat, ez du eskolan ikasiko. Eskualdeka alde galantak ematen dira, baina oro har, umeen portzentzia handi bat euskararen ezagutza bermatzen ez duen eredu batean burutzen ari da bere ikasketak (kasurik larrienak euskara ofiziala ez den zonaldeetakoak dira noski: Iparralde eta Nafarroako hegoaldea). Ikasle horiek ahaletik pertsonal eta ekonomiko handia egin beharko dute etorkizunean euskara ikasi nahi badute.

Bistan dago euskara ezagutzeko eskubidea biztanle orori bermatuko dion eskola plangintza egokitu behar dela, gaur eguneko ereduaren sistema behin betiko gaituzte. Horrexegatik hain zuzen ere Euskal Herrian Euskarazek irakaskuntzarekin loturiko kanpaina hasi du.

Urtarrilean zehar EHEk eskola erdaldunen salaketa egin du, era bitan: batetik, informazioa emanez (eredu erdaldunak zein eskolatan mantentzen diren aipatu); bestetik, interpelazioen bidez (eskola horiei daukaten erantzukizuna gogorarazi,

aurrez aurre edo gutun bitartez). Euskalduntzen ez duten ereduak Euskal Herriari zer nolako kaltea egiten dioten gogoratu nahi dugu. Hemen ez ditugu ezertarako behar.

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ

Landare transgenikoak

Nik bezalaxe ADN-a zer zen juxtu eskolan ikasi eta aspaldian ahazturik dutenen artean batek baino gehiagok urtarilaren 10eko ARGIAko landare transgenikoei buruzko artikulua interesez irakurriko zuen. Ekoizpen prozesuak baino gehiago, jardun honek ekartzen dituen ondorioak dute interesa nire ustez. Ezjakin hutsa naiz kontu hauetan, eta biztanleriaren gehiengo antzera dabilgelakoan nago. Hau da, multinazionalak, gure ezjakintasuna medio, nahi duten guztia egiten dute, egiten duten hori guztia guk kontsumitu dezagun. Klonazioa ere hor da. Baina horiek prentsan isla izan duten fenomenoak dira. Auskalo, norainoko dimentsioa duten gure kontrol ahuletik kanpo egiten diren esperimentuek. Tomatea eta arrainaren geneak izaki bakar batean elkartu badituzte, zergatik ez txakur-gizakia sortu?

Beste komunikabide batean Fatimaren hiru errebelazioen inguruan irakurri nuen. Hirugarrena ez du Aita Santuak oraindik jakinarazi, hirugarren milurtearen atarian gauden honetan. Nik bederen, ez dut jakin-min handirik kontu horrekin. Fatimari bere garaian Jainkoak errebelatutakoak baino, egungo jainkotxoek errebelatzen ez dutenak galarazten dit loa.

SAIOA GOMEZ BELTRAN
 IRUÑEA

Hiruko Txikian

ZIRI SORTA

E tengabeki sartzen saiatzen direna. Aski da etxetik kanpo —eta ez pentsa oso urruti ibili behar denik— denbora laburra egitea, hori bizitzeko. Lizarra-Garazi dugu izar berria. Gaizkile antolatuen erresuma berria. Eta eremu feudala bailitz, bertako biztanleri gaztea guda zikinetan erabilia da erruki gabe agintarien aldetik beren onurarako. Orain bai, orain ez, gazte horiek ez baitute iritzi propiorik eta aginduak betetzeko soilki baitaude mundu hontan. Dena boro-bila. Beraz, aski litzateke EHK pakearen aingeru tronpetak jotzea dena geldiarazteko. Pakearen uso zuria, EHK bahitua

daukan hori libratzea ei da demokraten zeregina. Eta Bilboko kaletan usotzat erakutsi argazkiak, putreenak omen ziren. Egundorretarako propio, trukaturakoak. Eta EH ezik, beste guztiak ez omen dira ohartu adarjotzeaz. Eta ziri sorta hedatzeko industriak, hein batean, bere helburua lortzen du, eskuin ezker horrelako mamalokeriak entzun behar izaten baitira bazterretan. Eta ni, memori onekoa eta gazteagoa izandakoa badakit gure gazteak pake bila dabilatzala. Baina agian, beste kolore bateko pakea nahi dute.

JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ELA-LAB

Hilaren 19an, bost urte bete ditu ELA eta LABen jarduera bateratuak. Egun horretan enpleguaren eta berrindustrializazioaren aldeko lehen manifestazioa egin zuten; hilabete beranduago, lan harremanen euskal esparruaren aldeko manifestazio jendetsua. Ordutik, zailtasun eta barne tirabiren gainera, eraikuntza nazionala eta burujabetza oinarrituta, bi sindikatuek beren indarrak batu dituzte helburu zehatzetarako. Eredu izan dira alderdi politiko abertzaleendako, eta funtsezkoa Lizarra-Garaziko akordioarekin eta ETArekin su-etenarekin ireki den eszenatokiriko berrirako.

Epe ertain eta laburrera, jarduera bateratu hori —ESK, STEE EILAS, EHNE eta HIRU ere bertan sartu dira— onuragarria izango da, ez soilik afiliatuentzat, batez ere langabezian edota sozialki baztertuta dauden milaka pertsona horientzat. Onuragarria izango da, halaber, Euskal Herri subirano batentzat. Eta euskal esparru ekonomiko, politiko eta sozialaren onarpen eta errespetutik, aurkituko ahal da CCOO eta UGT hurbiltzeko biderik, elkarrekin Euskal Herrian lanaren banaketa eta enpleguaren sortzea erdiesteko. ELA eta LAB ere izan dira.

◆ DANIEL UDALAITZ

GATAZKAREN ETEKINA

EUSKAL Herriko paisaje politikoa aldatu ahala, espainiar botereek kontrolatutako komunikabideen noizbehinkako erasoaldia aurreikusitako gauza zen. Etorriko denaren lehenbiziko frogabesterik ez da izan iragandakoa. Bakegintza prozesua ondo joanda eta alde horretatik astinduko ez balute ere, EHk sostengatutako Ibarretxeren gobernuak badaki aldiro nonbaiten pilatutako txostenen informazioa kudeatu beharko duela. Euskal Herrian ez da bake giro osasungarrikerik, ezta gutxiago ere, baina duela hilabete batzuk baino osasungarriago, nagusiki ETak atentaturik egiten ez duelako.

HB-KO MAHAI OHIAK BARRUAN JARRAITZEN DU ORAINDIK

HB-KO mahaikide kartzelaratuak espetxean mantenduko dituzte hirugarren gradurik onartuko ez duten aitzakian. Egia da euskal preso kolektiboak ez duela hirugarren gradurik onartzen, baina bere ibilbide luzean kolektibo honek egoera politikoari egokitzeko gaitasuna erakutsi du, unean uneko espetxe araudiak eskaintzen dituen zenbait aukera baliatuz (gaur egun preso gaixoen eta hiru laurdena bete dutenen baldintzapeko askatasuna, besteak beste). Bake prozesua sendotu ahala agian ez luke baztertu behar beste neurri



■ Espetxea da egungo gai zentraletakoa.



batzuek ere onartzea, beraiek onartzen dituzten neurrian gizartearentzako presio tresna ere bihurtzen dira eta. Ipar Irlandako presoen egoera arras desberdina da, gehienak Ipar Irlandan eta batuta daudelako, baina han presoak asteburuan kalera ateratzen dira eta astelehenean espetxera itzuli.

HAMASEI EPAILEEKIKO ZIGORRA

ESPAINIAKO Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiaren proposamenez, datorren 26an erakunde horren Diziiplina Batzordeak 16 euskal epailek presoen sakabanaketaren aurka argitaratutako idazkia aztertuko dute. Batzorde honek idazkiaren edukia Espainiako gobernuaren aurkako zentsuratzat jotzen badute, 16 epailek eta sinatu zuen fiskal bakarrak 50.000 eta 500.000 pezeta arteko (2.000 eta 20.000 libera inguru) isuna jaso dezakete.

B A H E A ◆ «Bake prozesuak porrot egiten badu dimititu egin beharko dut EAJk gobernatzen jarraituko du ahal duen indarrekin», zioen Xabier Arzalluzek bakegintza prozesuak bizi izan dituen tentsioen inguruan. Guillermo Etxenike Gipuzkoako sozialistak eras egin die jeltzaleei: «Lizarrako akordioarekin EAJ mendira igo da». Josep Borrell buruzagi sozialista gogorragoa zen EHk Jaurlaritza laguntzeari buruz: «Hitlerrek ere hauteskundeak irabazi zituen». Begoña Lasagabaster EAko parlamentariak baikortasunez ikusten du egoera: «Seriotasun eta tinkotasun handia ikusten dut Jose Maria Aznarren gobernuan». Rafael Vera

E T R O A



ESPETXE ESKUMENEN ESKAERA

SABIN Intxaurraga Jaurilaritzako Justizia Sail-buruaren legealdiko helburu garrantzitsuenetakoa izango da espetxe eskumenak lortzea. Aurretik Ramon Jauregik eta honen ordezkaria izan zen Francisco Egea sozialistek eskatu zituzten baina Madrilgo Gobernuak ez zien jaramonik egin. Intxaurragaren ustez, EAEko espetxeek hobe-kuntza ugari behar dituzte baina hauei ekiteko eskumenen beharra du. Horrez gain, bere esanetan bake prozesuak aurrera egin dezan ere garrantzitsua da Gasteizko Gobernuak EAEko espetxeak kudeatu ahal izatea.

GARAI BERRIAK, TITULAR ZAHARRAK

HILAREN 12an, asteartea, Polizia Nazionalak sei gazte atxilotu zituen Iruñean kale borrokan aritzearen akusaziopean. Hiru egunera aske gel-

IU-EB ERABAKI BEHARREAN

Lintxamendu informatiboko sasoi honetan ez da samurra EAEko IU-EB Lizarra-Garaziko akordioan eroso egotea. Lizarrako akordioaren funtsa ez da abertzalea baina akordioan dauden gehienak abertzaleak dira. EAEko IU-EBri, beraz, merezimendua aitortu behar zaio. Oraingoz bederen Espainiako IUri aitortu behar zaionez, Madrilén Lizarra-Garazi defendatzea hemendik nekez neurtu daitekeen balorea da. Nafarroako EB-IUrena beste kontu bat da, ez baitirudi inoiz argi eduki dutenik nahi zutena; hauteskondeen gertutasunak Lizarratik aldentzeari usain txarra ematen dio.

ditu ziren fiantza pean. «El Pais» egunkariak, ordea, aldeztu aurretik kondenatu zituen atxilotetaren berri ematean: «Sei gazte atxilotu dituzte molotov koktelak jaurtitzearatik». Askatu ostean Madrilgo egunkarian ez zen aipamenik.

Detenidos seis jóvenes por lanzar 'cócteles molotov'

M. M., Pamplona
El Cuerpo Nacional de Policía desarrolló ayer en Pamplona la primera operación contra la violencia callejera en Navarra desde el inicio de la tregua de ETA. Seis jóvenes fueron detenidos durante la madrugada como presuntos autores del ataque con cócteles molotov perpetrado en octubre contra un furgón del Cuerpo Nacional de Policía y contra una oficina bancaria de La Caixa. Cuatro de los deteni-

tz Mendioroz Lizarraga y Joseba Navarro Magdaleno. Los arrestos se produjeron por orden del titular del juzgado de instrucción número 1 de la Audiencia Nacional, Jesús del Olmo.

Agentes del Cuerpo Nacional de Policía localizaron por la tarde alrededor de 30 cócteles molotov en las afueras de la localidad de Cizur Mayor, a tres kilómetros de Pamplona, informó la Delegación del Gobierno. Los artefactos incendiarios estaban escondi-

■ «El Pais»era ez da su-etenik heldu.



■ Rafael Vera.

IZPIAK

Rafael Vera Espainiako Estatu Idazkari ohiaren ustez, ETA su-etenean izan arren Frantziako poliziak gertutik jarraitzen ditu haren urratsak eta ez litzateke baztertzekoa aurki ETaren aurkako operazioen bat izatea.

Patrick de Carvalho GAL taldeetako kideak bere buruaz beste egin zuen Frantziako St. Maureko espetxean. Bizitza guztirako espetxe zigorra betetzen ari zen atentatu batean Tomas Perez Revilla hil eta Roman Orbe zauritzeagatik. Yolanda Barcina egungo Nafarroako Gobernuko Lurralde Antolaketa, Etxebizitza eta Ingurugiro kontseilaria izango da UPNk Iruñeko alkatetzarako aurkeztuko duen hautagaia.



■ Y. Barcina.

ere badu zeresanik: «Une honetan, eta publizitateari dagokionez, terroristak eta beraien ingurukoak irabazten ari dira». Jone Goirizelaiak aitortu zuenez, «kale borrokak kezka sortzen du HBn, HBn sektore desberdinak daude eta guztiek ez dute berdin pentsatzen».

Angel Mari Elkano ere nafar Hezkuntza kontseilariaren autoa erretzeaz aritu zen: «Era horretako ekintzek nolabaiteko egoneza sortzen dute gizarteko zenbait sektoretan, ezker abertzalean ere bai».

Nicolas Redondo PSE-EEko buruzagia laster aurkeztuko den Udalerrien Biltzarraz: «Joko arau demokratikoei eraso larria da».

Egungo egoeraz gogoeta xume bat (1)

Horretarako ni baino askoz iaioago eta gaiagorik bada-
goen arren, «Argia» aldizkari adiskideek erabaki
zuten nik ere itsaso nahasi eta korapilotsu honetan es-
kuak behar nituela sar. Beraz, nere 'egia' azalduko dut,
oso-osorik ez dudala aurretik jakin eta aitortu arren.
Izan ere, egiak alde asko ditu, nonbait, poliedrikoa baita. Hasieratik,
bada, gizakiaren grina bizia egia erdiestea, menderatzea izan bada ere,
azkenean, etsirik, onartu behar da ez dela inor, zorionez, egia osoaren
jabe. Baliotsuegia baita bakar baten esku izateko. Gizakia, bestalde,
ez da neurtzen egiaren jabe delako, harenganako grina, jarduera eta bera
bilatzearen eten gabeko ihardun zintzoagatik baizik. Hor datza, hain
zuzen, gizakiaren funtsezko tragedia, hots, egia osoa somatu arren ezin oso-
rik erdietsi!

Gaiari lotu baino lehen bi ohartxo, bederan, nahi nituzke jar, gauzak bere
leku propioan uzteko. Izan ere, jaki-
nak eta guztiz oinarritzkoak diren
arren, maizegi bazterrean uzten baiti-
ra. Lehendabizi, euskal herriak bere
baitan Herri bat, Natio edo Ethnos bat
osotzen duela, beste edozein Herrik
bezala. Herri izate horretatik jatorriz-
ko eskubideez jantzia dela eta oina-
rrizko eskubideok ez datozkiola
inongo legetik, inongo konstituziotik,
ez eta inongo Estatuko borondate-
tik, soilik bere herri izate-
tik baizik.

BIGARRENIK, argi utzi be-
har da deituriko «euskal gatazka» ez
dela oraintsu sorturiko arazoa. Labur
esatearren, Ipar euskal Herrietako he-
rri eskubideak Frantziako Iraultza os-
petsuak zeharo suntsitu zituen, He-
goaldekoenak, aldiz, 1839ko urriaren
25eko mila bider lege madarikatuak.
Izan ere, orduantxe indarrez eta iru-
zurrez lehen aldiz historian Hegoal-
deko lau euskal lurraldeak Espainiako
Konstituzioan sar baitzituzten. Nafarroa bera Erresuma izate-
tik Pro-
pintzi arrunta bilakatu zen, Koroarekin mendeetan eginiko buruz-
buruko ituna hautsiz, armen poderioz, Espainiako Estatuan sartuak izan
ziren. Harrezkero eta ordutik, euskal Herriak sekulan ez du etsi, ez eta
etsiko ere, harik eta bere eskubideak errespetatzen ez diren arte.

Hamaika gora-behera izan dira gaur egunera heldu arte... Makina
bat neke, odol, atsekabe, zatiketa, zapalketa izan da gure artean, ba-
zirudien bera ere galdurik zegoela. Azken diktadorea ere Herioak
eraman zuen eta berriro gordin-gordinean askok akiturik nahi zuen
euskal abertzaleasuna bere bariante ezberdin guztiekin azaldu zen
eskenatokian. Tamalez trantsizio deituriko une hartan ez zen ahalezko

izan herri-politika bateratu edo elkartu bat burutzea. 1977ko Xiber-
tako elkarriketek berriro azaldu zuten euskaldunon arteko ulertezina.
Behar bada ez zen oraindik garaia, edo-ta batzuok edo besteok ez
geneuden sasoian, heldutasunean. Hala ere, gauzak objetiboki azter-
tzen baditugu orduko gure herriko egoera ezin kezkarriagoa zen:
ekonomia krisirik larrienean, hizkuntza galzorian, gizartea bera batere
baliapiderik gabe, erakunderik gabe, deus gabe, eta politikazko pro-
zesu berri, ireki eta ezezagun baten aurrean. Zer egin zitekeen une
hartan? Etsaien eskuetan utzi Herri honen ordezkari-
za? Ene ustez, eta

zintzoki diot, helburu guztiak, argi da-
goenez, lortu ez ziren arren, arduraz
jokatu zen, orduko egoeraren aurrean
erantzukizun larriak baitzeuden.
Gauzak osotasunean eta ikuspegi his-
toriko zabalean aztertuz, uste dut, ez
zela huts egin partehartze-
ari buruz or-
duan hartutako erabakiaz, kritikatu li-
tekeen demokrazia eredu baten sartzen
bazen ere. Kontutan izan behar da baita
ere beste geo-politika eremu zabalago
baten geundela, hots, Europan.

Ordutik 22 urte igaro dira eta, di-
rudinez, ez dira alperrekoak izan, gure
historian beste bidegurutze garrantzi-
tsu baten aurrean aukitzen baikara. Bai,
une guztiz kritikiko baten aurrean gaude,
horrela dakusa mundu guztiak behin-
tzat. Alde batetik ETaren muga gabe-
ko su etenak eta bestetik alderdien ar-
teko Lizarra-Garaziko itunak zangoz
gora jarri ditu politikazko estrategia
guztiak. Azken Autonomi hauteskun-
deek argi utzi dute alde batetik bakea-
ren premiazko premia eta bestetik
abertzaleek osatzen duten gehiengo de-
mokratikoa. Horrek piztu du gizartean
benetako itxaropena, Estatuko alder-
dietan, aldiz, alderantzizkoa nabar-
mentzen bada ere. Izan ere, referendum
gisa planteatu zituzten hauteskundeak
gizartea zatikatzeko asmo agiriak eta

haien ondorioak ezin dituzte iruntzi. Egungo Jaurilaritza deslegitimatua
nahian darabilten estrategia zorrotza horren adierazgarri baino ez da.

Ene iduriko gaur egun abertzaleok esku artean daukagun altxorrik
baliotsuena eta eraginkorrena, zalantzarik gabe, lortu den elkar uler-
tzea, elkartasuna da. Hori baino lanabes indartsuagorik sekulan ez
dugu izan eta, nonbait, izan ere ez dugu izanen. Beraz, bakeari sendo
eusten badiogu eta jarriko dizkiguten oztipo guztien gainetik elkar-
tasuna garatzen badugu, gehiengo demokratikoa ematen digun legi-
timitatea beha bezala administratuz, gai izango gara Euskal Herriko
arazo guztiak planteatzeko eta onez gaingintzeko, ez Espainian bakarrik
baita Europan ere ●



Juan Jose Pujana
Eusko Legebiltzarreko lehendakari ohia

*“Alde batetik ETaren muga
gabeko su etenak eta bestetik
alderdien arteko Lizarra-Garaziko
itunak zangoz gora jarri ditu
politikazko estrategia guztiak”*



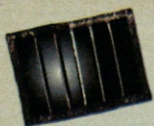
■ Yaserias 1983ko otsaila. Ezkerretik hasita: Gloria Rekarte, Itziar Galardi, hirugarrena kalean da aspaldi, eta Koro Egibar. Aipatutako hauek espetxean dira oraindik. Argazki hau «Egin»ekoek ateratakoa da, PSOE Espainiako gobernura iritsi ondoren espetxeetan egon zen zabalkunde giro motzean ateratakoa. Garai hartan jaialdiren batzuk ere egin ziren espetxeetan; egoerak, alta, ez zuen luze iraun.

20 URTEKO ESPETXE IBILALDIA PRESO OHIEN AHOTIK

Amnistiaren ondorengo 20 urteak espetxean iragan dituzte ia. Ondo ezagutzen duten mundua da, batzuek ia bizitza erdia egin dute Espainiako espetxeetan eta. Atzera egin eta beraien bizipenetatik abiatuz, mahainguruko laupabost orduak eskaini dezaketen bizitasunaz egindako ibilaldia da. Preso ohiak dira baina preso moduan mintzo dira; kaletik baina barrutik ere bai oraindik. Denak batera batzutan, binaka bestetan, kazetaria aurrean ez

balego moduan-edo, iragandako egoerak aztertuz eta interpretatuz. Berriketak samur irensten ditu orduak. Soria, Puerto, Herrera... iraganean menperatutako mamu beltzak bailiran pausatzen dira ohol gaineen. Eta ororen gainetik, barruan geratzen diren Kolektiboko —berba sakratua— kideak, espetxean jarraitzen duten pertsonetik oroimena.

Testuak: Eriz Zapirain eta Xabier Letona



■ Ezkerretik bueltan, Juanito Nazabal, Begoña Sagarzazu, Jose Antonio Torre Altonaga, 'Medius', eta Jose Miguel Azurmendi.

Amnistiaren ondorengo urteak ziren, trantsizio garaiak. Bide bat ala bestea aukeratzeko unea. Estatutoen bidea edo apurketarena. Fran Aldanondo ondarrutarra izan zen azkena ateratzen baina berehala sartu ziren beste batzuk, 78ko abenduan Iruñean atxilotuak izan ondoren. Bi etakide eta polizia bat hil ziren Iruñean, enfrentamenduan, eta Martin Villak, orduko Barne Ministroak, «2 eta 1 gure alde» esaldi entzutetsuarekin ospatu zuen.

J.M. AZURMENDI. Hogei urtetako historia hau 1978ko urtarrilaren 5ean hasi zen, Iruñean Patxi Elkarte iruindarra atxilotu zuten eta 11n Maximo Aierbe eta Juan Mari Olano gipuzkoarrak. Xabier Morras iruindarra eta Cesar de la Fuente, Alberto Olalde eta Juanra Ruiz de Gauna gasteiztarak ere garai honetan harrapatu zituzten.

Aurretik beste mugimendu txiki batzuk izan baziren ere—Iruñeko presoak Burgo-sera eramatea, adibidez—1978ko abenduaren 28an euskal espetxeetako preso guztiak Soriako espetxera eraman zituzten. Bi ezaugarri dauzka Soriak: euskal preso politikoak biltzen zituzten lehen aldia zen batetik; bestetik, poliziaren presentzia espetxean.

Gaur egun presoak batzea eskatzen

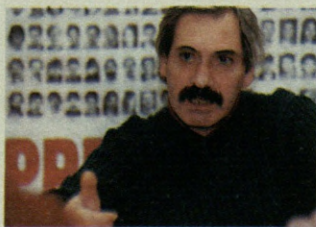
da. Zer iruditzen zitzaizuen orduko batze hura?

JOSE MIGEL AZURMENDI. Zigorra zen.

BEGOÑA SAGARZAZU. Galdera hori hogeitaz beranduago dator, orduan espetxean zaude, amnistiaren garaia ondoren. Dena garatu gabe zegoen. Zigorra zen.

'**MEDIUS**'. Batetik gose greba eta

gainerako protestei zentzu politikoa ematen genien—gure rehen izaera agertarazteko—baina bestetik gure eskubide pertsonalen alde ere borrokatu behar genuen. Soriako hasierako baldintza gogorretatik egoera leunago batera pasatu ginen borroka gogorren ondoren. 79an gertakizun garrantzitsua gertatu zen euskal preso politikoaren kolektiboan—milien eta polimilien artean banatua zegoena—, polimiliek «Es-



J.A. Torre Altonaga, 'Medius'
Espainiako espetxeetan 19 urte egin ondoren—gaur egun 54 urte dauzka—, iazko otsailaren 21etik dago kalean, hots, hamar hilabete pasatxo. Zigorren hiru laurdena 1993an bete zuen eta, beraz, orduan utzi behar zuten aske. Mungiarra da eta preso ohiaren subsidioarekin dago.



Begoña Sagarzazu
Pasaitarra da eta 37 urte dauzka, horietarik hamar Espainiako gartzela desberdinetan iragan ditu. Hamar hilabete daramatza kanpoan, 1998ko otsailaren 19tik. Euskal Preso Politikoen Kolektiboko mintzakidetzakoa izan zen. Preso ohiaren subsidioarekin bizi da oraingoz.

tatutoarekin presoak etxera» aldarrikatzen zuten eta guk, aldiz, ez genuen horretan sinesten.

J.M. AZURMENDI. Egia esan, aurretik ere bi kolektibo zeuden baina funtzionamenduan bakarrean moduan aritzen ginen. Azpimarratu behar da, halaber, Sorian hasi zirela lehenbiziz posta erretentitzen. Horrez gain, ETArekin ekintzen ondoren, gurekin hartzen zuten mendekua Sorian. Polizia talderen batek kolperen bat jasotzen bazuen polizia talde hori hiru egunez eramaten zuten Soriako espetxea zain-tzera eta, jakina, barrura sartu eta egurtzen gintuzten.

Euskal Herrian hilabete batzuk egin ondoren, Soriara eraman zituzten ETA biak ('miliak' eta 'polimiliak') eta Komando Autonomoekin zerikusirik izan zitaketen preso guztiak. Ibilaldi luze baten hasiera besterik ez zen. Cadizeko Puerto de Santa Maria-1 izan zen ondorengo etapa eta, sakabanaketa hasi aurretik, Ciudad Realgo Herrera de la Mancha ospetsua geroago. Herreran egin zituzten azken urteak guztiek elkarrekin, Espainiako Espetxe Erakundearen hurrengo trikimailua Espainia osoko espetxeetan barreiatzea izan zen. Etapa bakoitzeko gora-beheretan murgilduko gara solasaldiarekin.

'MEDIUS'. Puerton poliziarik gabe tentsioa normaldu zen eta funtzionarioek erabateko inpunitatea zutela sentiarazten ziguten. Puertora arte bizitza amankomuna

egiten genuen eta hemen bi modulotan banatu gintuzten; Puertorekin sistema modularra gauzatu zen. Formazioa eta zigorra egunerokoa zen, zerbait gaizki zeldan edo zerbait zikin izatea nahikoa zen zigortzeko.

Urruti dago baino 80ko ekainaren 13a ondo gogoratzen dute. Polizia Nazionale Soriako espetxe barruan sartu eta egundo-ko jipoiak banatzen aritu zen, bere kasa. Presoaren ehizan.

J.M. AZURMENDI. Garai hartan gauza asko gertatu zen Sorian, zulo batzuk aurkitu zituzten, material batzuk, barruko aldarrikapenak ere baziren... Erantzuna jipoia izan zen. Polizia Konpainia oso bat sartu zen espetxean. Zeldak miatu zituzten eta dena txikitu, irratia, argazkiak... dena. Gure erantzunaren zain egon ziren eta guk erantzutean berriro sartu; pm eta autonomoei zeldetara sartzeko agindu zieten eta gu geunden tokira igo zuten pelotazoka, kulatazoka...

JUANITO NAZABAL. Sarreraren argazkia honakoa zen: polizien komandantea bi labanekin eskuan Tomas Karrerari jarraika; azkenean bizkarretik sartu zion labana. Burutik jota zegoen komandantea. Oraindik preso dagoen Iñaki Pikabea hil zorian utzi zuten, pilota jaurtigailuaren metalezko 'bocacha'ekin buruan eman zioten eta 'bocacha' apurtu; odolak pareta osoa zipiztindu zuen... Agustín Portes, Puerton dagoen Etxaniz edo, adibidez, Du-

«Herreran esertzeko baimena ere ez genuen eta jaten hasteko ere agindua behar genuen» J. M. AZURMENDI



Juanito Nazabal

Gernikako Estatutuaren erreferendumen atarian espetxeratu zuten, 1979ko irailaren 23an eta 1998ko apirilean utzi zuten aske Etxarriko preso. Espainiako espetxeetan ia 19 urte egin ondoren seme gazteaz arduratzea du egungo egiteko nagusienetakoa.

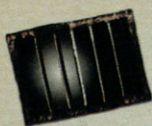


Jose Migel Azurmendi

Mitxel Sarasketarekin batera atxilotu bazuten ere, 1978an, eibartarra baino 2 urte lehenago kaleratu zuten —96ko Santo Tomas egunean— 44 urteko preso beasaindarra. 18 urte egin ditu Espainiako espetxeetan eta gaur egun kultur gintzako zerbitzu batean dihardu lanean.

EUSKAL PRESO POLITIKOAK ESPETXEAN

ATXILOLTE DATA	IZEN DEITURAK	JAIO TERRIA	ESPETXE
19 URTE			
79-01-31	MARTINEZ APESTEGIA, Francisco	IRUÑA	MURCIA 1999
79-02-12	LEJARRETA ETXEBARRIA GANBOA, J. Manuel	MUNGIA	BASURI 1999
79-09-23	REPAPAZ LIZARRAGA, Josu	ETXARRI	ALACANT
18 URTE			
80-02-19	ETXANIZ ZORRILLA, Jose Mari	BERGARA	PUERTO-II 1999
80-02-27	IRASTORZA FERNANDEZ, Eugenio	ORDIZIA	ALMERIA 1999
80-05-17	APEZTEA AROZENA, Juan Miguel	GOIZUETA	IRUÑA 1999
80-05-17	ARANBURU LETE, Txemari	HERNANI	VILLABONA 1999
80-05-23	ARZALLUS EGIUREN, Jose Manuel	ANOETA	EL DUESO 1999
80-07-08	AGIRRE ETXETA, Enrike	ZORNOTZA	BURGOS 1999
80-07-08	OLAGORTA ARANA, Juan Antonio	BILBO	VALENCIA-III 1999
80-07-08	SAGARDUI MOJA, Jose Mari	ZORNOTZA	PUERTO-II 1999
80-07-09	ETXEBARRI ALETA, Joxean	ZORNOTZA	JAEN-II 1999
80-10-04	ESKISABEL ETXEBARRIA, Patxi	DONOSTIA	CORDOBA 1999
80-10-09	ZUBIAURRE PORTUGAL, Jose Mari	DONOSTIA	MARTUTENE 1999
80-11-07	BENGOA UNZURRUNZAGA, Felix	ONATI	BURGOS 1999
80-11-17	GURIDI AROZENA, Pedro	ARRASATE	LANGRAITZ 1999
80-11-20	ALBERDI OLANO, Ernesto	ARRASATE	EL DUESO 1999
80-11-20	IRAKULIS ALBIZU, Fernando	ZORNOTZA	MALAGA 1999
80-11-20	LARRINAGA ETXEBARRIA, Juan Jose	ZORNOTZA	PUERTO-II 1999
17 URTE			
81-01-15	IZAGIRRE IGLESIAS, Teo	DEBA	PUERTO-I 1999
81-01-15	KAREAGA URKIZU, Koldo	DEBA	ALCAZAR S. JUAN 1999
81-01-25	DE MARCOS OLAZOLA, Koldo	DONOSTIA	MURCIA 1999
81-01-28	ARBURUA IPARRAGIRRE, Fernando	DONOSTIA	PUERTO-I 1999
81-01-28	OSTOLAZA ALCOCER, Imanol	DONOSTIA	ALACANT 1999
81-03-20	LOPEZ DOMAICA, Saturnino	GASTEIZ	ALBACETE 1999
81-03-26	IZAGA GONZALEZ, Xabier	GASTEIZ	CACERES-I 1999
81-03-30	ELUSTONDO OIARTZABAL, Jose Luis	TOLOSA	MARTUTENE 1999
81-03-30	GOIKOETXEA ARANDIA, Jose Ignacio	AMEZKETA	BONXE 1999
81-05-10	ANZIZAR TELLETXEA, Fermin	IRUÑA	DAROCA 1999
81-05-10	ARLUZAGA IRIBAR, Joxean	SORALUZE	BURGOS 1999
81-05-10	GONZALEZ GARCIA, Fidel	EIBAR	VILLABONA 1999
81-05-10	REKALDE GOIKOETXEA, Angel	TOLOSA	DUEÑAS 1999
81-05-11	AGIRRE AGIRIANO, Jon	ARAMAIO	HUELVA-II 1999
81-10-20	GARZANDIA SOLANO, Rikardo	IRUÑA	BURGOS 1999
81-10-20	REKARTE GUTIERREZ, Gloria	IRUÑA	ORENSE 1999
81-11-18	AREIZAGA AROZAMENA, Galzka	DONOSTIA	DAROCA 1999
81-11-19	GARCIA DEL MOLINO, Antxon	ORDIZIA	CASTELLÓ 1999
16 URTE			
82-01-14	ASTOLA IRURETAGOiena, Jose M.	SONDIKA	JAEN-II 1999
82-01-15	BILBAO MORO, Jon	ERANDIA	JEREZ FRONTERA 1999
82-01-15	PASTOR LANDA, Luis Alberto	SONDIKA	BURGOS 1999
82-02-17	LARGATXA ARZE, Fidel	BARAKALDO	EL DUESO 1999
82-02-17	PAJARES ARANA, Sebastian	BARAKALDO	BADAJOS 1999
82-02-17	RECIO GUTIERREZ, Carlos	BARAKALDO	SANTANDER 1999
82-02-19	ANZA ORTUÑOZ, Juan Mari	DONOSTIA	PUERTO-I 1999
82-02-19	EGIBAR MITXELENA, Koro	DONOSTIA	ALMERIA 1999
82-02-19	GALARDI SAGARDIA, Itziar	OIARTZUN	ZARAGOZA 1999
82-02-19	KORTADI ALUSTIZA, Joxean	DONOSTIA	PUERTO-II 1999
82-06-03	ARNAIZ ETXEBERRIA, Xabier	HERNANI	OCAÑA-I 1999
82-07-27	ZUBELDIA GOROSTIDI, Jokin	ABALTZISKETA	JAEN-II 1999
82-08-09	ARBELEGI GOENAGA, Jose Miguel	TOLOSA	EL DUESO 1999
82-09-26	APARIZIO SAGASTUME, Joselxo	DONOSTIA	EL DUESO 1999
82-09-27	BELOKI KORTEJARENA, Xabier	DONOSTIA	ALACANT 1999
15 URTE			
83-04-06	TAPIA IRUJO, Jon	ZIZURKIL	PUERTO-I 1999
83-05-06	FERNANDEZ HERNANDO, Jose Antonio	SANTURTZI	PUERTO-I 1999
83-05-06	PRIETO VICENTE, Rikardo	SANTURTZI	PUERTO-II 1999
83-05-17	ETXEANDIA ZORROZA, Jon	BILBO	ALACANT 1999
83-06-18	LARRINAGA ZELAIA, Jose Ramon	MARKINA	BASURI 1999
83-07-06	BILBAO GOIKOETXEA, Iñaki	LEZAMA	ALMERIA 1999
83-07-06	RIKE GALARZA, Iñaki	LEZAMA	ALBACETE 1999
83-08-03	REMENTERIA BEOTEGI, Jaime	MARKINA	VALENCIA-III 1999
14 URTE			
84-02-16	GONZALEZ MERINO, Juan Manuel	SANTURTZI	TOPAS 1999
84-02-16	PIRIZ LOPEZ, Juan Manuel	PORTUGALETE	ALMERIA 1999
84-03-01	MOUESCA, Gabi	BAJONA	PERPIGNAN 1999
84-05-08	MUÑOZ DIAZ, Agustín	URBINA	BADAJOS 1999
84-05-08	ORMAETXEA ANTEPARA, Josu	URBINA	ALBOLOTE 1999
84-05-09	ALDANA ZELAIA, Jon	BARAKALDO	HUELVA-II 1999
84-06-15	MINER ALDABALDE, Kepa	HERNANI	CACERES-I 1999
84-06-15	ZABARTE ARREGI, Jesus Mari	ARRASATE	HUELVA-II 1999
84-06-19	PAGOLA KORTAJARENA, Joxean	HERNANI	ALGECIRAS 1999
84-06-27	ESNAOLA LASA, Jose	LASARTE	BONXE 1999
84-08-07	AGINAGALDE URRESTARAZU, Jon	DONOSTIA	ALMERIA 1999
84-09-26	LUJANBIO GALDEANO, Pakito	HERNANI	H. DE LA MANCHA 1999
84-11-26	LABAI MATXIN, Endika	IRUÑA	OCAÑA-I 1999
84-11-27	ALBERDI ZUBIZARRETA, Mikel	ELGOIBAR	VILLABONA 1999



XILOTZE DATA	IZEN DEITURAK	JAIO TERRIA	ESPETXEA
4-11-27	IRIONDO GARATE, Inaxio	ELGOIBAR	CACERES-I 1999
4-11-27	JAIO BUSTINDUI, Iñaki	ELGOIBAR	HUESCA 1999
4-12-03	GARMENDIA ARRIETA, Francisco Javier	LEZO	OCAÑA-II 1999
4-12-03	MITXELENA GALARZA, Ander	OIARTZUN	LOGROÑO 1999
4-12-03	ZABALETA GARMENDIA, Jose Ramon	LEZO	CACERES-I 1999
13 URTE			
5-02-19	SEBASTIAN HORKAJO, Benancio	DONOSTIA	VALENCIA-III
5-06-03	BEASKOETXEA MORENO, Nati	ABADIÑO	BADAJOS 1997
5-06-21	IOLDI MUJICA, Juan Carlos	ATAUN	MURCIA 1998
5-07-02	ZABARTE JAINAGA, Felix	ELORRIO	ALMERIA
5-07-03	IBARRA CRUZ, Iñaki	ZORNOTZA	SANTANDER 1997
5-10-19	AGIRRE AGIRRE, Joxean	DONOSTIA	PUERTO-I
6-01-10	GAZTELUMENDI URIBARREN, Jon	ORERETA	PUERTO-I
6-01-10	KAREAGA MEZO, Miren	SONDIKA	VILLABONA 1996
6-01-10	URAIN LARRAÑAGA, Jokin	MENDARO	BONXE
12 URTE			
6-02-27	DIAZ DE HEREDIA RUIZ DE ARBULU, Josu	GASTEIZ	MALAGA
6-02-27	IZAGA GONZALEZ, Rikardo	GASTEIZ	BADAJOS
6-03-25	ARTOLA SANTESTEBAN, Jose Ramon	IRUÑA	TERUEL
6-03-25	GALDOS ARSUAAGA, Merxé	EZKIO-ITSASO	MURCIA
6-03-25	LEGORBURU GEREDIAGA, Juan Jose	ZORNOTZA	VALENCIA-III
6-05-17	ERRANDONEA ARRUTI, Ander	OIARTZUN	H.DE LA MANCHA
6-05-17	LOPEZ AGIRIANO, Estanis	OIARTZUN	CASTELLÓ
6-06-19	ARTOLA IBARRETXE, Joseba	BILBO	PUERTO-II
6-06-19	ETXEBARRIA GONZALEZ, Txabi	BILBO	BASAUURI
6-06-19	FERNANDEZ CASTAÑARES, Elias	BERMEO	CASTELLÓ
6-09-19	SAGARZAZU MENDIBE, Xabier	PASAIA	EL DUESO
6-09-19	URKIZU ORMAZABAL, Jon Ander	PASAIA	HUESCA
6-10-03	UZIANDU SEGUROLA, Alex	BILLABONA	CORDOBA 1996
6-11-02	CABELLO PEREZ, Patxi	URBINA	ALBOLOTE
6-11-02	GABIRONDO AGOTE, Juan Mari	ITZIAR	MALAGA
6-11-11	GONZALEZ MENDIZABAL, Juan Ramon	UBIDEA	ALACANT 1997
6-11-11	IBARGUTXI LARRINDA, Garbifé	UBIDEA	VILLABONA 1996
6-12-27	ALDANONDO LUZURIAGA, Jokin	BEASAIN	BURGOS 1997
6-12-27	ARRIBAS PUERTO, Alberto	DONOSTIA	TOPAS
6-12-27	BITORIA ROMA, Jon	DONOSTIA	ALMERIA
6-12-27	ZUMARRAGA LUZURIAGA, Mikel	ORMAIZTEGI	IRUÑA
6-12-28	OROTEGI OTXANDORENA, Ignacio	LASARTE	H.DE LA MANCHA
6-12-28	REZABAL ZURUTUZA, Kepa	LASARTE	TOPAS
6-12-28	TURRIENTES RAMIREZ, Mixel	LASARTE	H.DE LA MANCHA
11 URTE			
37-01-16	ARANBURU QUIÑONES, Pili	DONOSTIA	MARTUTENE 1995
37-01-16	DE JUANA CHAOS, Iñaki	BILLABONA	PUERTO-I
37-01-16	ESTEBAN NIETO, Esteban	TOLOSA	PUERTO-I
37-01-16	NOBLE GOIKOETXEA, Inma	HERNANI	ALGECIRAS
37-01-16	ROJO PANIEGO, Maite	ORERETA	MALAGA 1995
37-01-16	TROITIÑO ARRANZ, Antton	DONOSTIA	PUERTO-II
37-03-04	BASAUURI PUJANA, Jose Ramon	ELORRIO	LANGRAITZ
37-03-22	LEZERTUA URRUTIBEASKOA, Juan Carlos	LEKEITIO	PUERTO-II 1996
37-04-01	MARTINEZ NOGALES, Fco. Javier	LIZARRA	LOGROÑO
37-04-05	PEREZ YALAR, Martin	ETXAURI	DAROCA 1997
37-04-06	OREGI ETXEBERRIA, Xabier	BERGARA	MURCIA
37-04-23	ETXEGARAI GAZTEARENA, Fernando	GAMIZ	JAEEN-II
37-04-23	OTAEI ARETXABALA, Luis M.	ALONSOTEGI	DAROCA
37-04-27	URIBARRENA OTXOA, Ander	PORTUGALETE	PUERTO-I 1994
37-04-28	BASTERRA URRUTIA, Joseba Andoni	PORTUGALETE	PUERTO-II 1994
37-04-28	EGILUZ SAGASTIZABAL, Iñaki	BASAUURI	PUERTO-I 1997
37-04-28	ESKUDERO IBAÑEZ, Kepa	BASAUURI	CASTELLÓ 1997
37-04-28	ZIRIANO LAZARO, Carlos	PORTUGALETE	JAEEN-II 1994
37-05-01	ZABALO BILBAO, Julien	BASAUURI	VALENCIA-II 1997
37-06-15	ARRIZABALAGA OSA, Itziar	ZESTOA	BONXE
37-06-15	IGARATXUNDI PEÑAGARIKANO, Juan M.	ZESTOA	H.DE LA MANCHA
37-06-15	UGARTE ZINKUNEGI, Juan Jose	ZESTOA	CORDOBA
37-06-24	ZAPATA SOLANO, Mario	IRUÑA	BADAJOS 1997
37-06-25	DE MIGUEL SAGARDIA, Oscar	IRUÑA	VALENCIA-III 1997
37-07-06	DEL RIO PRADA, Ines	TAFALLA	ALBACETE
37-07-07	HERMOSA URRRA, Koldo	SANTURTZI	OCAÑA-I
37-07-23	ETXABURU SOLABARRIETA, Estanis	ONDARRU	ALBOLOTE
37-07-23	MUÑOZ GARCIA, Manu	PASAIA	PUERTO-II 1994
37-07-23	PEREIRA MUÑOZ, Alicia	PASAIA	PUERTO-II 1994
37-07-27	ERRO ZAZU, Iñaki	IRUÑA	ALGECIRAS
37-09-16	AIRA ALONSO, Kepa	HERNANI	VILLABONA
37-09-05	ERNAGA ESNOZ, Josepa	MEZKIRIZ	PUERTO-II
37-09-05	GALLASTEGI LAGAR, Jose Luis	LEKEITIO	CORDOBA 1998
37-09-05	TROITIÑO ARRANZ, Txomin	DONOSTIA	ALBOLOTE
37-09-30	ARROZPIDE SARASOLA, Santi	LASARTE	BOIS D'ARCY
37-10-01	AGIRRE ARIN, Gervasio	BILLABONA	LEON 1998
37-10-04	BOLLADA ALVAREZ, Jesus	BARAKALDO	NAVALCARNERO
37-10-04	LETONA BITERI, Enrike	ARRASATE	MURCIA
37-10-04	SAINZ LOBATO, Edorta	LEGUTIO	MURCIA
37-10-23	GIL GAJATE, Patxi	PASAIA	VILLABONA 1996



■ 1985ean Yeseriasen zegoen euskal preso politiko emakumeen taldea; 85eko abuztuaren guztia Carabanchelera eramango zituzten, presoek eurek Herrerita deitu zutena.

rangoko Txori zeuden egundokoak hartu zituztenen artean. Txelis lurtean zegoen odola zeriola, erdi hilda bezala, poliziak heldu eta ostikoka hasi ziren berarekin... Berriz altxatu eta korrika hasi behar.

‘MEDIUS’. Sorian saiatu ziren presoan bizimodua militarizatzen baina ez zuten lortu, Puerto-Ien bai. Hemen hasi ziren moduloka banatzen. Puerto ondoren Herrera de la Mancha etorri zen, gogorre-nendako espetxea, beraz, gu hara. Puertoko medikua hil eta polimilik Espainiako armadako Barrios Kapitaina hil ondoren gertatu zen.

1982an, euskal presoak Soriatik Puerto-Iera eramatearekin batera, «Por el cambio» nagusitu zen Espainian eta PSOE 1980 milioi botorekin iritsi zen gober-nura. Hilabeteren batzutan espetxean bertan ere naba-ritu zuten aldagetakaren bat, «izan zen nolabaiteko biguintze bat». No-raeza sasoia zen baina azkenean Espainia batuak Espainia gorria menperatu zuen.

J.M. AZURMENDI. 1983aren hasie-ran negoziaketa eta horrelakoez hitz egiten zen baina urtearen bukaeratik aurrera dena apurtu zuten eta trasladoekin hasi ziren.

J. NAZABAL. Nik uste dut dena au-reikusita zeukatela eta pm-ak ere erabiliak izan zirela. Asko pentsatu dut honetan eta

ezin daiteke jarri eskua sutan baina Barrios garbitu zutenean denak Herrerara eram-an gintuzten, p-mak 4. moduloan jarri zituz-ten, primeran bizi ziren eta berehala damu-tzen hasi ziren. Gure egoera, bitartean, gero eta gehiago gogortzen hasi zen.

‘MEDIUS’. Gu heltzerakoan Herrera jadanik prestatua dago kabinete psiko-pe-dagogiko oso batekin jendearen jokaeraren azterketa egiteko. Zenbat eta poli-mili ge-hiago damutu, kolektiboari gero eta txan-taia handiagoa egiten zi-tzaion. Eredu modularra bere gorenean jarri zuten he-men, lehenengo moduloa gogorra, bigarrena biguin-xeagoa, hirugarrena bigu-nagoa oraindik...

B. SAGARZAZU. Alemanian egin zuten hori. Leku itxi batean gisa talde bat dago eta talde hori apur-tzen saiatzen dira desber-dintasunak sortuz, presoak

nola elkartzen dituzten ikusita... Sarritan basatik saiatzen dira polizia, guardia zibila eta abarrekin; beste batzutan, eta agian txarragoa da, errepresio modu askoz modu ezkutukoagoak erabiltzen dituzte, modu-loz aldatzea edo bakarrik edukitzea, oso bizitza markatua alde guztietatik, komuni-kazioa...

J.M. AZURMENDI. Apustu orokorra egin zutelakoan nago. Espetxeetan Herre-

Sei hilabete luze iraun zuen Herrerako txapeoak (1984an), presoan ustez 20 urte hauetako une erabakiorra

Norbera eta kolektiboa

Galdera bi datozkit burura. Nola isla daiteke hogeit urte hauetan bizi izan dugun guztia lerro gutxi batzuetan? Nola eutsi diogu egoera honi? Bi kontzeptu uztartu behar dira, nire ustez, norbera eta kolektiboa. Kolektiboa zerbait abstraktua da sarri, baina pertsonak osatzen dugu kolektiboa. Pertsonak garen aldetik, bakoitza mundu bat gara eta espetxera sartu bezain pronto horri eman behar diogu lehenetsuna, hots, kolektibo horri egokitu. Kolektiboaren izaera horrek markatzen du gure jarrera eta 600 jokaera bakarra bihurtzeko izugarritzko indarra ematen du, bai indarra egoera gogorretan tinko eusteko, bai indarra etorkizuneko proiektuetan sinesteko.

Haatik, azkeneko hamar urte hauetan bakardadeko une asko bizi izan dugu; sakabanaketaren helburu nagusia hori izan baita, bakartu, bakartasunean bakoitzak bide pertsonalak bila ditzen. Pertsonak suntsitzen saiatu dira medio anitz erabiliz: bakartu, senideengandik urrundu, jipoitu, desorekatu etengabe espetxe, modulo eta zelda aldaketekin, gure hizkuntza erabiltzen debekatu, osasunaz jolastu... Beren kontra denean indarkeriaren aurka daude, jakina, baina gero, kalean zein hemen barruan lasai asko erabiltzen dute, ageriko kontraesanaren aurrean begiak itxiz.

Guztiok elkarrekin geundenean osatutako bizi arauak jarraitzeaz gain, kolektiboak unearen arabera horiek egokitze eta moldatzeko gaitasuna izan du, eta kartzeleroek berek oroitarazi digute behin eta berriz kolektibo bat osatzen dugula. Nahiz eta bakarrik egon, zerbait uko egin ondoren sarritan entzun diogu kartzeleroari esaten: «ya están ustedes de nuevo?». Kontxo, esaten diozu zure buruari, «banan-banako politika, baina garbi dago honentzat ez nagoela bakarrik».

raren apustua eta kalean, 83ko udazkenaz ari naiz, GAL jarri zuten martxan.

Beraien esanetan kolektiboaren sendotasunerako une garrantzitsuenetako bat bizi izan zuten orduan: *Herrerako txapeoa*. Inposatzen zieten erregimenarekiko desobediencia eta ziegetatik ez ateratzea (es-



Kiko Martínez Apeztegia
20 urtez preso

Gobernuko hainbat kidek aipatu dute errazago izango litzatekeela dispersioarekin amaitzea jarrera kolektibo hori izango ez bagenu. Bada, ezin da izan bestela, gure borroka kolektiboa zen kanpoan eta horrela da barruan, bietan interes kolektiboa pertsonalari nagusitzen zaiolako. Ezin dugu hitz egin nitaz edo zutaz, gutaz baizik. Pertsona baten bizitzan 10, 15 edo 20 urte asko direla, baina herri baten historian deus ez dira. Gainera, une oso gogorretatik igaro arren, inolako zalantzarik gabe, borrokari lotzeak merezi du.

Urte hauetan gure senideek eta lagunek izan duten jarrera ezin dut goraipatu gabe utzi. Gertu edo urrun, beti izan dira gurekin, horretarako mila kilometro eginez, izugarritzko dirutza xahutuz eta beren denbora handia eskainiz. Inoiz ezingo dugu kitatu hauekin dugun zorra.

Bukatzeko, besarkada bero bat bidali nahi diet kalean isil-isilik eta, sarri, oso baldintza gogorretan gure herriaren askatasunaren alde etengabe borrokan jarraitzen dutenei. Gure aldetik, ziurta diezazuekegu beti bezala jarraituko dugula bakoitzak bere egoerari aurre eginez, irribarreka galdu gabe ●

petxeko kanpokoekin komunikazioa bertan behera utziz...). Sei hilabete iraun zuen eta 160 bat preso ziren orduan.

J. NAZABAL. 84ko otsailaren 22an hasi zen 20 urte hauetako gauza garrantzitsuenetakoa izan zen, *Herrerako txapeoa*, urte bereko abuztuaren 24ra arte luzatu ze-

ATXILOTZE DATA	IZEN DEITURAK	JAIO TERRIA	ESPETXEA
87-10-23	VIANA BALDA, Emiliano	LEZO	PUERTO-1 199
87-11-02	ETXEBERRIA GARAIOETXEA, Jesus Mari	ORERETA	OCAÑA-I 1996
87-11-04	GIMON SEBASTIAN, Jose Manuel	GASTEIZ	SEGOVIA 199
87-11-25	LOPEZ RUIZ, Anthon	ELORRIO	ALGECIRAS
87-11-25	PEREZ DIAZ, Jose M.	ZARAUZ	MALAGA
88-01-06	VAZQUEZ DE LUIS, Mikel	IRUN	MARTUTENE 199
88-01-08	URIZAR MURGOITIO, Jose Gabriel	ARRASATE	JAEN-II
10 URTE			
88-01-28	AGIRRE MAULEON, Edorta	TOLOSA	CORDOBA
88-01-28	ODRIOZOLA AGIRRE, Pello	TOLOSA	H. DE LA MANCHA
88-02-20	BIDART, Felipe	BAIGORRI	CLAIRVAUX
88-02-26	HARANBURU CARRERA, Imanol	IRUÑA	ALMERIA 199
88-03-29	GAZTAÑAGA BIDAURRETA, Jose Ignacio	ARRASATE	H. DE LA MANCHA
88-04-22	AZKARGORTA BELATEGI, Luis Mari	ARRASATE	MARTUTENE
88-04-26	PEREZ ALONSO, Jose Felix	BARAKALDO	CLAIRVAUX
88-09-23	UZKUDUN ETXENAGUSIA, Begoña	ERREZIL	MARTUTENE 199
88-11-22	JIMENEZ ZURBANO, Josu	IRUÑA	BADAJOS
88-12-09	ARRIAGA MARTINEZ, Juan Carlos	IRUÑA	DUEÑAS
9 URTE			
89-04-16	BALERDI ITURRALDE, Juan Kar	LASARTE	ALMERIA
89-04-16	BERISTAIN URBETA, Jose Mari	ITZAR	MARTUTENE
89-04-16	ETXEBERRIA LETE, Pedro Jose	SORALUZE	CASTELLÓ
89-04-16	URDIAIN ZIRIZA, Fermin	IRUÑA	TOPAS
89-04-16	ZIGANDA SARRATEA, Josu	ORERETA	PUERTO-I
89-04-16	ZUBIKARAI BADIOLA, Kandido	ONDARRO	CARTAGENA
89-04-23	GONZALEZ BAÑOS, Felipe	ORTUELLA	EL DUESO
89-04-28	DE LUIS ASTARLOA, Fernando	BILBO	VILLABONA
89-05-02	GOMEZ LOPEZ, Patxi	ORTUELLA	EL DUESO
89-06-13	ZABALETA MENDIA, Gatzon	DONOSTIA	ALACANT
89-06-19	VENTURA PEREZ, Fermin	IRUÑA	H. DE LA MANCHA 199
89-08-17	FRANCISCO RODRIGUEZ, Niko	LASARTE	H. DE LA MANCHA
89-09-16	ARRUTI AZPITARTE, Juan Carlos	AZPEITIA	PUERTO-I
89-09-17	BIGURI CAMINO, Jose Angel	MENAGARAI	H. DE LA MANCHA
89-09-17	FACHAL AGRELO, Jose Carlos	ARAKALDO	CORDOBA
89-09-17	FDEZ DE LARRINOA PEREZ DE LUKO, Iñaki	GASTEIZ	MALAGA
89-09-17	FERNANDEZ BERNALES, Julien	AUDIO	TOPAS
89-09-17	GONZALEZ RODRIGUEZ, Manuel	AUDIO	HUELVA-II
89-09-17	LOPEZ DE LUZURIAGA FERNANDEZ, Gatzon	AGURAIN	JAEN-II
89-09-17	TORRECILLA PARRA, Carlos	GASTEIZ	BADAJOS
89-09-25	BERGANZA ZENDEGI, Santos	AMURRIO	CARTAGENA
8 URTE			
90-04-02	PAROT, Unai	BAIONA	VALDEMORO
90-04-04	ESNAL, Jakes	D. LOHITUNE	YZEURE
90-04-04	HARAMBOURE, Frederic	BAIONA	ARLES
90-04-04	PAROT, Jon	BAIONA	LA SANTE
90-05-29	MARTINEZ DE LA FUENTE INTXAURREGI, J.R.	GASTEIZ	OCAÑA-II
90-06-25	RUBENACH ROIZ, German	IRUÑA	H. DE LA MANCHA
90-07-08	PEREZ CAMBRA, Julian Angel	KADREITA	VALLADOLID
90-09-18	BARANDAIA IRIARTE, Bautista	ETXARRI	ZARAGOZA
90-11-12	CADARSO PEREZ, M. Cruz	LEIDA	CORDOBA 199
90-11-13	ARMENTIA SAGARNA, Oscar	USANSOLO	PUERTO-I 199
90-11-17	GISASOLA SOLOZABAL, Carmen	MARKINA	FRESNES
90-11-18	PEREZ OJUEL, Carlos	TUTERA	LANGRAITZ
7 URTE			
91-01-20	DEL OLMO VEGA, Fernando	BILBO	ALBACETE
91-01-20	PACHO MARTIN, Inma	BILBO	ALACANT
91-02-09	ASKASIBAR GARITANO, Mikel	BERGARA	H. DE LA MANCHA
91-02-09	CABELLO PEREZ, Andoni	URBINA	CASTELLÓ
91-02-09	LARRAÑAGA OSTOLAZA, Carlos	DEBA	VALENCIA-III
91-02-09	LETURIONDO MUJICA, Eladio	ITZAR	VILLABONA
91-02-09	UZKUDUN ETXENAGUSIA, Maritxu	ERREZIL	MARTUTENE
91-02-16	AKAITURRI IRAZABAL, Iñigo	ZERNOTZA	ALBOLOTE
91-02-16	GRACIA CAMPILLO, M. Eugenia	BERGARA	ALBOLOTE 199
91-04-30	ZUBIETA ZUBELDIA, Juan Jose	LEKUNBERRI	MONTERROSO
91-06-06	ALONSO ALVAREZ, Raul	BILBO	PUERTO-I
91-06-06	URIZAR DE PAZ, German	BILBO	ALMERIA
91-08-17	ARANBURU MUGURUZA, Xabier	USURBIL	H. DE LA MANCHA
91-08-17	ARIZMENDI OIARTZABAL, Joseba	DONOSTIA	BADAJOS
91-08-17	BENAITO VILLAGARCIA, Miguel Angel	DONOSTIA	ALMERIA
91-08-17	CASTRO SARRIEGI, Alfonso	DONOSTIA	H. DE LA MANCHA
91-08-17	ETXEBERRIA PASCUAL, Josexto	DONOSTIA	MALAGA
91-08-17	GARCIA RAZKIN, Sergio	DONOSTIA	ALCAZAR SAN JUAN
91-08-17	MUJICA PIKABEA, Jose M.	ORERETA	CARTAGENA
91-08-17	SAGASTUME ARRIETA, Maitane	DONOSTIA	VALLADOLID
91-08-17	SEGUROLA AGIRRE, Amaia	ORERETA	CUENCA
91-08-22	GARCIA GARMENDIA, Xabier	DONOSTIA	LANGRAITZ
91-08-29	IBÁÑEZ DIEZ, Raul	BASAURI	CUENCA
91-08-29	MARQUEZ DEL FRESNO, Kepa	BASAURI	OCAÑA-II
91-08-29	MARTINEZ SUSTATXA, Itziar	GALDAKAO	BRIEVA
91-08-29	MENDIQUETA FLORES, Jesus M.	ARBUZ	MALAGA
91-10-07	DELGADO GOÑI, Juan	LEGAZPI	H. DE LA MANCHA

XILOITZE DATA	IZEN DEITURAK	JAIOETERRIA	ESPETXEA
1-10-07	PUJANA ALBERDI, Iñaki	OTXANDIO	J. DE LA FRONTERA
1-10-07	SOLANA ARRONDO, Kepa	LEGAZPI	HUELVA-II
1-10-08	ALZA HERNANDEZ, Andoni	ORERETA	VILLABONA
1-10-24	ABAD PALACIOS, Oscar	BASAURI	CARTAGENA
1-10-25	MARTINEZ GARCIA, Txerra	BASAURI	H. DE LA MANCHA
2-01-06	ARTOLA MENDIBE, Mario	DONOSTIA	DUEÑAS
2-01-09	URDIAIN ZIRIZA, Iñaki	BARAÑAIN	PUERTO-II
6 URTE			
2-01-29	GARCIA RODRIGUEZ, Paula	BASAURI	CASTELLÓ
2-01-29	ROJO GONZALEZ, Juan Ramon	IRUN	PUERTO-I
2-01-29	TOBALINA RODRIGUEZ, Juanbtxu	BASAURI	VALENCIA-III
2-01-29	URRA GURIDI, Kepa	ARETXABALETA	PUERTO-II
2-01-30	APESTEGIA JAKA, Jose Carlos	IRUÑEA	MALAGA
2-01-30	IDARRAGA GOROSTIAGA, Manu	GETXO	TOPAS
2-02-02	ONAINDIA SUSAETA, Josune	BARAKALDO VALLADOLID	
2-02-02	ZUGADI GARCIA, Iñaki	BARAKALDO VALDEMORO	
2-03-18	GALARZA QUIRCE, Luis Angel	BILBO	ALCALA MECO
2-03-18	REKARTE IBARRA, Iñaki	IRUN	PUERTO-I
2-03-19	LARRINAGA MARTIN, Galzka	BILBO	VALENCIA-III 1997
2-03-21	DIEZ TORRE, Fernando	BILBO	LANGRAITZ
2-03-29	ALVAREZ SANTACRISTINA, Jose Luis	DONOSTIA	SAINT MAUR
2-03-29	ARREGI EROSTARBE, Joseba	ONATI	CLAIRVAUX
2-03-29	MUJICA GARMENDIA, Pakito	ORDIZIA	YZEURE
2-04-10	LASA MITXELENA, Juan Lorenzo	ORERETA	ALBOLOTE 1999
2-05-09	OLANO ARBELAIZ, Anselmo	ORERETA	VILLABONA
2-05-09	ROLLAN RODRIGUEZ, Patxi	ORERETA	VALENCIA-III
2-05-12	FERNANDEZ PEREZ DE NANCIALES, J.M.	BARRIKA	ZARAGOZA
2-05-12	PEREZ DEL RIO, M. Angeles	BARRIKA	LANGRAITZ
2-05-13	MARTINEZ IZAGIRRE, Jabi	USANSOLO	PUERTO-II
2-05-13	PIKABEA BURUNZA, Iñaki	ORERETA	VALLADOLID
2-05-31	BILBAO BEASKOETXEA, Iñaki	LEMOA	SAINT MAUR
2-06-05	GIL CERVERA, Miguel	IRUÑEA	LANNEMEZAN
2-06-16	EZKURRA LEONET, Carlos	BURLATA	NAVALCARNERO
2-06-18	BALERDI IBARGUREN, Xabier	DONOSTIA	H. DE LA MANCHA
2-06-19	GOLDARAZ ALDAIA, Xabier	MUGIRO	DAROCA
2-10-21	GARALDE BEDIA LAUNETA, Isidro	ONDARRU	HUELVA-II
5 URTE			
3-02-10	FAGANT ARISTIZABAL, Pierre	BIDARTE	FLEURY MEROGIS
3-02-20	CARIDE SIMON, Rafa	BILBO	FLEURY MEROGIS
3-03-04	SANCHO BIURRUN, Jokin	IRUÑEA	OURENSE
3-07-10	LOPEZ DE ABETXUKO LIKINIANO, Jose R.	GASTEIZ	ALCAZAR SAN JUAN
3-07-10	TXABARRI LOPETEGI, Imanol	BILBO	LANGRAITZ
3-08-04	AIERBE ARISTONDO, Josu	ORDIZIA	ALCAZAR SAN JUAN 1998
3-08-04	ARTEAGA GARCIA, Txemi	BEASAIN	ALBACETE 1998
3-08-04	IRASTORZA OTEGI, Asier	ORDIZIA	CACERES-II 1999
3-08-06	ALMORZA ARRIETA, Carlos	ANDOAIN	SAINT MAUR
3-08-06	ARIETEA LEANIZ TELLERIA, Iñaki	BERGARA	OURENSE
3-08-06	DORRONSORO MALAXETXEBERRIA, Jose Mari	DONOSTIA	SAINT MARTIN DE RE
3-08-06	ETXEBERRIA PABON, Luis	BERGARA	CORDOBA
3-08-06	LAZKANO PEREZ, Xabier	BERGARA	ALCAZAR SAN JUAN
3-09-02	ETXEBERRIA MENDIBURU, Asier	ORERETA	VALLADOLID
3-09-20	BERISTAIN BERNEDO, Ander	MUTRIKU	H. DE LA MANCHA 1998
3-09-20	LIZARRIBAR URRILLUN, M. Jose	URNIETA	VILLABONA 1997
3-09-20	MAKAZAGA URRUTIA, Xabier	ZARAUZ	SAINT MAUR
3-10-24	FAGOAGA YANCI, Iñaki	LESAKA	CUENCA
3-10-24	GABIRONDO HERNALTEZ, Pilar	EZKIO-ITSASO	CURTIS 1999
3-10-24	RODRIGUEZ CORDERO, Gonzalo	EZKIO-ITSASO	CURTIS
3-10-24	ZABALA ERASUN, Gabriel	PASAIA	OCAÑA-II
3-12-02	OLEAGA OJEDA, Joseba	BILBO	OCAÑA-II
4 URTE			
3-01-20	GIL OSTOAGA, Ramon	LEGAZPI	CORDOBA
3-04-01	GARISPE, Jean Noël	HAZPARNE	ARLES
3-04-21	SASIAIN ETXABE, Arantzazu	ARRASATE	FLEURY MEROGIS
3-04-28	SAN EPIFANIO SAN PEDRO, Felipe	BILBO	HUELVA-II
3-06-03	UNSION PABOLLETA, Josu	BERA	NAVALCARNERO 1998
3-06-05	URIBE NAVARRO, Ramon	USURBIL	SEGOVIA
3-06-06	LOPEZ AGIRIANO, Iñaki	DIARTZUN	MONTERROSO 1998
3-06-14	URRESTARAZU ZEBERIO, Andoni	ORDIZIA	H. DE LA MANCHA 1998
3-07-07	PIKABEA UGALDE, Kepa	HERNANI	POISSY
3-08-25	GOITIA UNZURRUNZAGA, Josu	ONATI	VALDEMORO 1998
3-08-25	LIZARRALDE IZAGIRRE, Luis M.	AZKOITIA	BURGOS
3-08-25	LOPEZ RIAÑO, Idola	ORERETA	FLEURY MEROGIS
3-09-14	ARRANBIDE, Ernest	MUGERRE	FLEURY MEROGIS
3-09-14	LOPEZ CASTAÑARES, Josu Martin	BEASAIN	OSNY
3-09-14	MUJICA GARMENDIA, Kepa	ORDIZIA	LA SANTE
3-10-25	FIGUEROA FERNANDEZ, Angel	GETXO	VALDEMORO
3-10-25	GONZALO CASAL, Iñaki	GETXO	DUEÑAS
3-10-25	MUÑOZ DE VIVAR, Andoni	URDULIZ	ALCALA MECO
3-10-25	OTAZU URRESTI, Iñigo	GETXO	CUENCA
3-11-17	ALTABLE ETXARTE, Josu	IRUÑEA	FLEURY MEROGIS
3-11-17	GOMEZ GORROTXATEGI, Garbiñe	GETXO	FLEURY MEROGIS

na. Horregatik ez balitz izan kolektiboa nahiko gaizki egongo zen, handik eta hemendik tira-birak hasi ziren sortzen eta. Baina borroka hartan denak bateratu ginen eta bide berari heldu genion. Gero sakabatu gintuztenean ere gauzak nahiko garbi geneuzkan kolektibo gisa.

Arriskuan ikusi al zenuten kolektiboa?

J.NAZABAL. Beharbada horrenbeste ez baina sekulako arazoak zeuden. Bakoitzak kartzela era desberdinean ikusten du mila kontuetan: «nola jarraitu behar da borroka?», «egoera txar honen aurrean zer egin»... Tira-birak sortzen ziren. Gerora konturatu izan gara haren garrantziaz, eta horrenbeste urteren ondoren kolektiboa hor dago gaur egun ere.

J.M. AZURMENDI.

Iraupena bera ere arriskuan ikusten genuen. Halakoa zen presioa, halakoa kontrola, halakoa dena! Han pertsona bat ezin zen bizi. Esertzeko baimena ere ez genuen eta jaten hasteko agindua ere beraiek eman behar zuten, ziegatik ateratzeko, atea zabaldu edo ixteko... «Edo akabatzen gaituzte edo burua ateratzen dugu» izan zen borrokaren planteamendua. Eta burua atera genuen.

‘MEDIUS’. Dena den txapeoa amaitu

ondoren modulo desberdinen arteko tentsio handiak sortu ziren, batez ere 1. eta 2.aren artean, egoerari aurre nola egin eta abarren inguruan. Erregimen bera genuen baina diferentzia txikiekin, funtzionariak gogorrak eta biguinen banaketa egiten saiatzen ziren, leku batean bestean bainu gehiago zirikatzen zuten...

J.NAZABAL. Han agerian geratu zen gure heldutasun eza, orain ere gauza bera

gertatzen ari da eta egoerari aurre egiten diogu. Orain badugu kontzientzia hori. Ikusten dugu beste espetze batean hobeto daudela baina ez gara horrekin nahastean.

B. SAGARZAZU. Garai horretan oraindik ez ziren espetzearen zenbait klabe ezagutzen. Dinamiketan murgiltzen zara eta agian ez zara gai ikusteko eta esateko «e, kontu!». Sakabanaketa-

rekin azkenean lortu zen hori. Gai txiki asko daude, kanpoan agian garrantzitsuak ez direnak baina barruan bai. Bandeja edo plateraren borroka adibidez.

Zer da hori?

B. SAGARZAZU. Janaria plastikozko bandeja batzuetan ekartzea edo plateretan. Higiene kontua da eta Herreran izan zuten horren inguruko borroka eta guk Tenerifen ere bai. Izango ziren zailtasun handiak, jakina, ez gara supergizon eta superrema-



■ Murtziako espetxea 1995ean; Iñaki de Juana donostiarra, Txema Martinez de Virgala gasteiztarra (kalean jada), Enrike Letona arrasatearra eta Koldo de Marcos donostiarra.

Kartzelak hildako presoak

Juan Jose Crespo Galende: 1981eko ekainaren 19an hil zen La Paz Ospitalean (Madril). Mar-
txoaren 14tik gose greban egon zen eta
bere ahultasunagatik izan zen ospitale-
ratua. 27 urte zituen.

Jose Ramon Goikoetxea: Alcalá
Mecoko (Madril) espetxeko dutxan ur-
katua eta lepoan ebaki sakona zuela
agertu zen 1985eko ekainaren 26an. 27
urte zituen.

Joseba Asensio Artaraz: Herrera
de la Manchako (Ciudad Real) bere
ziegan hil zen 1986ko ekainaren 8an,
espetxeko mediku taldeak zuen tuber-
kulosia katarro soil gisa tratatua izatear-
en ondorioz. 27 urte zituen.

Josu Retola Loidi: 1987ko maiat-
zaren 19an hil zen bere etxean, minbizi
terminala izateagatik kaleratu ondoren.
Minbizia garatxo soil gisa diagnostikatu
zioten espetxean. 33 urte zituen.

Mikel Lopetegi Larrarte: Herrera
de la Manchako bere ziegan urkatua
agertu zen 1988ko martxoaren 2ko goi-
zean. 33 urte zituen.

Juan Carlos Alberdi Martiarena:
1988ko ekainaren 15ean hil zen Herrera
de la Manchako bihotzekoak jota, medi-
kua zen lagun preso suspertzen saia-
tzen zen bitartean. Ez zuen bihotzeko
arazorik eta ez zegoen arrisku taldekoen
artean. 30 urte zituen.

Migel Zalakain Odriozola:
1990eko azaroaren 30eko gauean hil
zen bihotzekoak jota, uztailaren 20an
izandako miokardio infartu akutua be-
har bezala ez zaintzearen ondorioz. 58

urte zituen.

Jean Groix: Euskal errefuxiatuak
hartzeagatik Fresnesen (Paris) espe-
txeratutako bretoia, irain eta difamazio
kanpaina baten ostean, urkatua agertu
zen bere ziegan 1991ko urtarrilaren
27an. 40 urte zituen.

Pello Mariñelarena Imaz: 1993ko
maiatzaren 15ean hil zen Parisko An-
toine Beclere Ospitalean Fresneseko
Ospitaletik bertara eraman ondoren. La
Santeko espetxean izandako mediku
asistentzia ezagatik, seropositibo izae-
rak zaildua, hil zen. 29 urte zituen.

Jabi Gorostiza Lejarriaga:
1995eko ekainaren 17an hil zen Bilboko
Basurto Ospitalean. Asistentzia ezaga-
tik areagotutako laringe minbizia larria-
gotu ondoren ospitaleratu zuten. Urte-
bete lehenago kaleratua izan zen erita-
suna atzeraezina zelako. 55 urte zituen.

**Jose Maria Aranzamendi Arbu-
lu:** Alcalá Mecoko bere ziegan urkatua
agertu zen 1997ko otsailaren 7an. 41
urte zituen.

Juan Carlos Hernando Gonzalez:
Albacete espetxeko bere ziegan urkatua
agertu zen 1997ko uztailaren 20an. 35
urte zituen.

Santiago Diez Uriarte: 1997ko
urriaren 27an hil zen Bilboko Basurto
Ospitalean. Asistentzia ezagatik area-
gotutako masailezurpeko minbizia la-
rriagotu ondoren ospitaleratu zuten.
Zazpi hilabete lehenago kaleratua izan
zen gaixotasuna atzeraezina zelako eta
ezinezkoa zelako ebakuntza kirurgiko-
rik egitea. 34 urte zituen ●

kumeak... Herrera-ko esperimendu bat izan
zen eta aipagarriena da kolektiboak egoera
gainditzeko lortu zuela. Hori bai, kostu han-
diarekin, sei hilabeteko txapeoaren ondo-
ren kostu pertsonal eta humanoak handiak
dira eta.

'MEDIUS'. Sei hilabete bakarrik zie-
gan eta kanpora begira inolako harremanik
gabe oso gogorra da, ez ezkutitzik, ez bi-
sitarik...

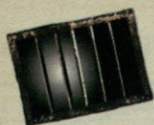
J. NAZABAL. Kontuan hartu behar da
txapeo hartan funtzionarioen kolektibo er-
dia ere pasatu zela psikiatrikatik eta baja si-
kologikoak erdia baino gehiago izan zirela.
Izugarritzko tentsioa zegoen etengabe, ez

zegoen han bizitzerik. Txapeoa hasi zenean
beraiek etortzen ziren ohiko «ordeno y
mando»arekin baina antzarrak perratzen
bidaltzen genituen: «Utzi bakean sasi-ku-
me nazkagarria!» eta horrelakoak jaurti-
tzen genizkien... Imagina zer tentsio! Be-
raien artean ere tira-birak sortu ziren.

'MEDIUS'. 'Txino' zerbitzu-burua
eta 'Payaso' funtzionarioen artean egundo-
ko enfrontamendua egon zen.

B. SAGARZAZU. Jarri itzazu hoge-
i pertsona ate joka modulo batean eta hor
sortzen den tentsioak nerbioak dantzan
jartzen dizkio gogorrenari. Hori da *puen-
ting* eguneroko egitea. Gero sakabanaketa-

ATXILOTZE DATA	IZEN DEITURAK	JAIO TERRIA	ESPE TX
94-11-17	LOPEZ DE LA CALLE GAUNA, Felix Alberto	GASTEIZ	LA SANTE
94-11-17	MONDRAGON ZABALA, Pilar	ARRASATE	FLEURY MER
94-11-17	OLABARRIETA OLABARRIETA, Txema	BILBO	LA SANTE
94-11-18	MARTIN CARMONA, Koldo	BASAUARI	MALAGA
94-11-18	TXURRUKA MEDINABEITIA, Lurdes	SORALUZE	VALENCIA
94-11-21	MARAÑON URIARTE, Guillermo	IGORRE	ALCALA ME
94-11-22	ENBEITA ORTUONDO, Jose Antonio	BILBO	VALENCIA
94-11-25	FULLAONDO BETANZOS, Juan M.	SANTURTZI	ALCALA ME
94-11-25	GALLASTEGI SASIETA, Uxue	GETXO	BRIEVA 19
94-11-25	RODRIGUEZ VAYON, Eñen	SANTURTZI	CORDOBA 1
94-12-14	PEREZ DE ANUZITA URKIJU, Eduardo	IGORRE	VALENCIA
94-12-18	ARNAIZ LASKURAIN, Haritz	ANDOAIN	CACERES-I
94-12-18	BIZKAI VIDANGOZ, Oskar	IRUÑEA	ALCALA ME
94-12-18	CAÑAS CARTON, Iñaki	DONOSTIA	OCAÑA-II
94-12-18	GOIENETXE ALONSO, Iñaki	IRUÑEA	OCAÑA-II
94-12-18	GOROSTIAGA RETUERTO, Marilo	IRUÑEA	VALLADOL
94-12-18	PRIO JURADO, Sebastian	BILBO	HUELVA-II
94-12-18	SOLA TORRES, Jose	IRUÑEA	VALLADOL
3 URTE			
95-01-13	GONZALEZ ENDEMAÑO, Jorge	PORTUGALETE	ALGECIRAS
95-02-22	EZKERRA PEREZ DE NANCLARES, Agurtzane	GETXO	MARTUTENE
95-02-23	APARIZIO BENITO, Koldo	BASAUARI	SOTO DEL R
95-03-01	BILBAO DIAZ, Jon Ugutz	SOPELA	OCAÑA-II
95-03-02	UGALDE ZUBIRI, Andoni	BILBO	MURCIA
95-03-28	ERKIZ URREBATIZKAI, Unai	ORERETA	ZARAGOZA
95-03-28	GARCIA SANCHEZ, Aitor	ORERETA	MONTERRO
95-04-10	ETXABE AZKUA, Golo	ARRASATE	OCAÑA-I 15
95-06-12	ARISTI ETXALDE, Patxi	ZUMAIA	MARTUTENE
95-08-09	GARCIA SERTUTXA, Jorge	GETXO	ALCALA ME
95-08-09	REGO SEBASTIAN, Iñaki	DONOSTIA	SOTO DEL R
95-08-09	REGO VIDAL, Juan Jose	DONOSTIA	SOTO DEL R
95-08-10	BELLA BRINGAS, M.Luz	PASAIA	FLEURY MER
95-08-10	BLANCO GONZALEZ, Serafin	SOPELA	UZERCHE
95-08-10	CHIMENO INZA, Xabier	DONOSTIA	UZERCHE
95-08-10	ESTEVEZ PAZ, Juan Carlos	DONOSTIA	NEUVIC
95-10-24	ARANBURU LARRAÑAGA, Juan Jose	ANTZUOLA	SOTO DEL REAL
95-10-24	ARENAGA GARITANO, Iñaki	BERGARA	NAVALCARNERO
95-10-24	BIJAIN ARREGI, Iñaki	ORATI	NAVALCARNERO
95-10-24	LOITI URZELAI, Iker	ORATI	NAVALCARNERO
95-10-24	OLABARRIA IRIZAR, Patxi	ANTZUOLA	NAVALCARNERO
95-10-25	MAIZTEGI ETXEBERRIARTEUN, Gorka	ORATI	NAVALCARNERO
95-11-23	ARRI PASCUAL, Alvaro	GETXO	FLEURY MER
95-11-23	IRIBARREN LAKUNTZA, Jabier	DONOSTIA	FRESNES
95-11-23	MARTINEZ LOPEZ, Monica	LARRABETZU	FLEURY MER
95-11-23	SANCHEZ AGURRUZA, Fermin	BERRIOZAR	NANTERRE
95-11-23	ZUBIETA VALENCIA, Jokin	ORKOEN	LA SANTE
95-12-08	ZARRABE ELKOROIRIBE, Mikel	EIBAR	SOTO DEL R
95-12-26	ALMARAZ LARRAÑAGA, Agustín	BILBO	OCAÑA-II
95-12-26	ALONSO RUBIO, Iñaki	PORTUGALETE	H. DE LA MAN
95-12-29	LEGAZ IRURETA, Armando	DONOSTIA	H. DE LA MAN
96-01-04	ETXEBARRI ELORDI, Jesus Mari	ZORNOTZA	MURET
2 URTE			
96-01-25	SALEGI GARCIA, Orolitz	DONOSTIA	SOTO DEL R
96-02-12	ETXEBERRIA MARTIN, Iñaki	IRUÑEA	FRESNES
96-02-18	DOMINGUEZ FERNANDEZ, Koldo	DONOSTIA	JAEN-II
96-03-05	ARTZE GOÑI, Patxi	ATARRABIA	IRUÑEA 1
96-03-11	PLAZAOLA ANDONAGA, Alberto	ORATI	VALDEMOR
96-03-25	ARRIETA IZAGIRRE, Idola	ASTIGARRAGA	BRIEVA
96-03-25	LASARTE OLIDEN, Balentin	DONOSTIA	ALCALA ME
96-03-31	CARREIRA ATANES, Daniel	BILBO	LOGROÑO 1
96-03-31	CASAÑA SORIA, Angel	BILBO	DAROCA 19
96-04-01	ERRAZKIN BELDARRAIN, Jose Manuel	HERNANI	ALCALA ME
96-04-10	PEDROSA SECO, Fernando	BILBO	CACERES-II
96-05-04	URRUTIKOETXEA BENGOTXEA, Josu	UGAO	ALCALA ME
96-05-29	MUJICA ALVAREZ, Nagore	BILBO	FLEURY MER
96-06-05	RAMOS VEGA, Benjamin	BARCELONA	ALCALA ME
96-06-12	ZABALETA ELOSEGI, Juan Luis	HERNANI	MARTUTENE 1
96-06-25	ALONSO IZURZA, Mikel Gotzon	DURANGO	BASAUARI 15
96-06-25	UNZALU PUEYO, Iñigo	DURANGO	BASAUARI 15
96-06-26	GUERRERO GALLASTEGI, Mikel	ELORRIO	BASAUARI 15
96-07-09	AMANTES ARNAIZ, Josu	BILBO	NAVALCARNERO
96-07-12	BADIOLA AZPIAZU, Kepa	ONDARROA	FRESNES
96-07-12	BEZI ESKUIN, Raul	BILBO	NANTERRE
96-07-23	ATXURRA EGURROLA, Julien	LEKEITIO	BOIS D'ARC
96-07-23	DERGI, Daniel	HAZPARNE	OSNY
96-07-23	ETXEBERRIA MENDIZABAL, Gabino	HERNANI	FRESNES
96-07-23	SCHLECHT, Laurence	BAIONA	FLEURY MER
96-07-24	CRISTOBAL MARTINEZ, Carlos	SONDIKA	H. DE LA MAN
96-07-24	FRESNEDO GERRIKABEITIA, Aitor	PORTUGALETE	OCAÑA-I
96-07-24	GARBAYO RUIZ, Arantza	BILBO	BRIEVA
96-08-12	ARNESTO BERRUEZO, Alfonso	BERRIOZAR	ALCALA ME
96-08-17	ALONSO ABAD, Fernando	SESTAO	ALCALA ME



XILOITZE DATA	IZEN DEITURAK	JAIO TERRIA	ESPETXEA
-08-17	MURGA ZENARRUABEITIA, Andoni	HERNANI	SOTO DEL REAL
-09-10	VALDUEZA VALDUEZA, Jose Manuel	DERIO	ALCALA MECO
-09-11	ELORRIAGA BILBAO, Igone	BERMEO	BRIEVA
-10-24	IZAGA URRUTIA, Joseba	ARRIGORRIAGA	ALCALA MECO
-11-19	INSAUSTI MUJICA, Juan M.	BEASAIN	FRESNES
-11-19	SANCHEZ DEL ARCO, Edurne	PORTUGALETE	FRESNES
-11-26	AGIRRE LETE, Juan Luis	ASTIGARRAGA	BOIS D'ARCY
-11-26	ELSER, Petra	ASTIGARRAGA	FRESNES
-11-29	ANGULO ITURRATE, Igor	SANTURTZI	SOTO DEL REAL
-11-29	ZUBIZARRETA BALBOA, Kepa	SANTURTZI	OCAÑA-I
-12-10	CADENAS LORENTE, Oscar	DONOSTIA	MEXICO
-12-11	BARENEXE BEREZIARTUA, Arantza	DONOSTIA	ASTIGARRAGA
-12-21	ORTIZ RIVAS, Daniel	BILBO	BASAURI
-01-04	URRUTIKOETXEA LASKIBAR, Egoitz	MIARRITZE	LA SANTE

URTEBETE

-01-14	ARKAUZ ARANA, Josu	ARRASATE	ALCALA MECO
-01-16	URROSOLO SISTIAGA, Joseba	PASAIA	LA SANTE
-01-17	GINEA LASURTEGI, Antxon	LASARTE	VALDEMORO
-02-07	ZAPIRAIN ROMANO, Juan Alfredo	BILBO	BASAURI 1998
-02-25	ESPARZA, Joxemi	HENDAIA	FRESNES
-03-11	ELEJALDE TAPIA, Fernando	DONOSTIA	ALCALA MECO
-04-24	BARRERAS DIAZ, Oskar	BILBO	ALCALA MECO
-04-25	SAEZ, Philippe	BAIONA	LA SANTE
-05-25	ERRAMUNDEGI, Panpi	BAIONA	LANNEMEZAN
-05-25	GARCIA, Bixente	SARA	MURET
-07-01	EROSTEGI BIDAGUREN, Jose Luis	ANTZUOLA	ALCALA MECO
-07-01	GAZTELU OTXOTORENA, Jose Miguel	BERGARA	ALCALA MECO
-07-01	UGARTE VILLAR, Xabier	ONATI	VALDEMORO
-07-01	URIBETXEBERRIA BOLINAGA, Josu	ARRASATE	VALDEMORO
-07-03	USANDIAGA, Sabinio	ONATI	SOTO DEL REAL
-08-05	URRESTARAZU GARIJO, Igor	DONOSTIA	LA SANTE
-08-10	ARAKAMA MENDIA, Iñaki	GASTEIZ	SOTO DEL REAL
-08-10	ETXEBESTE ARIZKUREN, Eugenio	DONOSTIA	ALCALA MECO
-09-24	ALANA ARRINDA, Koldo	IRUÑA	ARANJUEZ
-09-24	ARETXAGA LLONA, Xabier	BILBO	VALDEMORO
-09-24	GUTIERREZ SANTORCUATO, Ainhoa	GALDAKAO	ALCALA MECO
-09-24	RODRIGUEZ JARAMILLO, Pako	BILBO	ALCALA MECO
-09-24	URIARTE AMURIZA, Exabier	GALDAKAO	ARANJUEZ
-09-24	ZERRATO OZERIN, Lurdes	ASTRABUDUA	SOTO DEL REAL
-10-01	IBARZABAL BILBAO, Edorta	BILBO	MARTUTENE
-10-13	ARRONATEGI AZURMENDI, Kepa	EA	ARANJUEZ
-11-06	MARTINEZ GARCIA, Idoia	ARRIGORRIAGA	FRESNES
-11-06	MURGIENDO GARCIA DE ALBENIZ, Roberto	NARBAITZA	LA SANTE
-11-06	NAVEIRO GOMEZ, Jose Ramon	BARAKALDO	LA SANTE
-11-10	ARRIAGA ARRUBARRENA, Maria Jesus	ORDIZIA	FLEURY MEROGIS
-11-10	ARRIAGA ARRUBARRENA, Rufino	ORDIZIA	FLEURY MEROGIS
-11-10	IRASTORZA GONZALEZ, Jabier	BEASAIN	FRESNES
-11-10	MARTINEZ AHEDO, Gorka	URDULIZ	LA SANTE
-11-13	BRAVO MAESTROJUAN, Josu	TAFALLA	SOTO DEL REAL
-11-13	GARITONAINDIA ALONSOATEGI, Joseba	ARRASATE	ARANJUEZ
-11-18	HERNANDEZ VELASCO, Jose Antonio	URBINA	ALCALA MECO
-11-26	GALLAGA RUIZ, Xabier	LASARTE	FRESNES
-11-26	ORMAZABAL LIZEAGA, Asier	HERNANI	LA SANTE
-11-26	SORZABAL DIEZ, Iratxe	IRUN	FLEURY MEROGIS
-12-01	ALDASORO MAGUNAZELAIA, Ramon	OTXANDIO	MIAMI
-12-05	AIZPURUA EGAÑA, Itziar	DEBA	MARTUTENE
-12-05	ALVAREZ FOURCADA, Joseba	DONOSTIA	MARTUTENE
-12-05	ANDUEZA ORTEGA, Mari Jose	AGURAIN	LANGRAITZ
-12-05	ARREGI URRUTIA, Mikel	ZESTOA	MARTUTENE
-12-05	BAO GOMEZ, Amaia	ERANDIO	LANGRAITZ
-12-05	CELESTINO SAMPER, Koldo	DIMA	BASAURI
-12-05	ELKORO UNAMUNO, Jose Luis	BERGARA	MARTUTENE
-12-05	ERKIZIA ALMANDOZ, Tasio	BILBO	BASAURI
-12-05	ETXEBERRIA ARBELAIZ, Rufi	OIARTZUN	MARTUTENE
-12-05	ITURRALDE MARTINEZ DE LIZARDUI, Matti	GASTEIZ	LANGRAITZ
-12-05	LANDA MENDIBE, Karmelo	EA	BASAURI
-12-05	MARTIN HERNANDO, Joseba	ARRANKUDIAGA	BASAURI
-12-05	MARTINEZ BILBAO, Gorka	PORTUGALETE	BASAURI
-12-05	MORCILLO TORRES, Antton	GASTEIZ	LANGRAITZ
-12-05	OLANO OLANO, Juan Mari	ZALDIBIA	MARTUTENE
-12-05	OLARRA AGIRIANO, Jose Mari	BILLABONA	MARTUTENE
-12-05	PLAZA LUJANBIO, Juanpe	HERNANI	MARTUTENE
-12-05	RODRIGUEZ GONZALEZ, Carlos	BILBO	BASAURI
-12-06	AOIZ MONREAL, Floren	TAFALLA	IRUÑA
-12-06	ARAIZ FLAMARIQUE, Adolfo	TAFALLA	IRUÑA
-12-06	CASTAÑEDA VALLEJO, Koldo	LIZARRA	IRUÑA
-12-06	DE LORENZO GOIKOA, Alberto	IRUÑA	IRUÑA

URTEBETE BAINO GUTXIAGO

-01-25	AGIRRE RUIZ, Iñigo	BASAURI	BASAURI 1999
-01-26	URIBARRI BENITO, Asier	PORTUGALETE	ARANJUEZ
-01-27	ARANA LEDARRETXEBERRIA, Urtzi	ZORNOTZA	VALDEMORO
-01-27	DE VEGA MARTIN, Pello	PORTUGALETE	SOTO DEL REAL



■ Ander Uribarrena Portugaletokoa, Iñaki Rekarte irundarra eta Mitxel Sarasketa eibartarra —aske utzi berria— Puerto 1eko espetxean, 1995ean.

rekin bezala, segurtasun handiko espetxe haien garaia gainditu egin zen politikoki. Hori bai, oso kostu handiarekin. Ikaragarria izan da! Orain kolektiboak badu beste heldutasun eta esperientzia bat.

Egun dirauen sakabanaketa politika-ren lehen printzak 1985eko abenduaren 1ean eman ziren. Alde batetik ikusita, sakabanaketa positiboan esan daiteke, 16 lagun Langraitzera ekarri zituzten eta. Baina bi ahoko ezpata zen. «Jolasean ari ziren. Gozokia eman lehenbizi eta gero kendu». «Ni geroago egon nintzen Langraitzen —dio 'Medius'ek— eta gorriak pasa nituen han, gorriak. Han ezin zen egon». Dena den, sakabanaketa bi urte beranduago hasiko zen gauzatzen, 1987ko urtarri-laren 22an.

J.M. AZURMENDI. Herrerako ereduari aurre egin geniola ikusi zutenean sakabanaketari ekin zioten, baina kolektiboaren oinarriak orduan finkatu ziren.

‘MEDIUS’. Hiru maila behintzat argi finkatu ziren Herreran: lehenengo bizi-raupena, gero kolektiboaren tinkotasuna eta gero eztabaida politikoa.

J. NAZABAL. Orain sakabanaketa-rekin hirugarren maila horri heldu zaio. Aurreikusi genuen zelako egoeratan egon behar genuen eta zera esan genuen: «orain erakutsi behar zaio etsaiari gure artean eztabaidatzeko gai garela». Dena den, zure bizitzarekin nahi duten bezala jokatzeko dute, gure sentimenduekin etengabe jokatzeko dute eta nik sarritan esaten dut oso gogo-

rrak egin gaituztela. Gero moldatzen gara baina kaleratzean sin-tomatologia nahiko go-gorra dugu. Sentimendu aldetik ni konturatze-naiz ez naizela sart-nintzena, askoz gogo-rragoa naiz orain.

Garai horretatik aurrera Aljerreko ne-goziaketak etorri zi-ren, 1989an. Nabaritu al zen hori espetxean?

‘MEDIUS’. Zentzu guztietan nabaritu zen, epaiketetan, espetxee-tan... Negoziaketak apurtu zirenean hasi zen

sakabanaketa sistematikoa, bakoitzak zeukan ezaugarrien arabera egindakoa. Aurreko espetxeetan egindako fitxak era-bili zituzten orduan.

B. SAGARZAZU. Norbaitekin ondo konpontzen bazinen, harengandik bana-tzen zintuzten eta agian ondo moldatzen ez zinen beste kide batekin jarri. Eta moldat-egin behar, hasieran gaizki baina azkenea-lagun bukatzen duzu. Sakabanaketarekin presoak bakarrik dago, isolatuta zaude era-bat eta erabakiak ere bakarrik hartu behar dituzu. Preso sozialekin ere harreman ge-hiago izan behar duzu.

Baina espetxe desberdinetara erama-tea baino gehiago da sakabanaketarena, espetxe askotan presoak modulo desberdinetan dau-delako eta batzuetan modu-lo berdinean egon arren or-dutegiak ere desberdinak izan daitezke. Espetxetik kanpo sakabanaketarena fase bakar moduan ikusten bada ere, preso ohiek bi fase bederen argi bereizten di-tuzte: «89tik 93ra fase de-fentsiboa eta 93tik aurrera —urte honetako eztabaida-ren ondoren— fase ofentsiboa».

B. SAGARZAZU. 93an kolektiboak gutxieneko taula bat atera zuen eta hor sortzen da «Euskal Presoak Euskal Herri-ra», hiru laurdenak bete dituztenen aska-tasun eskaera, gaixo daudenen askatasu-na... eta mintzakidetzaz hautatzea.

Zelan hautatzen da mintzakidetzaz?

J. NAZABAL. Gutxi gorabehera de-nok onartzen dugu goitik egiten zaigun

proposamena. Dena den, bada bozketa antzeko bat eta proposamenak, galdetzen da... baina sakabanaketa egoerarekin oso zaila da.

B. SAGARZAZU. Bai barruan, modulotik modulora, eta baita barrutik kanpora ere, bada komunikazioa; ezegonkorra da, ez guk nahiko genukeen modukoa, baina badago.

‘MEDIUS’. 1993an politikoki sakabanaketa gainditu genuen, euskal alderdiek ere amore eman zuten gu sakabanaketaren bidez menderatzeara eta horrela heltzen gara 1995eko abendura, non Gasteizko Legebiltzarrean sakabanaketaren aurkako ekimena onartu zen.

J. NAZABAL. Sakabanaketaz hitz egiten denean, ikusita dago horrek sofri-mendua bakarrik eragiten duela.

B. SAGARZAZU. Sakabanaketaz ari garenean, kontzeptu horren barruan erabiltzen dituzten neurri mordoa dago, besteak beste bergizarteratze ospetsuarena. Bergizarteratzearen izenean jipoitu gaituzten, isolatu, komunikazioa kontrolatu, espetxez espetxe ibili, moduloz modulo, ziegaz ziega... mila modutan izorratu gaituzte egunero. Bestetik esan izan da sakabanaketarekin presoaren hausnarketa indibiduala ere bultzatzen dela, gainerako presoek eraginik izan ez dezaten. Dena den, ez dut ezagutzen arazo politikoa medio, kolektibotik atera den pertsonarik, edo kolektibotik atera eta espetxean borrokan jarraitu duenik. Normalean kolektibotik ateratakoak ateari begira egon dira...

Baina hori zilegi da ala ez?

‘MEDIUS’. Jakina, nire iparra beti egon da kalera begira.

B. SAGARZAZU. Kolektiboa irekia da, nahi duena sartzen da eta nahi duena atera, baina gero espetxe batean zaude eta espetxeari aurre egiteko egunero dauzkazu arrazoiak eta espetxeari aurre egiten badiozu, ez dizute kalera ateratzen utziko.

‘MEDIUS’. Behin kolektiboan garrantzitsua izan zen pertsona bat etorri zitzaidan negarrez, nekatua zegoela eta lehertuta. Bera ez zela sekula ezker abertzaletik aldenduko baina ezin zuela espetxean. Nik esan nion, ateratzeko ordainsariren bat ere ordaindu behar izango zuela.



■ Begoña Sagarzazu eta Inmaculada Noble —azken hau oraindik espetxean— Tenerifeko isolamendu patioan.

B. SAGARZAZU. Damutua oso egoera zehatz batean damutzen da eta testu-inguru batean erabilitako pertsonak dira. Zelanbait, neurri batean uzten diozu zu izateari, garrantzitsua zara politikoki erabilia zaren neurrian.

J. NAZABAL. Eta horren ondorioak nork jasaten dituen, jipoiak eta abar. Kallean damutu batekin elkartu naiz eta esan dit ez duela behin ere gure aurka egin, nekatuta zegoelako egin zuela. Nik esan nion ulertzen nuela baina ez nuela onartzen. «Hire laguna izango nauk baina beti kritikoa izanda», esan nion.

Gai korapilotsua bergizarteratuena edo «damutuena», beraiek deitzen dituzten legez. Kaleratzearen momentua, kalea-espetxea, barruko lagunak, kolektiboaren indarra, ihesaren ametsa. Beste hamaika bizipen eta balorazio geratu zen mahai gainean, hurrengo lerro batzuen zain. Amaitu ez den espetxe ibilaldi luze baten zenbait aztarna, alabaina, orrialdeotan atrapatuak geratu dira. Aldegin aurretik beraiek kanpoan direla baina beste presoak barruan daudela gogorarazi digute. Ohiko mezua preso ohiangan ●

ATXILOTZE DATA	IZEN DEITURAK	JAIO TERRIA	ESPETX
98-01-27	DEL HOYO HERNANDEZ, Kepa	GALDAKAO	VALDEMOR
98-01-27	MARURI BASAGOITIA, Lander	ZIERBENA	ALCALA ME
98-02-26	GARCIA CORPORALES, Josu	LAUDIO	ARANJUEZ
98-03-16	BEAUMONT BARBERENA, Josu	IRUÑEA	VALDEMOR
98-03-19	BORES GUTIERREZ, Aitor	SOPELA	SOTO DEL R
98-03-19	ETXEZARRETA MANZISIDOR, Joseba	ZORNOTZA	VALDEMOR
98-03-19	GARCÉS BEITIA, Inazio Crispin	OTXANDIO	VALDEMOR
98-03-19	HUERTAS FERNANDEZ, Josu	GASTEIZ	SOTO DEL R
98-03-19	IRIZAR ARANGUREN, Karmen	ANTZUOLA	SOTO DEL R
98-03-19	RONCERO RETORTILLO, Luis	GASTEIZ	ARANJUEZ
98-03-21	AZURMENDI PEÑAGARIKANO, Mikel	BEASAIN	ALCALA ME
98-03-21	BARRIOS MARTIN, Josu	UHARTE	ALCALA ME
98-03-21	ESNAL, Juanxu	HENDAIA	VALDEMOR
98-03-21	GRAMONT, Dabid	BASUSARRI	ALCALA ME
98-03-21	PEDROSA BARRENETXEA, Maite	UGAO	SOTO DEL R
98-03-27	ARMENDARIZ IZAGIRRE, Iñaki	IRUÑEA	ALCALA ME
98-03-27	ETXABARRI GARRO, Jesus Mari	IRUÑEA	ALCALA ME
98-04-03	ETXEBERRIA IZTUETA, Mikel	LAUDIO	ARANJUEZ
98-04-03	LOPEZ GONZALEZ, Jesus Mari	DONOSTIA	ARANJUEZ
98-04-07	FRAILE ITURRALDE, Gorka	DURANGO	ARANJUEZ
98-05-01	LASALLE-ASTIZ, Philippe	AZKAIN	LA SANTE
98-05-02	LASA MENDIARAZ, Sebastian	DONOSTIA	VALDEMOR
98-05-02	SEBASTIAN IRIARTE, Alfonso	DONOSTIA	ARANJUEZ
98-05-03	GETE ETXEBERRIA, Cristina	DONOSTIA	ALCALA-EMKUR
98-05-03	LONBIDE LORENTE, Josu	DONOSTIA	ALCALA ME
98-05-09	YEGOROV ARANZETA, Sergio	PORTUGALETE	LA SANTE
98-05-18	LABEAGA GARCIA, Urko	SOPELA	VALDEMOR
98-05-27	BERISTAIN URIZABARRENA, Iker	DONOSTIA	VALDEMOR
98-05-27	DIEGUEZ GOMEZ, Juan Pablo	BERMEO	VALDEMOR
98-05-27	ETXEBERRIA ARBELAITZ, Joxean	OIARTZUN	ALCALA ME
98-05-27	IBARRA IZURIETA, Segundo	BILBO	SOTO DEL R
98-06-05	BILBAO GAUBEKA, Iñaki	URDULIZ	SOTO DEL R
98-06-05	BLANCO GOMEZ, Jose Luis	LAUDIO	VALDEMOR
98-06-05	DEL BADO GONZALEZ, Txus	SONDIKA	SOTO DEL R
98-06-05	ETXEBARRIA BALBAS, Milla	ERANDIO	ALCALA-EMKUR
98-06-05	FERNANDEZ DE NOGRADO MADRAZO, Iñaki	BILBO	VALDEMOR
98-06-05	MARQUES ZELAIA, Patxi	BERANGO	VALDEMOR
98-06-05	MORENO RAJADO, Txabi	SOPELA	ALCALA ME
98-06-05	SAEZ, Olga	SOPELA	ALCALA-EMKUR
98-06-05	TERRONES ARRATE, Jagoba	BERANGO	VALDEMOR
98-06-05	TOQUERO AGIRREGABIA, Juan Mari	SOPELA	ALCALA ME
98-06-12	GASTESI SIERRA, Pako	ORERETA	MARTUTENE
98-06-14	AZKONA, Jaime	IRUÑEA	IRUÑEA
98-06-15	ANSOLA LARRAÑAGA, Pello	DEBA	ARANJUEZ
98-06-15	GARRIDO, Carlos	SOPELA	ALCALA ME
98-06-19	CUESTA TRULA, Rodolfo	DONOSTIA	MARTUTENE
98-06-19	URRA FERNANDEZ, Txemi	OIARTZUN	MARTUTENE
98-06-19	VALDERRAMA IGLESIAS, Bittor	DONOSTIA	MARTUTENE
98-06-25	AZKUE BERASALUZE, Iñaki	ZARAUTZ	ARANJUEZ
98-06-25	CAMARERO LOPEZ, Juan Luis	BILBO	ALCALA ME
98-06-25	ZELARAIN OIARZABAL, Pello	BILLABONA	ARANJUEZ
98-07-15	ALEGRIA LOINAZ, Xabier	LEZO	VALDEMOR
98-08-07	ANDREU RAMIREZ, Urko	DONOSTIA	MARTUTENE
98-09-09	BORDA, Eneko	DONAPALEU	FLURY MERO
98-10-10	LOPEZ DE BERGARA ASTOLA, Iñaki	LEGUTIO	ALCALA ME
98-11-10	APODAKA GIL, Juan Carlos	ETXABARRI	LANGRAITZ
98-11-10	FERNANDEZ ATAURI, Sergio	GASTEIZ	LANGRAITZ
98-11-10	URARTE ALONSO, Kike	GASTEIZ	LANGRAITZ
98-11-17	CRESCO IGARETA, Ainhoa	DONOSTIA	MARTUTENE
98-11-24	ZABALETA ELOSEGI, Jose Javier	HERNANI	VALDEMOR

OHARRAK:

- Datu guztiak 1999ko urtarrilaren 12ko data kontuan hartu daude jarriak.
- Negritan dauden presoak (lerroak) zigorraren hiru laurden beteak dituzte eta baldintzapeko askatasunean egon behar lukete, jarraian ageri den urteetik aurrera, hain zuzen. Badigorraren hiru laurdenak beteta askatutakoak, baina berri espetxeratu dituztenak; horiek azken kartzeleratzearen data dute (zenbait kasutan, kalean egon beharko luketen urte azken kartzeleratzearen data baino lehenagokoa d).
- Oro har atxilotze data jarri badugu ere, zenbait espetxeratzeko data da ageri dena. Espainiara estraditatu e entregatutako zenbait, esaterako, nahiz eta aurretik preso egon, azken kartzeleratzearen data dute.

Iturria: Senideak, Amnistiaren Aldeko Batzordeak eta gure iturri

Pasa den 15ean Lan Akordioa izenpetu zuten EAEko sindikatuek eta patronalak. Honek lanordu estrak desagertzea, 60 urtetik gorako langileak langabezian dauden edo aldi baterako kontratua duten gazteekin ordezkatzeara eta ABLEetako ezegonkortasuna murriztea ahalbidetzen du.

ORAIN 35 ORDUKO LAN-ASTEAREN BILA



■ 35 orduko lan-astea aldarrikatzeko hainbat mobilizazio izan da azken boladan.

Nahiz eta EAEn lanaren gaineko akordio garrantzitsua lortu den, zail eta garrantzitsuen dago oraindik burutzeke: lan-egunaren murrizketa, edo bestela esanda, langile eta sindikatuen eskari den 35 orduko lan-astea. Patronalak behin eta berriro gaitzetsi du eskari hori.

35 orduko lan-astea lortzea hain da garrantzitsua sindikatu eta langileentzat, ezen —haien adierazpenen arabera— xede hori lortzearen greba orokorraz baliatzeko prest omen dauden. Iragan astean ordu estrak desagertzeko, 60 urtetik gorako langileak langabezian dauden edo aldi baterako kontratua duten gazteekin ordezkatzeko eta Aldi Baterako Lan Enpresetako (ABLE) egoera hobetzeko izenpetu duten akordioaren ostean, jarraitu egingo du negoziazioak. Otsailaren 3an, hain zuzen, emango diote jarraipena Lan Harremanetarako Kontseiluan (LHK) Confebaskekin duten negoziatioari. Nolanahi ere, beste alorretan lortutako akordioak kontuan hartuta, lan-eguna murrizteaz aritzeko negoziatio-giroa ona dela esan liteke.

■ 15.000 langile ordezkari litezke ondorengo 5 urteetan

Euskal sindikatuek eta patronalak hitzarturiko akordioaren arabera, 15.000 izan litezke ondorengo 5 urteetan ordezkatzeko liratekeen langileak. EAEko Administrazioaren aurreikuspenak hala adierazten du behintzat. Gogora dezagun akordio honek langabezian edota aldi baterako lan-kontratupean dauden gazteek 60 urtetik gorako langileak ordezkatzeara ekarriko duela.

Negoziatioetan aipaturiko zenbatekoen arabera, 12,5 milioi pezetakoa

(500.000 libera) izango da langile bakoitzak eragingo duen gastua. EAEko administrazioaren aurrekontua 50.000 milioi pezetakoa izango da, patronal eta sindikatuek hitzartutako akordioak iraungo dituen 5 urteetan zehar banatuko direlarik.

Nork ordainduko du gastu hori? Orain euskal eta espainiar administrazioei dagokie akordio hau arrakastatsua izan dadin beharrezkoak diren bitartekoak jartzea. EAEko gobernuak bere

baietza eman dio akordioari dagoeneko eta bere finantzaketan dagokion erantzukizuna bere gain hartuko duela esan du.

Administrazio zentrala da, ordea, finantzaketa eta langabezia kontuetan arduradun nagusia. Ikusi beharko da orain zer jarrera hartzen duen langabezi sarien gastuaren aurrean, akordioaren eraginpean diren langileek Gizarte Segurantzarekin egin ditzaketen hitzarmen bereziak izateko aukeraren aurrean edo alde zuzeneko erretiratze aukeraren aurrean. ●

■ Dagoeneko izenpetutako akordioak

ELA, LAB, CCOO eta UGT sindikatuek eta Confebask patronalak Lan Harremanetarako Kontseiluan (LHK), eta urtebete baino gehiago iraun duten negoziazio tirabiratsuen ostean, pasa den 15ean izenpetu zituzten lortutako lehen akordioak. Epe horretan patronala presionatzeko hainbat mobilizazio izan dira. Akordio garrantzitsuenak lanordu estrak desagertzea, 60 urtetik gorako langileak langabezian dauden edo aldi baterako kontratua duten gazteekin ordezkatzeko eta Aldi Baterako Lan Enpresetako (ABLE) egoera hobetzearen ingurukoak dira. Era berean, lanordu murrizketaren inguruko elkarrizketa sustatzeko konpromisoa hartu dute alde biek.

1.- Ordezkatze kontratuak.

- 60 urtetik gorako langileen ordeza, eta hauen eskubide ekonomikoen kaltean izan gabe, langile gazteak kontratatu. Langabezian edo enpresan aldi baterako kontratuean dauden gazteek izan beharko dute ordezkoko horiek. Kontratuak mugagabeak eta egun osorakoak izango dira. Akordioak bost urte iraungo ditu.

- Ordezkatutako langileek langabezi

saria jasoko dute bi urtetan zehar, bere soldata garbiaren %85 izango delarik. Bi urte horiek igaro ostean, Gizarte Segurantzarekin hitzarmen berezia izango du, 65 urte bete arte edo alde aurretiko erretiratzea hartu arte. Erretiro-pentsioaren zenbatekoa, 65 urte arte lanean jardun balu jasoko lukeenaren adinakoa izango da.

- Gehigarri ekonomikoak aseguru etxeko poliza bidez estaliko dira.

- Enpresak 5 urtetan plantila ez murrizteko konpromisoa hartzen du. Murriztuko balu, dirulaguntzak itzuli beharra izango luke, administrazio, enpresari eta sindikatuek osaturiko batzorde batek hala erabakiz gero.

2.- Lanordu estrak ezabatzea.

- Lanordu estrak ezabatuko dira enpresetan, hiru salbuespenetan izan ezik: ezinbesteko arrazoia izanez gero (neurri batean diruz eta beste neurri batean atse den orduz ordainduko dira), lanordu gutxi eginez gero (denbora librez ordainduta) eta langile aditurik izan ezean (ekonomikoki ordainduta). Aipatu hiru kasuotan, lanordu estrengatik dagokiona baino handiagoa izango da ordainketa.

- Lanordu estrak debekatzea, sektore edo enpresa akordiotan zehaztu beharko da, non lanordu estrak debekatzeaz bestelako konpromiso eta antolamendu aukerak finkatuko diren.

- LHKek (Lan Harremanetarako Kontseiluak) hartuko ditu sor litezkeen desadostasunen inguruko erabakiak.

- Akordioa betearazteko bitartekoak jarri eta zaintzeko eskatzen zaie administrazioei.

3.- Aldi baterako lan eta zerbitzu enpresak.

- Enpresaren sektorean indarrean dauden lan baldintza eta soldata berdintsuak ezartzen dira ordezkoko langileen tzat.

- Kontratazio aurretiko informazio eskubidea ematen zaie langileen ordezkariari.

- Zerbitzu enpresetan legez kanpoko langile-ematea kontrolatzeko eskatzen zaie administrazioei.

- Azpikontratazioaren, enpresen nor-tasunaren eta langileriaaren Gizarte Segurantzak eta lan baldintzen gaineko legeriari buruzko informazio eskubidea ematen zaie langileen ordezkariari ●

Euskal Herrian enplegua sortzea —langabezi tasa handia izaki— helburu garrantzitsua da, eta beraz, elkarrizketek alde orotatik aurrera egingo dutela espero da.

CONFEBASK ETA LEHIAKORTASUNA.

Confebask patronala gai honen inguruan negoziatzearen aurkako agertu izan da orain arte, enpresen lehiakortasuna murriztuko zela argudiatuz. Beti esan izan dute ez dutela langileek soldata berarengatik lan gutxiago egiterik onartuko. Sindikatuek, bestalde, enplegua sortzeko modurik eraginkorrena dagoen lana banatzea dela diote, eta horietarako neurriak proposena lan-astea 35 ordura murriztea dela.

Puntu honen gaineko desberdintasunek dagoeneko onartuta eta izenpetuta dagoen akordioa arriskuan jarri zuten. Porrota saihestearren, patronalak eta EAEn gehiengoak duten ELA eta LAB sindikatuek gai hau negoziazio nagusitik at uztea erabaki zuten. Orain beraz, arazo gutxienean ekarri dutenen gaineko adostasuna lortu

denez, lan-eguna murrizteari buruzko gai korapilatsuari heltzeko garaia da. Confebask patronala alde batetik, eta euskal sindikatuek bestetik, izango dira oraingoan ere elkarrizketakide.

Sindikatu abertzaleak hasiak dira berea prestatzen. LABeko idazkari nagusi Rafael Diez Usabiaga izan da, ELAekin batera, patronalari EAEn greba orokorra deitzeko prest zeudela orain dela denbora dezente esan zutela gogorarazi diona; hori, patronalak lan-egunaren murrizpenaren gaineko

■ Patronalak bere jarrera aldatzen ez badu, greba orokorra izan daiteke sindikatuen aukeratako bat

bere jarrera aldatu ezean. Diez Usabiagak dagoeneko «LHKren bigarren negoziatio-faseak datorren udaberrian mahai gainean greba orokorra izango duela» adierazi du.

Lehenago ere ELA eta LABen aldetik, eta baita CCOO eta UGTren aldetik ere,

patronala lanaren gaineko negoziazioaren presionatzeko hainbat mobilizazio izan da, eta horietako batek baino gehiagok eman du emaitzarik. Gogorarazi behar da iaz, apirilaren 23an, ELA, LAB, EHNE, HIRU, ES eta STEE EILAS sindikatuek mobilizazio handiaren abisu gisa —greba orokorra barne— ordubeteko lanuztea deitu zutela.

LABeko idazkari nagusiaren ustez, «LHKan otsailean lanaren inguruan berriaraziko diren elkarrizketen bigarren faseak mobilizazioa eta jarrera gogorra hartu ahal izatea aurreikusten ditu, besteak beste greba orokorra, 35 orduen ardatzak garrantzia har dezan eta patronalarekiko gure indar-korrelazioa beste dimentsio batean egon dadin».

Greba orokorra deitu aurretik, eta patronalak bere jarrera behar adina aldatzen ez badu, sindikatu abertzaleek 35 orduko lan-astearen aldeko sentsibilizazio eta mobilizazio kanpaina aurreikusi dute ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Txirrindulariak denboraldia amaitutakoan ez ei du jarduera kolpetik eten behar. Hurrengo denboraldia prestatu behar da. Nola? Batzuk igeri, besteek lasterka. Elurretara ere badoaz eta pisu altxaketak ere erruz egiten dituzte. Neguko miraririk ez dago, bakoitzak bere trikimailua.

NEGUKO ENTRENAMENDUA, AHULDADAEK INDARTZEKO

Lan espezifikoko hutsak dituen hutsune zein eskasiei irtenbidea aurkitzeko sasoi aproposa da urtaro hau, negua alegia, eta txirrindulari oro lan horretan murgilduta dabil hilabeteotan. Urteen joan-etorrian aldaketa nabarmena ezagutu du prestatzeko metodologiak, entrenamendua zientziaren gurdira igo da eta. Hala ere, ez da txirrindulari guztientzat balio duen entrenamendu bakar bat.

Neguan mututu egiten da txorien kantua. Inurriak udan egindako lanaren kontura bizi dira eta hartzak, beste adibide bat jartze aldera, negu osorako ezkututzen dira atsedenera. Baina ziklistak oso urrun bizi dira horrelako errealtatetik, oso bestelakoa da euren bizitza.

Uda parteko oihartzun eta burrunbarik entzuten ez bada ere, isilean, itzalean, lanean ari dira tropela osatzen duten ziklista guztiak. Denboraldian gogotik saiatu eta izerdi patsaren truke erdietsitako lorpenak, edo lortzeke gelditu zirenak, aztertu eta hausnartu ondoren, entrenamenduaren monotoniari otzan, bertuteak areagotu eta ahuldadeak ezabatu nahirik dabilta ziklistak. Izan ere, «kate-mailarik ahulenaren arabera sendotasuna izango baitu kiroolari batek», Ramon Elkoro Ordiziako Majori Test kontsultako soin hezkuntzako tituludunak dioen moduan.

Axularrek «Gero» liburuan dioena aintzakotzat hartuta, alegia luzapenetan ibiltzeak, gaur egin daitekena biharko uzteak onurarik ekartzen ez duela eta aurreko denboraldia amaitu eta bat-batean hasi ziren txirrindularirik gehienak hurrengo prestatzen. Ez zaie hauei ere, ez alajaina, goroldiorik lotuko zangoetan eta ez zaizkie nagituko giharreak. Bakoitza bere modura dabil, bere ezaugarri fisikoetara egokitutako entrenamendua eginez, denboraldiko



■ Negua atsedeen garaia da, atsedeenak ordean ez du esan nahi hilabete eguzkitan igarotzeko

jomugek markatzen duten abiadura eta presari jarraikiz. Guztiak jomuga beraz; kirol maila hobetzea.

NEGUKO PRESTAKETAN SARTU AURRETIK. Prestaketa metodologian maiz aipatzen da jardueraren bat egin aurretik berotzeko ariketak eta atzera normaltasunera itzultzekoak (hoztekoak esan daiteke) garrantzitsuak direla. Lasterketen denboraldia amaitutakoan ere inportanteztat jotzen da jarduera bat-batean ez etetea. «Azken lasterketa lehiatu ondotik, trantsizio epe batek eman behar dio segida den-

boraldiari», hasi da azalpenak ematen Ramon Elkoro belauntzarra. «Bizikletan ibiltzen segi behar da egunero, askorik ez baina egunero. Bigarren astean, egunen batean jai egitea ere komeni da, baina bestalde giharrei estimuluren bat ere eman behar zaie, maila onean eutsi ahal izateko; mendateren bat, adibidez. Trantsizio epe honek gutxien-gutxienez hamabost bat egun behar ditu, baina hiru aste baditu hobe. Hiru asteok pasa eta gero, aste-betez erabateko atsedena hartu daiteke eta jarraian neguko prestaketarekin hastea da onena. Ezin da hilabete eguzkitan egon».

ENTRENAMENDUA-REN ZERA.

Neguko prestaketaren lehen xedea, jomugarik garrantzitsuena, txirrindulariak urtean zehar pilatu eta sortzez dituen gabeziei soluziobidea ematea da. Bizikletan ibiltze hutsarekin beste hainbat gihar ez direlako behar bezala garatzen eta fisikoki mailarik gorena eman ahal izateko ez baita oreka izatea bezalakorik.

Bistakoa da ziklismoa erresistentzia oinarri duen kirola dela, hala nola, funtsean, kirol aerobikoa. Arrazoi honengatik urtean zehar egiten den lan espezifikoa, bizikletan ibiltzea alegia, ikaragarri handia da kantitateari dagokionez: profesional batetik, adinaren arabera, 25 milia kilometrotik 35 miliara egiten ditu urtean, gutxi asko.

Honen guztiaren ondorioz gihar espezifikoak, hots, batez ere hanketako muskuluei atsedena ematea ezinbestekoa da, baina bestalde ahalmen fisiologikoa gehiegi ahultzea ez da komeni, gero errekupeatzeak denbora eskatzen duelako. Hortaz, «ezinbestekoa da gaitasun aerobikoari beste kirol alternatibo batzuen bidez eustea, modu honetan urte osoan lanean aritutako giharreak ez baitira horrenbeste behartzen», jalgi du Elkoro gipuzkoarrak. Horretarako egokia da «igeri edota iraupen eskia egitea». Igerian ahalmen aerobikoari eusteaz gain, gorputza orekatu egiten baita, batez ere, sobordari dagokionez. Ziklismoa ez baita «ona» bizkarrezurrarentzat.

Entrenamendu orok helburu bat izan

behar du beti aurrean, nora heldu nahi den jakitea ezinbestekoa da biderik egokiena hautatzeko. Honela, xede nagusiak denboraldiko zein sasotik kokatu direnaren arabera neguko entrenamendua modu batera zein bestera bideratuko da, kantitatea, maiztasuna, intentsitatea eta lan mota, norbanakoaren beharretara egokituz. «Denboraldia indartsu hasi nahi duenak», dio Txente Garciak, Banestoko tafallarrak, «dagoeneko —abenduko kontuak dira hauek guztiak— korrika egitea eta beste kirolak praktikatzeko baztertu, eta bizikletan hasi beharra dauka». Partikularitasunik aztertu gabe, oro har, esan daiteke, trantsizio eta atse-

denaren ostean, hiruzpalau astetan «oinarri-oinarriko erresistentzia» landu behar dela, beste modu batera esanda, ahalmen aerobikoari eutsi behar zaio lan espezifiko gaitzetsiz, bizikletan ibili gabe alegia.

Oinarri-oinarriko erresistentzia lantzerakoan, intentsitateak «baxua» behar du izan, «erabat aerobikoa», zehaztu du Majori Test kontsultako entrenatzaileak. Luzera ordea, atal honetan ere aurrera egitea ezinbestekoa da eta horretarako gehieneko oxigeno kontsumoaren portzentaia al-tuetan lan egitea da onena. Bi hilabeteko epea mugarri hartuta, beraz, errepidean egiten den esfortzu bera egitea onuragarria da; batez ere azkeneko asteetan. Aldi be-

rean, bi hilabeteak betetzen ari diren heinean, bigarren oinarriko erresistentzia lantzen hasi behar da, hau da, mugimendu espezifikoak egiten hasi, baina ez derrigorez errepideko bizikletarekin, «mendi bizikleta, bizikleta ergometrikoak, pista, arrabola», zenbatu ditu beste aukerak Ramon Elkorok.

PISU ALTAKETAK. Oinarri-oinarriko erresistentzia lan honek beste osagarri bat ere ezinbestekoa du prestaketak zulo guztiak estali dituzan: indarra eta abiaduraren garapena. Hortaz, igeri edota iraupen eskia egiteaz bat, pisu altaketak burutu behar dira, indarra garatzeko. Elkororen ustez honakoa da indarraren garapenak segi beharko lukeen logika: «Lehenik

□ Neguko prestaketen lehen xedea, txirrindulariak sortzez dituen gabeziei soluziobidea ematea da

□ Hanketako giharrei atsedena ematea ezinbestekoa da, baina ahalmen fisiologikoa gehiegi ahultzea ez da komeni



ELKOROKI, DENBORALDIA NOLA EDO HALA PRESTATU BEHAR DA.

gimnasia saioak egin behar dira eta gero hamabost bat ariketako esparru batean erresistentzia muskularra landu. Ariketa horiek guztiak oso orokorrak behar dute izan, gihar guztiak lantzeko modukoak. Haren ondotik gehieneko indarra landu behar da, hipertrofia (muskuluaren garapena) erdietsi behar da, baina koordinazio intramuskularra ahanzi gabe. Hau guztia egiten hasiko gara erabateko atse-denaren ostean, astean hirutan, eta egun

berean makina ergonomikoan abiadura entrenamendua behar da. Baita bigarren oinarriko erresistentziaren zenbait ariketa

Igeri edota iraupen eskia egiteaz gain, pisu altxaketak burutu behar dira indarra garatzeko

egin ere».

Pisu altxaketa txirrindularien artean oso modan dagoen joera izan arren, ez da

gaitz guztien sendagaia; kalteak ere izan ditzake, neurritz gain arituz gero. Gorputzean gihar gehiegi sortzen bada, pisua hartzen du kirolariak, giharra gantza baino astunagoa delako. Eta bestetik, zenbat eta gihar gehiago izan orduan eta oxigeno gehiago behar du muskuluak esfortzu aerobikoetan lana egin ahal izateko, nahiz eta aldi berean oxigenoa erretzeko gaitasuna ere hobetzen den. Beraz, txirrindulariren batek hipertrofiarako joera badu,

Neguko prestaketaren bilakaera

Abendua. 80ko hamarkada hasierako edozein urte. Profesionaletako talde gehientsuenak eskiak eta berokiak hartu eta elurretara dihoaz, neguko kontzentrazioa burutze asmoz. Denboraldia hasteko oraindik hilabete pare bat falta da, eta oraindik apenas da bizikleta hartu duenik.

1998ko abendua. Talde eta batez ere, txirrindulari askok, eguraldi epelaren bila Espainia hegoaldera jo du negu parteko entrenamendua ahalik eta egokien burutzeko intentzioz. Denboraldia nahiko urrun begiztatzen da oraindik, bi hilabetera, baina txirrindulari guztiek kilometro asko daramatzate bizikleta gainean eta apenas inork eskirik hartu duen.

Ikusitakoak ikusi, bistakoa da entrenamendu metodoa irauli egin dela neguko prestaketari dagokionez. «Gure garaian», ekarri du gogora 70eko hamarkada Miguel Mari Lasa Oiartzungo ziklista ohiak, «atseden hartzen genuen, igual, hilabete pare batez. Tira, ezer egin gabe hilabete bat behintzat seguru. Gero, abenduan, nire kasa hasten nintzen entrenatzen, egun prestaketa fisikoa deritzanaren antzeko zerbaitetan: burdinezko zapata antzekoak moldatu eta pisu altxaketak egiten nituen, mendira buelta batzuk ere bai eta berauen gailurrean gimnasia pixka bat egin, soka saltoan ibili eta abar. Bizikleta errege egunean

hartzen genuen».

80ko hamarkadan aldaketaren bat edo beste eman bazen ere, jomugetara nahi bezala heltzeko bideak ez zuen gorabehera handirik izan, berdintsu iraun zuen. «Profesionaletara pasa nintze-nean, 1988an», oroitu da Javier Mauleon, erretiratu berria den ONCEko ziklista gasteiztarra, «milia kilometroekin joaten ginen Andaluziako itzulira eta ez

txirrindulari ohiak, profesionaletako bere lehen urtetan egindakoari buruz.

Azken urteotan denboraldia bukatu eta hurrengo prestätzen hastera ia bat dira, ez baita kasik etenik egiten. «Bizikleta erabat utzita bi aste baino ez nituen egingo», Joseba Belokiren hitzak dira, Euskaltel-Euskadi taldeko gazte gasteiztarrenak. «Haren ondotik denetik egin dut pixka bat: igeri, korrika ibili, arrabolako entrenamendua, errepedeko bizikletan ia egunero nabil eta pisu altxaketak ere egin ditut gimnasioan. Pisu altxaketak egiterakoan dozena bat ariketako esparru moduko bat osatzen dut eta hiru itzuli ematen dizkiot: lehenengo itzulian nire gaitasunik handienaren % 40 jasoz; hurrengoan % 50; eta, azkenekoan % 60. Honen ondoren arrabolan ibiltzen nahiz, aurrez egindako lanak bizikleta gainean eragin hobea izan dezan».



zen tropelean ibiltzeko arazo handirik izaten. Orain, Mallorkako Challengean (Andaluziako itzulia baino lehenagoko proba), bost milia kilometroekin ere komeri latzak izaten ditugu gehienei segitzeko». «Ehizera, pilota partida batzuk jokatu, futboleko ibili eta gogora etortzen zitzaigun edozer egiten genuen, baina inolako plangintzarik gabe. Bizikleta, abendu azkenaldera edo urtarri-laren hasieran hartzen genuen», dio Alberto Leanizbarrutiak, ONCE taldeko

Aldaketa halabeharrak ekarri du. «Garai batean egiten zena ez zen batere ona», azaldu du Iñaki Arratibelek, Tolosa Kirol Medikuntzako medikuak. «Hainbesteko atseden hartuz gero, lortutako hobekuntzak galdu egiten baitira urte batetik bestera; urtero hutsetik has-tea bezala da. Bestalde, gaur egun entrenamendua askoz ere neurtuagoa da eta ondorioz gorputza ez da horrenbeste nekatzen eta horrenbesteko atsedenaldia ere alferrikakoa da» ●

Elkororen ustez koordinazio intramuskularra landu beharko luke. Lan mota honetan intentsitatea «oso altua da», baina garapen muskularra ez da hainbestekoa. Intentsitate altua lantzeko pisu handiak erabiltzen dira, baina errepikapen kantitatea oso murrizta izaten da: «*sei errepikapenen azpitik beti; bizpahiru eginez*». Esandakoaren adibidea da Txente Garcia. Txente gizaseme gihartsua da eta pisu handikoa, 74 kilo eta erdi sasoirik onenean. Bere gogoa 73 kilotaraino argaltzea da eta horregatik ezin du neguan pisu askorik hartu, ez gantzez, ez muskuluz. «*Ez dut indartzeko entrenamendurik egiten. Pisu altxaketak egiten ditut, bai, baina, gehienbat, erresistentzia lantzeko dira: pisu arina eta errepikapen ugari, bizkor-bizkor egin ahal izateko*», esan du nafarrak.

Pisu altxaketekin egiten den lan guztiak bizikletan erantzun ona izan dezan, gimnasioko lanaren ostean bizikletan ibili behar da, lehen esan moduan. Ramon Elkororen aginduz, «*abiadura landu behar da pisu altxaketen ostean, barruti batean entrenatuz*».

NEGUAREN ETA UDAREN ARTEKO LOTURA.

Beti esan izan da negua dela udan eraiki daiteken etxearen oinarria, baina bi urtaroen artean lotura zuzenik ez badago neguko hilabete apur horietan burutzen den entrenamendua ezdeusa gertatu daiteke. «*Nik ez dut bereizketarik egiten*», azaldu du Ramon Elkorok belantzarrak. «*Bata bestearen jarraipena da, ezin da pentsatu bat bestearen oinarria denik*». Adituaren adierazpen honek agerian uzten du neguan egindako lanak gerora gutxieneko jarraipen lanik ez badu, lortutako onurak ihes egingo duela, galdu egingo dela eta ez duela inolako intzidentziarik eragingo. Hori gerta ez dadin bere ustez, denboraldian ariketa soil batzuk egitea nahikoa da txirrindulariak indarrari eutsi ahal diezaion, «*hogeit bat minutuko lana nahi-koa da*».

Lan honek guztiak (igeriketak, pisu altxaketak, eskiak...) aurkitu nahi duen jomuga da norbanakoaren hutsegiteak nola edo ahala konpontzea. Egiten den lana gero eta perfektuagoa izanagatik eta azken urteetan teknologiak mendeen hartu bagaitu ere, horrek dakarren informazio maila altuarekin, ez da erraza izango aurrerantzean, «*orain baino emaitza handiagoa ematea*» ●

◆ XABIER USABIAGA

■ Ez da entrenamendu perfekturik

Gizakia beti ibili izan da osterantzekoetatik bereiziko duen, nabarmenduko duen zerbaiten bila eta entrenamenduari dagokionean ere edabe magikorik aurkitu nahirik batera eta bestera jo duenik bada. Ordea, ez da gaitz guztiak sendatuko dituen ukendurik, ezta guztientzat baliogarria den entrenamendurik ere. Esate baterako Txente Garcia, Banesto taldeko tafallarrak, ezin du lasterka egin: «*Belaunetan kaltea eragiten dit eta*». Aitzitik, Joseba Belokik, gogoko du korrika egitea. «*Lehenengo batean SHEIk (Soin Hezkuntzarako Euskal Institutua) antolatu proba batean ere irten nintzen, bederatzi kilometrokoa zen*», adierazi du.

Kirolari bakoitza mundu bat da, oso partikularra eta berezitasun propioak dituen, ingurukoetatik desberdintzen duena. Horregatik, «*arrakastarik handiena heltzen da kirolaria ondo ezagutzen denean*», dio Iñaki Arratibelek. Ezaugarri fisikoen arabera oso entrenamendu desberdinak burutu behar izaten dira hutsuneak bete ahal izateko, akatsak zuzentzeko eta ahulda-deak arintzeko. Erresistentzia falta duenak iraupeneko lana egin behar du oreka lortu ahal izateko. Indarrez ahul dabilenak, oster, indar entrenamendua lantzea

ezinbesteko du beste gauza guztien gainetik indartsuagoen parera iritsi ahal izateko. Helburu bera lortzeko ordea, bide desberdinak, oso desberdinak, jorratu daitezke eta guztiak izan daitezke baliozkoak, xedea egiaztatu dezaketenak. Indarra handitzeko pisu altxaketak egitea oso ohitura hedatua da egun kirolarien artean, baina bada kontrako ustea duenik ere. «*Kaltegarria denik ez dut esaten*», adierazi du Kepa Zelaia, US Postal taldeko mediku galdakaoarrak. «*Nik lehen pisu altxaketak egiteko agintzen nien nire txirrindulariei, baina eskarmentuak bestelakoa erakutsi dit.*

Pisu altxaketak egin ostean, bizikletan ibili behar da derrigorrean egindako lana ondo bereganatu nahi bada. Horrek behartzen du egunean bi edo hiru entrenamendu saio egitera eta hori oso lan nekeza dela uste dut negurako», arrazoitu du bere ustea. Edozein modutan ere, partikularitasuna ezin du ahantzi Zelaia. «*Ziklista guztiak ez dira berdinak. Batzuek, muskularki indartsuak direnak, oso ondo jasaten dute lan mota hori. Nik, bakoitzaren ezaugarrien arabera entrenamendua ematen dut*». Lehen Ramon Elkorok adierazi du negu partean nahiago duela lan espezifiko



baztertu eta atal fisiologikoak beste modu alternatibo batean landu, baina mediku bizkaitarrak indarra bera ere lan espezifiko eginez garatzea nahiago du. «*Bizikletan desarroilo handixeagoz ibiliz lan berbera egin daiteke hantetan. Horrela izterretako giharreak nahikoa indartzen dira eta ez dira pisu altxaketekin adina nekatzen*». Pisu altxaketak beste arazo batzuen soluziobide jotzen ditu Zelaia: «*ziklistaren batek oso gihar ahulak baditu, edo lesiorik izango balu, pisu altxaketak aurkitu diezaioke erantzuna arazoari*». Esandakoa, zenbat buru hainbat aburu ●

JUAN BAUTISTA BERSATEGI

“EUSKAL MARRAZKI FILMAK TXINGURRI AUSARTAK DIRA”

Euskal marrazki bizidunen aitzindari eta azitia da Juanba Bersategi (Pasai Donibane, 1951). Irribarrea ezpainetan duela hartu gaitu, agian Miren alabak gidatzeko baimena lehenengoan lortu duelako. Itziar emaztearekin ere seme gazteagoa dute, Kepa, zinerako zein istorio litzatekeen ona gomendatzen aritzen zaiona. Kanpotik behintzat, ez dirudi Goya sarietarako izendapenak Juanbari loa galarazten dionik. Telebistaz gain, filmografia txukuna osatu du: «Fernando Amezketarra» (1979), «Kukubiltxo» (1983), «Kalabaza Tripontzia» (1985), «Balearenak» (1991) eta «Ahmed, Alhambrako Printzea» (1997).

Urtarrilaren 23an izango diren Goya sarietarako izendatu berri zaituztete, animazio filmarik onenaren arloan. Errealista izanik, bultzada handia emango lizueke irabazteak; orain arte itxita egon diren ze ate irekiko lirateke zuentzat?

Ba, egia esanda, «Ahmed, Alhambrako Printzea» rekin kontentu bagaude ere, ez dut irabazteko itxaropen handirik, nire us-tez, lehian dagoen beste luzemetraia, andaluziarra, hobeto kokatua dagoelako. Kontuak kontu, ni ez naiz batere sari zale, trampa bat da, eta ilusioa gehiegi eginez gero porrota dakar ez lortzeak. Baina aldi berean, ezin uka irabazteak ateak irekiko lizkigukeela. Azken batean subentzioak horren atzetik datoz; ez da politikarik hobere-na baina tira, hau merkatua da, hobe jaso, abal bat delako hurrengo produktuari begira. Hala ere, garbi geratu dadila ez dudala inongo diskurtso-rik prestatuko; hori bai, «numeritorik» egiteko asmorik ez badut ere, euskaraz mintzatuko naiz.

■ Hainbat urtetako eskarmentuaren ondotik, 1992an Lotura Films sortu ze-nuen. Ze ezberdintasun dituzue Madril eta Bartzelonako ekoiztetxeen aldean?

Loturan hamabost lagun finko daude lanean eta luzemetraia bat burutu behar bada, berrogeita hamar inguru. Alde horretatik, lantalde polita dugu.

Zerbait nabarmentzekotan, hemen frankotiradoreak garela esango nuke. Teknologiaz aparte, ilusioz gainezka egiten dugulako lan. Marrazkilaria erabat identifikatzen da egiten duenarekin. Horra hor,

Begoña Vicariok eta Baleuko-ren «Megasonikoak» Goya saria irabazi dute bi urtez jarraian.

Madrilen, BRB animazio ekoiztetxeak, esaterako, kanporako zerbitzua eskaintzen du, Espainia Europako Asia ari da bihurtzen, duen “per capita” errenta baxu horrekin zertarako joan Taiwan edo Koreara marrazkiak egiteko, Espainian ere oso merke egin badaitezke? Duela gutxi ordea, Madrilgo animazio ekoiztetxe batek Generalitat-eko subentzioa lortu zuen «Kataluniako Historia» seriea egiteko eta hara non Taiwanen egin dituzten, Kataluniako profesionalek haserrea piztuz; manifestazioak egin izan dira horren kontra. «Kanariaseko Historia» egiteko ere beste hainbeste egin dute. Kataluniako animazio ekoiztetxeak ordea, oso ekonomizistak dira, gehienbat

telebistarako serieak egiten dituzte, eredu klasiko bat jarraituz. Bestalde, Spielberg-en Dreamworks animazio konpainia ere Irlandara ari da joaten, bertan eskulana askoz merkeagoa baita. Hori esanda ere, gogoan izan Dis-

ney estudioen bi minutuko aurrekontuarekin Loturan guk 70 minutuko “Ahmed” filma egin dugula.

■ Disney aipatu duzula, Dreamworks, Fox eta hauen lehiarekin Disney konpainiari bukatu al zaio monopolioa?

Fox, Spielberg eta Warner buru-belarri hasi dira Disneyri pastelaren zatia kendu nahian. «Mulan» filmari itzala egiteko asmoz, «Anastasia», «Txingurriak», «Egiptoko Printzea» eta abar estreinatu dira baina nire iritzirako, oraingoz inork ez du gainditu, ezta hurbiletik ere, Disney ma-



ALBERTO ELOSEGI

■ «Kultura enpresarialaren aldekoa naiz, koprodukziora jo beharko litzateke».



■ «Espainia Europako Asia ari da bihurtzen: per capita errenta baxu horrekin zergatik joan Taiwanera marrazkiak egitera?».

rrazki bizidunek duten maltzurkeria eta xarma hori. Azken boladan gainera, pertsonen sexualitate ere badago Disney lanean, «Nôtre Dame-ko Konkorduna» esaterako.

■ **Zer da zinea: kultura ala industria? Bata edo bestea izanda ere, zer egin beharko litzateke biak behingoz uztarri berean jartzeko?**

Animazio alorrean, salmenta da oztoporik handiena. Hori dela eta, kultura enpresariak sortzearen aldekoa naiz, koprodukzioa jo beharko litzateke.

Hain zuzen ere, hori eginez gero finantziak eta banaketa eskuratu daitezke. Nolanahi ere, erakundeak laguntzak ezinbestekoa izaten jarraitzen du. Baina behar bada ez dugu halako protekzionismo behar, alegia, beste bultzada-mota behar dugu.

■ **Beraz, subentzioak baino harantzago joan beharra dago.**

Baietz iruditzen zait. «Industrialitis» fenomenoan murgildurik gaudela, horren eragin positiboak baliatu beharra dago. Nire ustez, lehenik eta behin Industria eta Kultura sailetik erraztasunak eman beharko litzateke enpresariak dirua kulturen

inbertitu dezaten, salbuespen fiskala, eta abar. Frogatu behar dugu gurea negozioa izan daitekeela, nola jaso inbertsio pribatua dirulaguntza publikorik gabe, bestela jai dugu. Esate baterako, Kataluniako cava enpresari askok Bartzelonako animazio-ekoiztetxeetan inbertsio pribatua egin dute. Hemengoek aldiz, nahiago dute pisu batean inbertitu kulturen baino. Betiko kontua da, Jaurlaritzaren azken urteotako politika ikusita badirudi hobe dela ezer ez egitea zerbait polemikoa egitea baino; ho-

■ **“Hemen frankotiradoreak garesti esango nuke. Teknologiaz aparte, ilusioz gainezka egiten dugulako lan”**

rra ez duzula kritikarik jasoko. Orain, badirudi zerbait abian dela eta Industria saila hasiko dela aipatu ditugun erraztasunak enpresariari eskaintzen.

■ **Beraz, ez al litzateke ikus-entzunezkoak kudeatuko litzatekeen erakunde independente bat sortu beharko?**

Bai, horixe. Baina horretarako txip-a aldatu egin behar dugu kulturen. Ikus-entzunezkoen Euskal Institutua sortu beharko litzateke, administrazioaren barruan

ente autonomoa izan beharko lukeena. Sail arduradun bat, profesionalak, erakunde finantzierak eta abar. Ikusiko duzu nola azkenean hori egin egingo den. Gaur egun, 1999an, harrigarria bada ere, Euskal Herriko «produktora»rik indartsuena den ETB-k ez dauka sail komertzialik. Marketing irizpiderik gabe, nor doa Alemania edo Italiako telebistetara serie bat saltzeko asmoz? Ondorioz, hutsune komertzialak oso nabariak dira sikiera saiartzeko. Euskal Herrian ez dago azpiegiturarik salmentei begira, baina andaluziarrek esaterako, zezenketak saltzen dizkiete japoniarrei, erraz asko, gainera.

■ **Baina halakorik antolatzen ez den bitartean, dirulaguntzak erakunde publikoetatik jasotzen jarraitzen duzue.**

Jakina, diru-iturria zenbait lekutatik lortu behar delako. Bestela jai dugu. Guztira ehun eta berrogeita hamar milioiko aurrekontua izan du «Ahmed»ek. Euskal Mediatik hogeitabost milioi eman dizkigute, baina ez dezala inork pentsa horrekin nahikoa denik. Ez, horixe. Hemen ero samarrak gara eta Madril goaz diru eske, baita lortu ere: berrogei milioi Kultur Ministeriatik, Andaluziatik beste hogeita



ALBERTO ELOSEGI

■ «“Industrialitis” fenomenoan gaudela, eragin positiboaz baliatu beharra dago».

bederatzi. Burgosetik behera diru gehiago lortu dugu hemendik baino eta. Doblea! Kontxo, kontxo, baina diru hori gure haziendara doa. Baina etzazula hori esan, lotsagarri uzten gaituzu eta.

■ **Animazioaren munduan hasi zinen z geroztik ze balantze egiten duzu? Zure hasierako asmoen artean zeintzuk betetzen ari dira eta zeintzuk ez?**

Hogeita bost urte dira ilustradore gisa hasi nintzela, nonahi kolaboratzen, aldizkarietan azalak eta afitxak egiten. Eta kontraesana badirudi ere, komikiak esaterako, ez zaizkit inoiz gustatu, aspertu egiten naute. Beraz, hasieratik nire asmoa literatura eta marrazkiak zinean uztartzea zen. Beti erakarri izan nau zinemaren lilurak, linterna magikoaren ahalmenak ikuslearen irudimena kilikatzeke. Baina, noski, jende trebatua eta sosa behar zen zerbait antolatzeke; pitinka pitinka eta urteen poderioz, egitura sendoa eraiki dugula uste dut, oso profesional onak, marrazkilari, argazkilari trebeak, duintasun eta kutuntasunez lan egiten dugu hemen, produktua mimatuz. Agian horregatik lortu dugu gureari eustea, alegia, Lotura zerbitzu-enpresa ez bihurtzea, inoren morroi ez izatea, hori da gure «kalitate labela». Horrez gain, “teknologiak” prezioak izugarri jaitsiarazi dituenek, erakutsi dugu gaur egun ez dagoela kanpora joan beharrik kalitatezko produktuak Euskal Herrian bertan egiteko. Zapaldu gaitzaketen txingurriak gara, baina indartsu eta ausartak aldi berean.

■ **Egun, nola ikusten duzu zure burua, marrazkilari edo zinegile gisa?**

Gaur egun nire burua zinegile gisa ikusten dut, hainbeste ardura hartuta, produktzioan eta guzti, marrazteari utzi behar izan diot, baina irrikitan nago berriro marrazteko, herriko jaietako portadak eta halakoak egiteko eskatzen didatenean ahal dudanetan atsegin handiz egiten dut.

H a m a r r e k o a

ANTTON OLARIAGA

«Langile militantea, bere obrarekin ondratua»

FERNANDO AMEZKETARRA

«Berari esker hasi nintzen honetan»

KOLDO IZAGIRRE

«Langile gogorrena, kreatibitatea lanetik sortzen dela dakiena»

ZUMETA

«Txundigarria»

WALT DISNEY

«Eskola bat sortu zuen, perbertso eta trebeena»

TXIRRITA

«Egungo politikaz bertsorik onenak botako lituzke»

MARI KARMEN GARMENDIA

«Ikusentzunezkoei buruz ez diot inoiz hitz bat ere entzun»

JUAN PADRON

«Kubako maisua, eredu bat»

LAZKAO TXIKI

«Gure heroi nazionala»

BERNARDO ATXAGA

«Sortzailerik ausartena»

■ **Azken bizpahiru urteotan bertsolarien inguruko hiru teleaio egin dituzue, arrakasta polita lortuz, beti ere oso aurrekontu murriztarekin. Ze balorazio egiten duzu horretaz?**

Duela urte mordo bat, ETBra joan nintzen «Fernando Amezketarra»ren egitasmoa aurkeztera. Ez digu balio, esan zidaten, hemen ere arrakasta lortzeko pertsonaiak unibertsalagoak behar dute izan, ez hain hemengoak. Denborak ordea, arrazoia eman dit. Hain zuzen, «Fernando Amezketarra» oso unibertsala da, baserri giroa bai, baina egoera rurala azken batean, botere faktikoak, eta abar. Hala ere, ezin ahaztu aurrekontuak oso mugatuak izan direla, ziurrenik gehiago xahutzea errentablea ez delako ETBrentzat. Erantzukizun handia da diru publikoarekin finantziazutako serieak egitea. Errespetu handia diot horri. Are gehiago kontuan hartuz zaila dela «Lazkao Txiki» bezalako serieak kanpoan saltzea. Baina kontxo! audientzia fidela izan duela ikusita, sikiera aurrekontua pixka bat igoko baligute, produktua hobea egingo genuke. Baina tira, gogo biziz jarraitzen dugu lanean. «Txirrita»ren atalak bukatu eta orain «Lazkao Txiki»ren beste berrogeita hamabi atal egingo ditugu, beti ere lehengo aurrekontuarekin. Audientzia aldetik ere «Txirrita» ongi doala dirudi.

■ **Azkenaldian lanez gainezka zabilzate, epe erdira ze egitasmo dituzue esku artean?**

Nahikoa pozik gaude Columbiak «Ahmed»ekin egin duen exhibizioarekin. Abuztuan estreinatu zuten arren, berrogeita hamar kopia egin dira eta hemen nahiz Espainiako hiriburu gehienetan egon da ikusgai. Halaber, Canal Sur-entzako «Ahmed, Alhambra Printzea»ren hogeita sei ataleko seriea taiutzen ari gara. Bestalde, luzemetraiako hiru proiektu ditugu egiteko, formula ezberdinekin,



■ «Komikiak ez zaizkit inoiz gustatu, aspertu egiten naute».



baina ezin dizut izenik eman. Alde batetik, Euskal Herriko pertsonaia historikoa dugu; bestetik, European klasikoa den bat. Baita beste istorio bat ere obra garaikide batean oinarritua. Aurre-produkzioan zehaztuko dugu zein den egokiena sosa lortzeko. Andu Lertxundi, Joxean Muñoz eta Antton Olariagarekin ere proiektuak ditugu. Bata edo bestea atera, hurrengo lanaren xedea «Ahmed»ek duen faktura hobetzea da, batez beste hemezortzi marrazki segunduko ratio horri eutsiz, baina ahal dela kalitate orokorra gehiago zainduz.

■ **Koldo Izagirrekin osatzen duzun tandem emankorrak agortezina dirudi; hain ongi moldatzen al zarete, ba?**

Ez pentsa, amodio-gorrito harremana dugu, egunaren arabera. Ez, txantxetan ari naiz. Txikitatik lagun minak izan gara Koldo eta biok, ni Donibaneak eta bera Pasaia Antxokoa. Ez dizut Koldoz gauza onik esango, bestela zurikeriatan aritu naizela botako dit.

■ **Zein da gehien miresten duzun marrazkilaria?**

Hemengoen artean, Antton Olariaga da gehien miresten dudana marrazkilaria, bere talentua, estiloa eta militantzia batera doa-



■ «Jaurlaritzaren azken urteotako politika ikusita, badirudi hobe dela ezer ez egitea zerbait polemikoa egitea baino».

zelako. Gero Kuba aldean izugarri atsegin dudana Juan Padron maisua dago, «Fantasmas en La Habana» delakoaren egilea. Be-

regandik eragina jaso dudala uste dut. Orain, Espainia aldean izan da TVE-rentzako animazio serie bat prestatzen, baina zoritxarrez «izozgailuan» sartu dute zentsuratu, ez dakit zergatik. Padron Kubako iraultza garaiko kontuekin aritu izan da, 1898ko gerra gaitzat hartuz, espainiar soldaduen kontra borrokatu zuen animazio-heroia asmatu zuen.

■ **«Balearnak» (1991) luzemetrairekin istilutan ibili zineten, Euskal Media tartean zela, egile-eskubideak kendu ote zizkizuetela. Zer gertatu da kontu horrekin?**

Pozten naiz hori galdetzeagatik. Labur esanda, Euskal Media sortu zeneko garaiaz ari natzaizu. Joseba Arregi eta Kultur hedapean zegoen Eusebio Larrañaga jaunekin, ba gezurra badirudi ere, auzitara eraman genituen egile-eskubideen usurpazioa egiteagatik «Balearnak/Ipar Haizearen Erronka» luzemetraia zela-eta. Zenbait urte pasa ondoren, hara non Gasteizko epaitegiak orain arrazoia eman digun, irabazi egin dugu. Beraiek aberatsagoak izango dira, baina ni berri, egoskorragoa. ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T a n t o a

Marrazki txikietako artista



■ **Koldo Izagirre**
Idazlea

Artista zen eta artista nahi zuen izan eta artista orok egin beharrekoa egin zuen: Parisen eman zuen denboraldi bat, Beaux Arts-eko eskola nagusian modelo biluziak aspertzearaino marrazten eta Vincennes-ko jangelan unibertsitarioetan iraultza egiten. Frantsesera txar baten jabe eta Vasarely-ren teorian morroi etorri zitzaigun. Txatarra puskak ebasten hasi ginen Pasaia moilean, eskulturak moldatzeko. Zinema, orduan, abangoardia egiteko baino ez zitzaigun interesatzen. Super-8 bat zeukan, eta zeluloidea zuzenean maltratatu zer lor zitekeen erakutsia zigun Sistiagak baino askoz lehenago. Esperimentaziotik marrazki txekiarretara pasa zen, eta egun batean bolantez eta erregela milimetratuz beteriko zurezko mahai bat aurkeztu zigun. Abian zen marrazki bizien gure lehen atelier-ra.

Urte gogorak pasa ditu Berasategik, industria txiki interesgarri eta berezitu bat egin zitekeela frogatu nahian. Lortzeko puntuan dago

orain, aitorpena kanpoan egin behar dioten honetan: Espainiako zinema mundutxoan hain ugariak diren azpikeriek lapurtzen ez baldin badiote behintzat, Goya saria emanen diote egun gutxi barru marrazki bizietan eginiko luzemetraia batengatik. Eta orduan oroitu gara Euskal Telebista sortu baino lehenago, askoz lehenago, bazela hemen marrazki biziak egiten zituen atelier bat, Juanba Berasategik sortua eta gidatua. Zenbat bidaia egin zituen Entera, zenbat proposamen ipjni zituen mahai gainean eta ondoren zenbat etsialdi hartu zituen, neu naiz lekuko.

Orain, sari honek estatu mailan emango dion publizitatetxoaz eta teknologia berriek aurrezten dutenari esker, agian ikusi ahal ukanen dut berriro Juanba Berasategi atzamarrak pinturatan zikinduta, aspaldiko partez. Ez nuke besterik nahi, bizirauteak behartu duen bidaia, bilera eta fantasia finantzieroetatik urrun, artista dena artista izatera bihur dadila oster. Sari hori ere ongi merezia baitu ●

Astebete igaro da lehen sagardo upelari ziria sartu zainetik. Txotx garaia da eta upelak sagardozalearen zain daude. Txotxeko sagardoaren garaia da gurean. Baina latatan, gasifikatuta, botilatan... sagardoa bizirik dago mundu osoan.

ZIRIRIK GABEKO SAGARDO FRANTSES, FINLANDIAR...

Sagardoaren jatorriari buruzko irizti eta teoria asko dagoen arren, historialari gehienak bat datoz sagardoa Kristo aurreko urteetan sortu zela esatean. Dirudieneg Egipto eta Bizantzioko zibilizazioek eta ondoren greziarrek ere, sagardoa edatea atsegin zuten. Garai haietaz egun ezagutzen diren hainbat testutan, gainera, sagarrondoek zuten garrantzia islatuta dago. Erromatarrek ardoa gustukoagoa izan zuten eta konkistatu zituzten lurraldeetan ezagutu zuten sagardoa. Plinio enperadore erromatarrek Asturiasen sartu zenean (23-79 K.o.), sagar ardoa bertako edari tipikoa zela esan zuen.

Beste hainbat ikerlek, aldiz, zeltek egiten zuten edari bat dute sagardoaren jatorritzat. Zibilizazio honek Europan ezagutarazi zuen edari hau baina arabiarrek izan ziren, nekazaritza sistema aurreratuak erabiliz, sagar klaseen zabaltzea bultzatu eta hauek ekoizteko teknikak Europa osoan zabaltu zituztenak.

Jose Uria Irastorza, «Sagardoa» liburuaren egilearen arabera, Euskal Herrian, VII. mendea baino lehenagoko estela eta

bestelako inskripzioetan agertzen dira sagar erroa duten izen eta abizenak. Nafarroako Antso Nagusiak 1014. urtean Leireko monastegiari oparitu zizkion sagastiek argi erakusten dute garai urrun haietan sagarrekiko zegoen zaletasuna. XIII. mendeko poema batean aipatzen da lehen aldiz euskaldunek itxura itsusiko sagarrek in egiten zuten muztio motela edo sagardoa.

Baina beste lekuez gain, sagardoa Euskal Herrian egiten bazen ere, Asturias izan da lehen garai haietatik sagardogintzan nagusi izan den lurraldea eta ez produkzioan

■ Asturias izan da lehen garaietatik sagardogintzan nagusitu den lurraldea, ekoizten eta edaten

bakarrik, baita edaterako orduan ere. Sagardoa eta sagarrondoak elementu preziatuak izan dira Asturiasen eta bertako erregeen edari maiteena izan da. Herria, zorren presiopean edota eskaintza bat egin beharrean zegoenean, sagardoa izaten zen edukinik baliotsuenetakoa.

Sagardogintzaren hazkundera erabat

lotuta egon da herriaren egoera ekonomikoarekin eta kontsumoak igoera handiak ezagutu ditu onura ekonomikoko garaietan. Hala gertatu zen Asturiasen XII., XIII. eta XVIII. mendeetan.

Mende honetan Gerra Zibilaren ondorengo urteak izan ziren gogorrenak edari honentzako, Francoren erregimenak ekoizpena eta kontsumoa debekatu baitzi-

tuen. Ondorioz izugarri jaitsi zen kontsumoa eta edariak existitzen jarraituko ote zuen beldur zen asko. 80ko hamarkadan sagarrondoaren zein kontsumoaren hazkundera itxaropentsua hasi zen.

Baina sagardoaren historia ez da Espainiara eta Euskal Herrira mugatzen. Sagardoa ohitura handiko produktua izan da batez ere atlantiar kostaldeko herrialdeetan, besteak beste, Frantzia, Ingalaterran, Belgikan eta Irlandan. Frantzia da Europan sagardo ekoizlerik indartsuena. Sagardoa V. edo VI. mendetik ezagutzen dute Frantzia. XVI. mendean erabat modernizatu zituzten edari hau egiteko sistemak hainbat erregeek Espainiatik eramandako prentsa sistemei esker. Luis XVI. erregeak askotan hitz egiten omen du bere idatzietan sagardoaz. Europarrek Amerika konkistatu zutenean sagardoa egin eta sagarrak ekoizteko ohitura zabaltu zuten. Gaur egun, Estatu Batuak dira sagardo egilerik indartsuenak merkatuan.

1629. urterako erabat finkatuta zeuden sagarrondoak Virginia eta Massachusetts-eko kolonietan. Sagar hauek ez ziren jateko behar bezain gozoak eta urtsuak eta horregatik, sagardoa egiteko erabiltzen hasi ziren. 1767.ean, urtean batez beste 1.14

■ Frantziako Gerra Zibilaren ondorengo urteak izan ziren gogorrenak edari honentzako, Francoren erregimenak ekoizpena eta kontsumoa debekatu baitzi-





ak sagarrondoak bultzatzen ditu;
aude eta Frantzia 18 milioi.



■ Txotxean edatea hemengo ohitura da, atzerrian latetan saltzen da sagardoa.

Hala ere, orokorrean, honako nahasketa hau jotzen da egokitza: % 50 sagar garra-tzak, % 30 mikatzak eta % 20 gozoak.

60ko hamarkadara arte Frantziako Normandia eta Britainia erregioetan kontzentratzen zen Europako sagar kopururik handiena. Prezioen beherapenak eragin-dako krisialdi baten ondoren, Frantziak sagardo gozoaren produkzioa bultzatu zuen sektoreak porrot egin ez zezan. Nor-mandian bakarrik 2 milioi sagarrondo inguru dago eta 18 milioi sagarrondo inguru Frantzia osoan. Bertako gobernuak gainera interes handia jartzen du sagardoaren sek-torea bultzatzeko eta dirulaguntza oparoak ematen ditu sagardotarako sagarrak ema-ten dituzten zuhaitzak landatzeko. Sagardo produkzioa behi aziendarekin batera pro-dukzio ugariena da Frantzia. Bere sagar-doaz gain, Frantziak "calvados" edo sa-

Herriak beti izan ditu zailtasunak sagar na-hikoa aurkitzeko. Arrazoi horregatik, Nor-mandiatik, Britainiatik, Kantabrietik, As-turiastik eta Galiziatik ekarri izan ohi da bertako sagar-uztak betetzen ez duen es-kaera osatzeko. Garai batean, behar zen sagar kopuruaren erdia baino gehiago ere ekarri izan zen. Baina sagardoarekiko za-letasuna hazten ari den heinean, baserrietan sagastiak ugaltzen ari dira eta erabiltzen den bertako sagarren proportzioa urtetik urtera hazten ari da. Gipuzkoan adibidez, 1982. urtean Gipuzkoako Foru Aldundiak sagardotarako sagarrondoan landaketa bultzatzeko burutu zuen planak fruituak eman ditu. Sagar produkzioa indartzeaz gain, antzinako barietateak berreskuratu dira. Euskal Herrian sagardotarako sagra-rondoak 400.000tik gora dira, horietarik 265.000 (1997an) Gipuzkoan. Euskal He-rrian, urtean batez beste (egural-diaren eta sagastien zainketaren arabera) sei milioi kilo sagar ingu-ru ekoizten da.

Asturias da Espainian sagar-dotarako sagarren ekoizlerik han-diena. Bertan egindako sagardoa beren sagarrarekin egiten dute. Asturiasen 50 sagar klase baino gehiago ezagutzen dira eta orokorrean nahasketa proportzio haue-tan egiten dute: garratzak % 40, garratz xamarak % 25-30, gozoak % 10-15, go-zo-mikatzak % 15-20 eta mikatzak % 5.

Estatu Batuetan, Kanadan eta sagardoa egiten den Europako lurralde gehienetan sagar produkzio handia dute eta nekez in-portatzen dute. Lurralde bakoitzak ezauga-rri bereziko sagarrak erabiltzen baditu ere denak aritzen dira sagar nahasketa apro-po-

■ Estatu Batuak, Kanadan eta Europar sagar ekoizpen handia dute eta ez dute inportatzen

gardoaz ospetsua merkaturatzea lortu du, arrakasta handia izan duen sagardo desti-latua.

Britainiarrek eta frantsesek sagardoa eta zukuak egiteko erabiltzen dute sagarra. Belgiarrek "sirops" edo sagar gozoetan di-ra adituak eta konpotak, mermeladak, kon-fiturak eta garagardoa egiten dituzte batik bat. Suitzarrek eta alemaniarrek berriz, zukuak egiteko edo mahaian bertan kon-tsumitzeko produzitzen dute sagarra.

Herrialde gehienek sagardoa bertako sagarra erabiliz egiten badute ere, Euskal

upel edaten zen laguneko Massachusets-eko estatuan eta Harvard-eko ikasleek egu-neroko dietaren barruan zuten. Estatu Ba-tuetako lehen hiru presidentek, George Washington, John Adams eta Thomas Jef-ferson, sagardo edale amorratuak izan zi-ren. William Henry Harrison-ek (1840), adibidez, sagardo upel baten logotipoa erabili zuen bere lehendakaritza kanpainar-ako.

Sagardoak, whiskyak eta bestelako edariek ez bezala, irudi ona zuen. Elizak berak onartua zen eta apaiz zein diakonoek egunero edaten omen zuten neguko hotzari aurre egiteko. Sagardoak zuen onespina zela eta, kanpaina handiak egin ziren alkoholaren debekuaren garaian sa-gardoa edari debekatuen zerrendatik at utz zezaten.

"CALVADOS" FRANTZIAN, "SI-ROPS" BELGIKAN. Sagarrak ongi au-keratzea ezinbestekoa da sagardo ona egin nahi bada. Sagar nahasketaren arabera, sagardoa gozoagoa, mikatzagoa, argiagoa edo ilunagoa izango da eta egile bakoitzak bere gustuko proportziotan nahasten ditu. Arrazoi hori dela-eta herri edo bailara ba-koitzean sagardoa desberdina izan ohi da.

senaren bila. Mota guztietako saioak egin ostean mota desberdinetako sagardoak ekoiztu eta komertzializatzen dituzte. Estatu Batuetan adibidez, bada "Granny Smith" motako sagarraz bakarrik egindako sagardoa.

Espanian (Asturias eta Galizian) eta Euskal Herrian eta munduko gainerako herrialdeetan egiten den sagardoak aldiz, badute desberdintasun nabarmen bat. Hemen sagardo naturala edo "hard cider" delakoa kontsumitzen dugun bitartean, kanpoan sagardo gasifikatua nagusitzen da, atxanpanatua, alegia. Asturiasek egiten du halako sagardoa baina kanpoan saltzen da. Espainian eta Euskal Herrian sagardo tradizionala dastatzea gustukoa dugun bezala, gainerako herrialdeetan erabat masifikatu egin da kontsumoa, produkzioa industrialagoa da eta ondorioz, artifizialagoa bilakatu da sagardoa.

Ezinbestekoa da azpimarratzea hainbat faktorek eragiten duela sagardoaren kalitatean eta faktore bakoitza desberdina iza-



■ Euskal Herriko sagardoak ez du oraindik jatorrizko izendapenik lortu, ezta Asturiaskoak ere.

ten dela herri bakoitzean: herri bakoitzeko klima eta orografia bereziaren arabera, sagar klaseak eta uztak desberdinak dira eta beraz sagardoa ere bai. Herrialde bakoitzak ekoizteko ohitura eta sistema berezia erabiltzen du, bere historiarekin lotuta dagoen produktua kaleratuz.

Sagardoaren kalitatea lehertasunak, bizitasunak, gozotasunak, garbitasunak,

usainak, txinpartak, koloreak eta gorputzak baldintzatzen dute.

KOMERTZIALIZAZIOA.

Arestian esan bezala Euskal Herriatik at egiten den sagardoa era industrialean produzitzen da eta zati handi bat egin den herrialdeetik at saltzen da. Euskal Herriko sagardoaren % 95 bertan kontsumitzen da eta gainerakoa Bartzelonan, Valentzian, Madrilen eta Zaragozan saltzen da batik bat. Euskal etxeetara eta euskal sukaldaritza eskaintzen duten jate-txeetara iristen da, baina ez da Espainiatik ateratzen. EAEren barruan Gipuzkoa da sagardo eda-

le nagusia, % 75 bertan kontsumitzen baita. Bestalde, bertako sagardoaren % 85 botilatan saltzen da eta txotxean, ekoiztutakoaren % 7 besterik ez da edaten. Botilen erosleen artean aldaketa izan da. Gastronomia elkarteek nagusitasuna galdu dute eta nekazaritzako elikagaien sektorea oso garrantzitsua bilakatu da.

Botila gehienak etiketatu gabe saltzen

■ Munduko sagardoaren berezitasunak

Asturiaseko sagardoa

A dituen arabera Euskal Herrian lehenago hasi ziren sagardoa produzitzen baina Asturias beti izan da produkzioaren errege. Urtean estatuan produzitzen diren 70 milioi litroetatik Asturiasek 51 milioi inguru egiten ditu (% 72,8), EAEk % 21,4 eta Galiziak % 5,7. Nafarroan oso gutxi ekoizten da. Asturiasen sagardoa ura bailitzan edaten da etxeetan, tabernetan zein era guztietako ospakizunetan. Taberna batek egunean 35-40 kaxa sagardo zerbitzatzen ditu. Euskal Herrian, berriz, arraroa da taberna batek urtean 200 kaxa zerbitzatzea.

Batzuen arabera Asturiaseko sagardo naturala Euskal Herrikoa baino gozoagoa da, baina beraiek gurea gozoagoa dela diote. Dena den, desberdintasun bat finkatzearen, asturiarra arinagoa dela esan genezake. Edaria egiteko prozesuan desberdintasun txiki batzuk dauden arren sistema nahiko antzekoa erabiltzen da hemen eta Asturiasen. Dena den, haiek sagardoa kupeletan denbora gehiago edukitzea atsegin dute, kontsumitzen den heinean ateratzen

dute sagardoa kupeletik. Ondorioz bi urtez egon daiteke sagardoa kupelean. Bestalde asturiarrak artistak dira sagardoa zerbitzeko garaian: sagardoari beharrezko bizia eta gozotasuna emateko botila eta edalontzia ahal den guztia aldentzen dituzte.

Asturiarrek bertako sagarrarekin produzitzen dute sagardoa eta gehiena bertan kontsumitzen dute (40 milioi litro inguru). Sagardo atxanpanatuko produkzio handia dute eta arrakasta handia du mundu zaballean. Horietakoa da "El Gaitero" ospetsua.

Frantziako sagardoa

Normandia eta Britainiako lurraldeak dira sagardogintzan ospe handiena dutenak. Sagardoa tradizio handiko edaria da Frantzian eta jana-riaren kulturarekin batua agertzen da normalean. Arestian esan bezala Frantzia da sagar produzitzaile handiena Europan eta gaur egun 18 milioi sagarrondo inguru dituzte sagardoa egiteko.

Frantziako sagardorik ospetsuenak Auge eta Othe lurraldetakoak dira. Bertan antzinako sagardogintza sistemak erabil-

tzen jarraitzen dute produkzio kopuru altuan egiten badute ere. Lurralde hauetan egiten den sagardo naturala guk ezagutzen duguna baino askoz ere gozoagoa da eta atxanpanatuak du arrakastarik handiena. Othen lau sagardo mota egiten dira: "Cidre de Cru", "Cidre Bouché", "Cidre de Table" eta "Cidre".

Ingalaterrako sagardoa

Ingalaterran, Estatu Batuetan eta Kanadan bezala, sagardoak izugarritzko lehen mantentzen du garagardoarekin. Sagardoa pub eta tabernetan asko edaten da munduan sagardo gehien kontsumitzen den herrialdea dela esan daiteke. Dena den Europako beste herrialdeetan bezala, Ingalaterran ere sagardo gozoa eta atxanpanatua nagusi. Hereford zonaldean egiten den sagardo ia guztia gasifikatua da eta egiten den sagardo natural urriak azukre asko du. Guk ezagutzen dugun sagardo naturala sarrietan besterik ez da egiten.

Ingalaterra, Irlanda zein Frantzian bertan den sagardoak, produktu industrialatu izaki, guk ezagutzen dugun sagardoa

dira baina nekazaritzako elikagai eta almazenetarako botilen % 40 etiketatua dela esan beharra dago. Atzerrian egiten den sagardo guztia, berriz, etiketatua da. Botila bakoitzari, izena, klasea, alkohol maila, iraungitze-data eta markari buruzko datuak itsasten zaizkio.

Bestalde, Euskal Herriko eta Asturiasko sagardoak botilan bakarrik saltzen dira. Txotx garaia Euskal Herriko ohitura da eta Asturiasen ez dute egiten. Gauza bera gertatzen da sagardo ekoizle diren gainerako herrialdeetan. Sagardoa ez da sagardotegietan edaten eta botila ez da edaria saltzeko erabiltzen duten ontzi bakarra. Botilak tamaina desberdinetakoak izaten dira, edale bakar bati zuzenduak gehienetan. Botila hauek tabernetan saltzen dira batez ere. Espainian ez bezala sagardoa enlatatu egiten da Estatu Batuak, Kanada eta Finlandia aldean. Supermerkatu eta dendetan hala saltzen da sagardoa, garagardoa bailitza. Gure moduko botilak jatetxe eta halakoe-tan saltzeko besterik ez dira egiten.



■ Euskal Herrian sagardo naturala edaten da eta atzerrian gasifikatua, atxanpanatua.

Baina edari gazte honen sendia handitu egin da azken urteotan eta hainbat ahaide txiki jaio zaizkio: ozipina, sagardoza, uxuala eta alkoholik gabeko sagardoa. Sagardo ozipin gutxi egiten da Euskal Herrian eta Gipuzkoan sagar ozipina ekoizten duten bi sagardotegi daude bakarrik. Ozipin mota honi buruzko ezagutza handiegirik ez dagoen arren, merkatuan bere bidea egiten ari

da. Sagardoak ere egin ditu urte batzuk merkatuan. Sagardoza edo "calvados" sagardoaren alkohola destilatuz lortzen den pattarra da. Beste pattarren moduan, sagardoak ez du uste bezalako arrakastarik izan.

Euskal Herriko sagardoak oraingoz ez du inolako kalitatezko label edo jatorrizko izendapenik. Jatorrizko izendapenak bertako sagarrak erabiliz egindako edaria dela ziurtatuko luke eta oraingoz ez da horrelakorik gertatzen. Dena den, izendapen hori lortzeko lanak hasiak dira dagoeneko. Izugarriko bultzada litzateke izendapena lortzea bai sagardoarentzat bera- rentzat eta baita sagardorako sagarra ekoizten dutenentzat ere. Asturiaseko sagardoak berriz baldintza guztiak betetzen ditu jatorrizko izendapena lortu ahal izateko, baina hori lortzeko borrokan dabilta oraindik. Frantziako sagardoak, Augekoak adibidez, badu kontrolatutako jatorriaren agiria delako izendapena ●

◆ BIRJINIA ARRILLAGA

turaltasuna galdu egin du. Industrietan egiten den sagardoa sagar-zuku, muztio eta kontzentratuak oinarri hartu eta gasa eta etozagarria gehituz egindako txanpain era- zeko sagardo gasifikatu gozoa da. Alkohol ekoiztutako edari arina da. Txanpain sagar- enoari gasa, ezaugarriak nagusienetakoak, hidrozesuan zehar gehitzen zaio. Gainera, gozoa puntu berezia lortzeko, muztioaren artzidura moztu egiten da azukre guztiak alkohol bihurtzea eragotziz. Behar izanez ere azukre gehiago eranstean zaio ondoren.

Estatu Batuetako sagardoa

Sagardoa kolonizatzaileen bitartez iritsi zen Ipar Ameriketara eta historia nahiko laburra du. Dena den sagardoak azkar egin du bere bidea lurralde hartan beste arrazoen artean ingelesek sagardoa edateko ohiturari burtsi egin ziotelako. Bertako sagardo- gintzak urte gogorak ezagutu ditu inportazioak min handia egin baitio. Sagardoa egiten duten enpresak men- debaldean daude nagusiki eta beraien artean munduko sagardoaren merka- tua menperatzen dute. Kanadan, On- tario aldean sagardo produkzio handia

dago.

Estatu Batuetan bost etxe dira sagardo egile nagusiak: "Hornsby's", "Woodchuck", "Cider Jack", "Woodpecker" eta "Wyders". Guk bigarren etxearen datuak ezagutzen ditugu nagusiki.

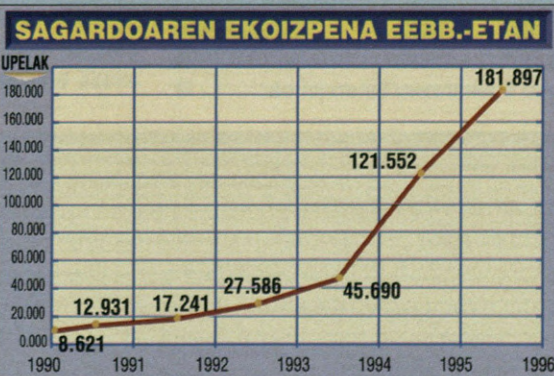
Enpresa honek hiru motatako sagar- doak egiten ditu: "Amber", txanpain lega- mia eta azukrearekin egindako sagardo fresko eta txispaduna. "Dark and Dry" mo- tak legamia du baita ere baina ezaugarri nagusia goxoki bihurtutako azukrea duela da. Horrek ematen dio kolore iluna. "Granny Smith Draft Cider", mota hone- teko sagarrez bakarrik egin. Hauxe da go-

gorrena eta mikatzena. Hiruretatik lehena da gehien saltzen dena (% 67).

Finlandiako sagardoa

Estatu Batuetan bezala, sagardo asko edaten da Finlandian ere, batez ere tabernetan. Garagardoaren alterna- tiba da eta azken urteetan arrakasta handia izan du. Dendetan 0,33 edo 0,75 litroko botiletan saltzen da. Botila txikienaren pre- zioa 2\$ ingurukoa da. Tabernetan prezio hau bikoiztu egiten da.

Finlandian bi sagardo marka bakarrik ezagutzen dira, gainerako sagardo mota guztiak kanpotik ekartzen dituzte. Etxekoak "Chymos" eta "Marli" dira. Lehenengoak "Green Fizz" deituriko sagardoa egiten du. Honek % 4,7ko alkohol kopurua du eta litro bakoitze- ko 80 gramo azukre du. "Green Fizz Extra" delakoa ez da hain gozoa baina alkohol gehiago du. "Marlik Golden Cap Cider" (60gr/l eta % 4,7 alkohola) eta "Golden Cap Extra Strong Cider" (60gr/l eta % 7 alkohola) delakoak egiten ditu. "Golden Cap" ez da "Green Fizz" bezain gozoa ●



E Z P

PRINTZA

Kulturkeria

Patziku Perurena idazle goizuetar-leitzarrek «Etorrerakoak» Txalaparta etxearekin argitaratutako liburuaren inguruan dihardu, orain hiru hilabetekari bihurtu den Txalapartaren «Letras & Ideas» aldizkarian. Besteak beste, honelakoak botatzen ditu Perurenak: «Ezin dut sinistu, euskal herrietako artxiboak (joan den laurehun urteko gure historia humanistari bizienaren altxor lili-ragarriok) nola dauden kasik ukitu gabe. (...) Eta gero, kulturaz, herrigintzaz... fanfarroi dabilzki-gure alkateak, apezak, kultur eragileak, euskaldunik finenak direla zaunka. Amorrazioa, pena, lotsa... ez dakit xuxen, zer eragiten didaten, baina, esan dezaket, gero eta arrotzago sentitzen naitzela euskal politikeria, iraultzakeria eta kulturkeria abertzalero antisikabe eta harro honetan. Horregatik kritikatzan dut beti aurrena etxekoa, bizi guzia kritikatzan ari-ta ere, iduritzen baitzait ez nukela behar haina sekulan finduko gero eta gizenagotuz doan euskaltasun berri komertzial faltso eta ustel hau. Sinets ezazu: nire gogo-bihotzek ez dute deus goxatzekorik euskal giro gogaikarri honetan. Senak beste norabait narama: deus handirik zuritu edo salbatu beharrik gabe, bizia euskaraz ari duten ignoratu horiengana».

HARTZARO, XIRU ETA ERROBI

IPAR Euskal Herriko Soinulari elkarteak aurkezpen berezia burutu zuen iragan astean Baionan eskainitako prentsaurrekoan: aurtengo Hartzaro, Xiru eta Errobiko festibalak batera aurkeztu zituen. Hiru jaialdiok mota desberdinetako ekintza kulturalak eskaintzen dituzte, Iparraldean euskal kultura berpizteko helburuarekin. Xede amankomun honek bultzaturik, hiru jaialdietako arduradunek ekimen orokor batean bateratzea erabaki dute. Proiektu bateratua aurkezteaz gain, dirulaguntzak jasotzeko orduan ere bat izango dira Hartzaro, Xiru eta Errobiko festibalak.

INTERNETEN EUSKARAZ JOKOAN

«NOR DA?». Horixe da Interneteko euskarazko lehenengo ziberjokoa. Hamar pertsonaia ospetsuren argazkiak erakusten dizkigu jokoak. Guztiak asmatuz gero, G. Elorriagak diseinutako elastikoa eskuratzeko aukera ematen zaio jokalariori. Bilboko Editorial Cibertextosek garatutakoa, Informática Vasca web orrietan topa daiteke jokoak, hots, Euskal Herriko Teknologia Berriei buruzko aldizkari elektronikoan. «Nor da?» hedabide horrek egindako aldaketa orokor-ragoen barruan kokatu behar da, Informática Vasca diseinu berri batekin agertu baita, edukiak



kor

eskuragarriagoak izanik. Berrikuntzen artean ezin utzi aipatu gabe Euskal Herriko Interneteko hornitzailearik onena zein den jakiteko inkesta. Inkesta horretan, irakurleek sektore horretako enpresen zerbitzuari buruz euren iritzia emateko aukera dute. Alex Lamikiz Informática Vascako zuzendariaren esanetan, «euskal internautak internetera konexio ona edukitzearen garrantziaz konturatzea nahi dugu. Horretarako, merkatuko eskaintza baloratzea ezin hobea dela uste dugu». Hau guztia «www.ivasca.com» helbidean topa-tuko du erabiltzaileak.

FAS ERABERRITURIK

BILBOKO FAS zine-klubak egoitza berria estreinatu du. Egoitzaren zabaltzearekin batera egitasmo garrantzitsuak jarri ditu abian. Alde batetik, FAS zine-kluba dokumentazio zentru irekia bilakatuko da. Bestetik, zinemaren ingu-



■ Interneteko euskarazko lehen jokoak.

HITZ BITAN ● Azpieuskalkien alde agertu da «Euskaldunon Egunkaria»n Antxon Narbaiza, Eibarko euskararen inguruan liburua idatzi duena: «Uste dut zenbait lekutan gainbaloratua egon dela euskaldun berrien mundua. Euskalkia aldarrikatzen dugu freskotasuna eta bat-batekotasuna aldarrikatzen dugun neurrian» ● Narbaizak azpieuskalkien altxorra mantendu behar dela dioen bitartean, JosAnton Artzek beste altxor bat defendatzen du: «Gure ondareko altxor kultural finena eta ederrena Iparraldean dago, (...) Hegoaldean ikusten ez den halako adore bat (...). Han gehiago erakundeak dira gauzak antolatzeko, bere-

L A K



ruko Euskal Herriko liburutegi pribatu garrantzitsuena berrantolatuko du.

MADRILGO DIRUA EKAINEN

EKAINGO kobazuloaren erreplika eta museoa egiteko Madrilgo Gobernuak laguntza jasoko du Zestoako Udalak. Kultura Ministerioaren Arte Ederretako eta Kultur Ondararako Zuzendaritza Orokorrek 30 milioi pezeta (1,2 milioi libera inguru) bideratuko ditu egitaspora.

TRUKE 99

URTEBETE joan da Belen Alvarez eta Helena Amondarain aktore nafarrek Truke antzerki lanak banatzeko etxea sortu zutenetik. Urtemuga ospatzearen, iragan asteburuan Truke 99 antzerki zikloa abiatu zen Nafarroako Antzerki Eskolako egoitzetan. T'Ombligo Teatro, XXL Produktzioak, Trokolo, Oihulari Klown eta Truke

KORRIKA 11, OMENDUAK ERE 11

Badator Korrika. Martxoaren 19an Iruñetik abiatuko da eta hil horren 28an lekukoa Donostiara iritsiko da. Horretaz gain, eta ohikoa denez, Korrika kulturalak hainbat ekintza ekarriko du, hainbat hiri eta herritara. Berrikuntza garrantzitsua izango du, ordea, aurtengo edizioak. Hamaikagarrena izaki, omenduak ere hamaika izango dira, eta ez bakarra, orain arte bezala. Hamaika esparrutan euskararen alde diharduten hamaika pertsona edo erakunderi eskerrak eman nahi zaizkio horrela. Hona hemen omenduen zerrenda: Pedro Migel Etxenike, Joxe Ramon Etxebarria, Jose Angel Iribar, Maitena Araguas, Etxepe enpresa, Mendia optika, Audioko ikastolaren sortzaile taldea, Argiñe Iturregi, Euskalerria irratia, Arantza herria eta Maiatz taldea.

bera arituko dira otsailaren 14a bitarte, Nafarroako lau konpainia eta Gipuzkoako bat, beraz. Nafarroako antzerki taldeek aurrera egin zezaten sortu zen Truke; zikloarekin taldeok bide berriak jorratzeko gaitasuna dutela frogatzen da.



■ Oihulari Klown Iruñean izango da.



■ Pako Aristi.

IZENAK

Pako Aristi, **Patxi Zubizarreta** eta **Benjamin Prado** izango dira, besteak beste, larunbat honetan abiatu eta otsailaren 12an amaituko diren Mungiako V. Literatur Jardunaldietan hizlari. Jardunaldi hauek Mungiako Udal Liburutegiak eta bertako Lauaxeta Institutuak antolatututuzte.

Jon Sodupe azkoitiarrak irabazi du Euskaltzaindiak eta BBK-k antolatutako Mikel Zarate saia-kera saria. Sodupek «Euskaldunak, liberalak eta komunitatezaleak» lanari esker eskuratu du sari hau.

Diego Galan Donostiako Zinemaldiko zuzendariak bere postuan jarraituko du. Izan ere, Zinemaldiko Administrazio Kontseiluak Galanen kontratua berritu du, berau mugagabea eginenez.



■ Diego Galan.

arrisku guztiekin, eta oso gauza burokratikoak bihurtzen dira» ● **Jorge Jimenez** Euskal Editoreen Elkarteak lehendakariak euskal liburugintza puntu altuan ikusten du, baina bere arazoez: «Gureak, euskal editoreenak, arazo nagusi batean biltzen dira: geure merkatuaren ezagutza urria» ● Era berean, **Iñaki Alforja** Eguzki Bideoak taldeko kideak euskal zinemagintza maila onean dakusa, baina «jendaurreko emanaldiak lortzea da euskal zinemagintzaren hedapenerako oztopo nagusia (...). Ekoizpena ugaria izanagatik ikusleak behar dira zinemagile euskaldunen lana bultzatzeko» ●

Euskal erotismoa

Zerbaitetan aldatu bada azkenaldian gure gizartea, sexu kontuetan izan da. Hain gazteak ez garenok makina bat 'pentsamenduzko pekatu' aitortu behar izan diogu apaizari. Emakumeak eskotea eta belauna erakustea pornografia gogorra zen. Homosexualitatea, masturbazioa eta ahozko sexua, perbertsio izugarriak. Zentsoreak trebeak ziren lizunkeria nonahi ikusten, eta bi aldiz pentsatu gabe debekatzeko zuten edozein idazki.

HISTORIA APUR BAT. Hala ere, garai guztietan izan da jendea, debeku eta zigorrekin ihes eginez, sexua modu libreagoan bizi izan duena. Literatura erotikoa ere, garai guztietan aurki daiteke, munduko parte batean ez bada bestean, agerian ez bada ezkutuan. Famatuak dira duela ia bi mila urteko Kamasutra indiarra, XVI. mendeko Pietro Aretino italiarraren sonetoak, edo Sadeko Markesaren obra. Orainago etorrita, aipatzekoa da joan den mendean Britainia Handian literatura erotikoa gordinen izan zuen loraldia, moral victoriarra inoiz baino estuagoa zen sasoian. Edo Frantzia, mende honen lehen partean, Apollinaire, Bataille eta beste hainbat idazle 'serioak' idatzitako nobela pornografikoak.

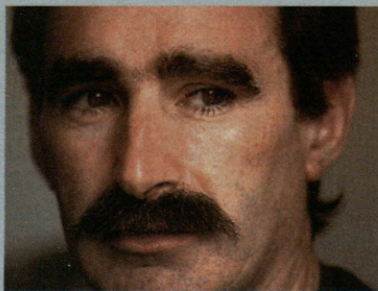
Baina genero hau oso zirkulo txiki eta itxien kontua izan da duela gutxi arte. 1965a jotzen da aro berriaren abiapuntutzat. Suedian, Milton jaunak *Private* sortu zuen eta aldizkari eta filme erotikoa ekoizten hasi zen. Urte gutxitan sozializatu zen pornografia Europar eta Ipar Ameriketara.

Gaurko egoera denok ezagutzen dugu: gutxienez dozena bat sex-shop dago Euskal Herrian. Kiosko eta gasolindegietan edozentzako aldizkari, bideo eta CD-Rom eros daiteke. Internet ere josita dago. Liburudendetan bost edo sei bilduma erotikoa desberdin aurki daiteke gazteleraz, eta ez gutxiago frantsesez. Tusquets-en *La Sonrisa Vertical* bildumak 105 titulu atera ditu dagoeneko... Arloaren etorkizun ona azpimarratzeko luke negoziante batek.

Hau guztia erdaraz, jakina. Eta euskaraz zer? Euskaraz ezer gutxi; orain eta lehen. Ez da harriztekoa ere, herri 'minorizatu' batek literatura erotikoa minimoa izatea. Etxepare, apaiza izan arren, bikain hasi zen. Axular, Agirre Asteasukoa, Frai Bartolome... beren pasarte antierotikoetan bada perla bitxirik. Gerratetik hona libreago idatzi da, eta ez da zati erotikorik falta, baina generoko obrak esku bateko atzamarrez kontatu daitezke. Euskaraz sortuak, bi liburu ba-

karrik datozkit gogora: Joanes Barolo ezizenekoaren *Falo zantarra* (Elkar, 1988) eta Aitor Aranaren *Ipuin Lizunak* (Kriselu, 1994). Honetaz gain, Ramon Etxezarretaren *Hiztegi Erotikoa*, Sade, Apollinaire eta Bataille-ren itzulpenen bat edo beste, eta kito.

Ezin aipatu gabe utzi urtetan agertu diren bi aldizkari erotiko. Bata homoa: EHGAMen *Xut* literatur aldizkaria; eta bestea heteroa: Gasteizen Vicent Gil de Paules-ek ateratzen duen *Zuku Festa*. Ostiela-k ere izan ohi du bere ataltxoak. Azpimarratzekoa, baita, bi ipuin lehiaketa sortu direla azkenaldian. Bata Basauriko Euskarabila Elkarteak antolatzen duena, eta Iruñeko Sex Haizegoa sex-shoparena, bestea.



Juan Martin Elexpuru
Txalapartaren Literatura bildumaren arduraduna

*"Pertsona bakoitzak bere
fantasiak ditu, eta fantasia horiek
aberastea eta berriei bide ematea
da, nagusiki, literatura mota
honen zeregina"*

ZENBAIT GOGOETA LITERATURA EROTIKOAZ. Garbi esan dezagun: literatura erotikoa eginkizun nagusia irakurlea berotzea da, haren zentzumenak asaldatzea, gero, besterekin edo bere buruarekin egingo dituen sexu saioak gozatzeko izan daitezke. Baina, sexologo aurrezaleek diotenez, hau bezain inportantea da eginkizun pedagogikoa. Aniztasun sexualaren kontzientzia hedatzea, esate baterako. Homosexualitatea, lesbianismoa, aho estimulazioa, jostailu erotikoa, masturbazioa, sodomia, talde-sexua eta beste hainbat joera eta praktika ulertzen eta errespetatzen laguntzea. Gero norberak ikusiko du horietatik zeintzuk hartu eta zeintzuk ez. Arbolako gerezi guztiak ez dira izaten norberarentzat.

Indarrean dagoen zenbait uste kaltegarri astintzeko ere balio behar luke, hala nola: kopuruari eta tamainuari ematen zaion garrantzia, gizon seduzitzaile-desiatzaile eta emakume seduzitu-desiatu paperak, menpetasuna eta bortxarekin egin ohi den lotura, eta abar. Anatomiarekin eta plazeraren mekanismoekin ere ezin da gezurretan ibili, frustrazioak sortuko ez badira. Ezin da jendea bere-

hala orgasmo bizian ipini sarketa hutsaz. Eta noiz edo noiz antisorgailuen edo gaitzen berri ematea ere ez dago sobera.

Baina argi. Sexologia da gauza bat eta literatura erotikoa beste bat. Pertsona bakoitzak bere fantasiak ditu, eta fantasia horiek aberastea eta berriei bide ematea da, nagusiki, literatura mota honen zeregina. Eta fantasia horien kontzientzia txarrik es sentitzea, jakina. Gizakiok zerbaitetan bagara elkarren desberdin, honetan gara. Batak duena higuin, besteak izan dezake atsegin. Horregatik, oso irizpide zabalez begiratu beharra dago literatura mota honi, 'sexualki korrektoak' izateko inolako obsesiorik gabe ●

Txalaparta, «Letras & Ideas» 1. zenbakia



URIBE-KOSTA urtarrilak 24

"Mendian gora euskaraz"
Uribe-Kostako AEK-ko mendi taldeak Aizkorrikako mendi ibilaldia antolatu du. Izenematea: 94 464 60 63 telefonoan, euskaltegiaren edota Bizarra Lepoan elkarteak.



ARRASATE otsailaren 26a arte

Ipuina, poesia eta bertso paper lehiaketak AED elkarteak "Arrasate 98" literatur lehiaketak antolatu ditu hiru arlo hauetan. Atal guztietan gaia librea da eta lanak helbide honetara igorri behar dira: Pablo Uranga kalea, 4 beheko, 20.500 Arrasate.



DONOSTIA urtarrilak 22

Musika Irakasle Euskaldunon I. Topaketa Musikak irakaskuntzan izan behar duen tokiaz gogoeta egingo dute topaketa hauetara hurbiltzen diren hizlariak. Goimailako kontserbatorioa Goizetik arratsera arte



UZTARITZE urtarrilaren 20tik 24ra

Hartzaro Asteazkenetik igandera bitarte makina bat ikuskizun izango da gozagai.



DONIBANE-GARAZI urtarrilak 24

"Haurra xutik" Txomin Heguy eta Olatz Beobideren antzezlan ikusteko aukera igandean. Le Vauban 17:00



GETXO otsailaren 13a arte

XIII. Nazioarteko Jazzaldia Uztalean burutuko den jazzaldian parte hartzeko lehiaketa zabaldu da dagoeneko. Europako edozein talde aurkeztu daiteke. Gehieneko adina 30 urtekoa izango da. Informazioa: 94 491 40 80 telefonoan.



BILBO urtarrilak 27

Bizkaiko kopia zaharren antologia Xabier Amurizak argitaratu berri duen liburuaren aurkezpenera egingo du kantuka. Kafe Antzokia 20:00



ZEGAMA urtarrilak 23

Bertso jaialdia S. Lizaso, A. M. Peñagarikano, J. Agirre, Mañukorta eta A. Egaña Pello Urretabizkaia gaijartzailearen esanetara izango dira.



LASARTE-ORIA urtarrilak 22

Ruper Ordorika Musikari onafarrak bere azken diskoko kantak eskainiko ditu Jaigi Kafe Antzokiaren lehen urteurrena betetzen den honetan. Sarriera: 1.000 (aurretik), 1.300 (bertan). Manuel Lekuona Kultur Etxea 22:30



LESAKA urtarrilak 22

Finala Bortzirietako bertso eskolaren txapelketako finala izango da ostiralean. Arrano elkarte

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera



BARAKALDO

Urtarrilaren 23an, larunbatarekin

KIROLDEGIAN

Arratsaldeko 6:30etan

Duela bederatzi urte irakurriak genizkion azken olerkiak liburu formatuan, harik eta Durangon «Harrien lauhazka» poemarioarekin agertu zen arte. Dena den, denbora-tarte horretan ez da olerkigintzatik urruti ibili, zuzeneko hainbat poesi-emanalditan parte hartu baitu.

“POESIA DISKURTSO LOGIKOTIK URRUTI DAGO”

Liburua lehenengo biderrez irakurri eta zail samarra egin zaigu. Gero, bigarren irakurketa boz goran egin eta askozaz hobeto barneratu ditugu olerkiak. Zer esan nahi du horrek?

Liburuko poemetariko batzuk errezi-taldietatik-eta datoz, eta hor boz goran irakurtzeak garrantzi handia du. Nik uste horrek erritmo bat ezartzen duela, eta badira, beraz, altuan irakurtzeko poemak. Aurreko bi liburuak beharbada analitikoak, hotzagoak, isilean irakurtzekoak ziren; liburu hau, aldiz, narratiboagoa da, erritmo alde-tik luzeagoa.

■ Lurra duzu abiapuntu.

Harria bera ere azken batean lurraren ikurra da. «Harrien lauhazka» izenburua-rekin zera adierazi nahi dut: harriak bizirik daudela gure azpian, gure memorian, gure barruan. Lurraren mugimendua, funtsean. Azken batean poemario guztia lurraren kontzeptuaren inguruan egituratuta dago. Badago hasiera bat, norbere lurrari buruzko definizio batekin; hor ageri denez, lur batekoak garela jabetzen garenean horrek norbere baitan prozesu bat dakar ondorio modura. Era berean, lurrari buruz hitz egiterakoan beharrezko ikusten nuen lur horretatik aldentzea; orduan, hor beste sentsazio pila bat ere badago. Badago, adibidez, distantziaren teoria, beste lurak nola ikusten ditugun (hor elkartasuna sartzen da baita ere); badago baita emigrazioari buruzko beste atal nagusi bat. Horren ondotik etorriko litzateke bizimodu horrek,

lur gabe ibiltze horrek dakarrena: nekame-na, herrimina eta ezintasuna, neurri batean. Hor badago ezingintzaren teoria bat. Eta gero, bukaera aldera, berriro ere norbere lurrera itzulera dator: norbere lurak deitu egiten du eta badago, nongoak garen daki-gunetik, hara itzultzeko asmoa, azken batean bakoitza den tokikoa baita.

■ Ezingintza eta nekea aipatu dituzu.

Horiek agerian jartzen dituzten esaldi ugari daude liburuan: «*ihesnahi hau*», «*nire aberriak zailak ditu koordinadak*», «*errazagoa genuke izan ere ez diren herrietan jaiotzea*»...

Hori dena lurak eskatzen digun sakrifizio hori gainetik kentzeko da, inongoak ez izanez. Baina zaila da; nik uste nire kasuan behintzat ezinezkoa dela.

■ Maximekin eta berba potoloekin hasi beharrean gurago izan duzu sentsazio

“Liburu hau batasun modura ulertu behar da, eta ez poema solteen bilduma modura”

eta emozioei erreparatzea.

Poz eta tristura txikien munduan ibiltzen gara, hor baitago nire ustez poesiaren mundua. Mundu horretan ibil zaitezke bueltaka-bueltaka berba potoloetan erori gabe, berba potoloak gero erorketa potoloak ekartzen baititu askotan. Poesia diskurtsu logikotik, letra larriz idatzitako Diskurtsu horretatik urruti dagoela uste dut. Poesiaren lana gehiago da neurri txikiago batzuetan gehiago arakatzea, hor



■ «Askotan bi muturrek (idazleak eta irakurleak)

jardutea eta sentsazio horiekin edertasuna egitea.

■ Maitasuna ere non-nahi ageri da.

Maitasun-poema asko dago, baina beti ere testuinguru historiko batean. Bakarrik dauden bi pertsona baino, mundu jakin batean bizi diren bi pertsona ditut hizpide.

■ Kontraste bortitzak baliatzen dituzu askotan («Nonbaiten etorkizuna edertzera egiten dugu / Baina ez dut gauza ederrik ekarri nahi gomutara»). Errealitatea bera ere konplexua delako?

Zoriontasun errazeen ez jausteko da hori. Kontrasteen oinarri eta helburua indar hori bilatzea izaten da.

■ Konplexutasun hori antze-man eta komunikazioa errazten lagunduko duen beste kode baten bilaketa ere ageri da liburuan. «Hizkera arazoak» poeman zera idatzi duzu: «Eta nik badakit beste mintzatera bat badena».

Poema hori lehen aipaturiko ezin horren adierazgarri nagusia da. Askotan konturatzen zara ez dugula asmatzen hainbeste landutako mundu hori adieraztean. Egia da, bai, sentsazioak ere pertsonalak direla, ez direla hain kolektiboak, baina egia da baita hizkuntza poetikoak zailtasuna berekin daramala. Zergatik? Adierazi nahi



MONIKA DEL VALLE

akite topo egiten. Informazioaren sareak askozaz zain gehiago ditu eta zaila da elkar ukitzea».

duen mundua ez delako panfleto batena.
■ Esan berri duzunaren ildotik, zeuk esana da hau ere: «Jendeak esloganak nahi ditu, eta poesiak horietatik oso urrun egon behar luke».

Egia da poesiak askotan ez duela asmatzen barruan daramatzan erregistro guztiak, kode guztiak, zama poetiko guztia transmititzen, baina nik uste askotan hori ere ez dela poesiaren helburua, gehiago dela emozioen zaparrada bat. Beharbada, beraz, analisisan bertan gabilta oker, poesia osoa ulertu eta transmititu behar dela pentsatzen dugunean. Nobela bati gehien-gehiena edo dena ulertzea eskatzen zaio normalean; poesian, ordea, exijentzi-mailak diferentea izan beharko luke. Ez da ahalegin-du behar hizkuntza poetikoa oso osorik ulertzen, beste sentsibiltate batekin joka daiteke.

■ Adierazi beharrekoa zuzen adieraztea baino gurago duzu gauzak iradokitzea. Adibidez, Busot-i buruzko aipurak rekin topo egin eta gero inferitzen du irakurleak liburuko estreinako poema Lasa eta Zabalararen ingurukoa dela.

Ez zait gustatzen gauzak zuzen esatea; hori egin beharrean, bestea neurri handi batean nire munduaren kopartaide dela

pentsatzen dut beti. Hortaz, gauza asko esan beharrik ere ez dago. Egia da hala ere horrek gero arazoak ekartzen dituela, jendeak askotan lehenengo atala ere kontatzeko eskatzen baitizu, baina horrela ulertzen dut nik literatura: literatura mundu bat da eta inimizazio-prozesu bat behar du.

■ Dena dela, irakurlea ez da beti gako horien jabe.

Bai, askotan ez dugu asmatzen kableak elkartzen, askotan bi muturrek (idazleak eta irakurleak) ez dute topo egiten. Gaur egun informazioaren sareak askosaz zain

□ **“Ez da ahalegindu behar hizkuntza poetikoa oso-osorik ulertzen, beste sentsibiltate batekin joka daiteke”**

gehiago ditu eta agian zailagoa da elkar ukitzea. Hala ere, nik oraindik sinesten dut irakurle konplizearen figuran. Dena transmititzera heltzen ez banaiz ere, emozioen eta mezuaren zaparrada gera dakiola behintzat irakurleari.

■ Etapa desberdinak ditu liburuak: urruntzea, distantzia, herrimina, bueltatzea. Zer ondorioztatu duzu bidaiaren ostean?

Azkenaurreko poema eta azkenekoa

klabeak dira. Alegia, bueltatu naiz baina nire herrian ere ez naiz zoriontsu. Nik uste satisfakzioaren kultura sumatzen dela herri honetan, eta ni poz sozial hori barneratzetik urruti samar nago (hala ere, pozerako eskubidea dugula iruditzen zait). Hedabideetan asko erabiltzen den mezua da hori: orain bat-batean denok oso zoriontsu gara eta datorren astean jada ez dugu zoriontsu izateko arrazoirik politika-munduko gertakari bat tarteko. Geroz eta gehiago ikusten da gizartea pozeraz zein tristurara etzarnarazteko joera. Hor asmo jakin bat dago. Liburuan ageri den bidaian, aldiz, sentimenduen mundu hori askozaz pertsonalago eta subjektiboagoa dela ikasten duzu (nahiz eta momentu zehatzetan pozerako zein tristurarako arrazoi sozialak egon). Artearekin oso lotuta dagoen filosofia ageri da, funtsean, liburuan: ez dago erabateko Zoriontasunik; baditugu zoriontasunak, eta zalantzarik ez hau baino gizarte zoriontsuagorik ere izango dugula, baina orduan ere izango da triste dagoen jenderik. Letra larriz idatzitako Poz horren kontra, auto-konplazentziaren kontra dago liburuak. Azken olerkiak, berriz, gehiago du beste honetatik: «Egin dut bidaia, baina nik hemen bizitzeko ere kanpoko harriak, kanpoko lurrak behar ditut, ni hemen pertsonago izan nadin». Oinak norbere lurrean baina kanpora begira geratzen den pertsona baten deia dago hor; nazioartekotzarako keinu bat, funtsean.

■ Letra larriz idatzitako Poz hori erlatibizatzea joera minoritarioa da. Joera horrek ez dizu bakardade-sentimendurik eragiten? «Eta hotz egiten du bakardadean» irakurri dizugu...

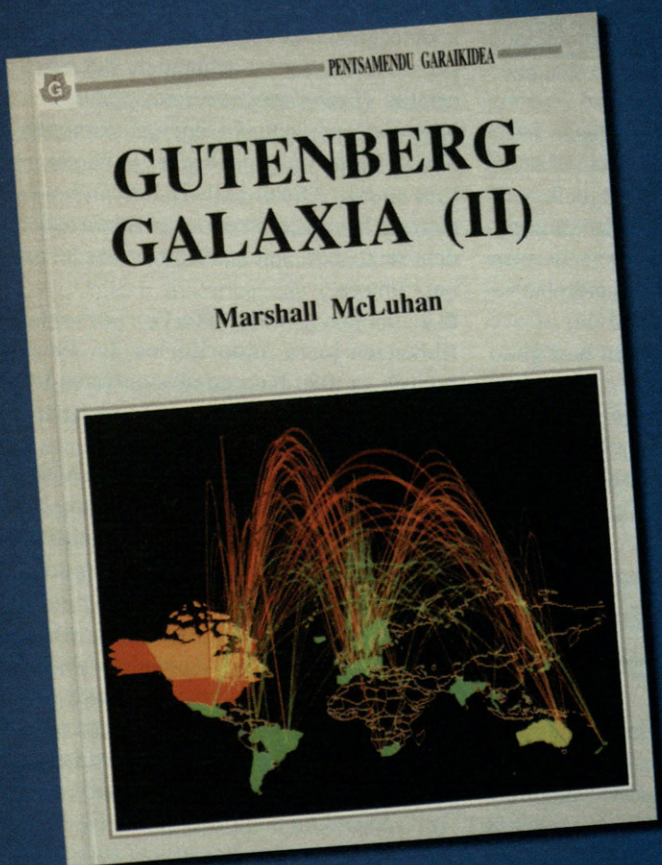
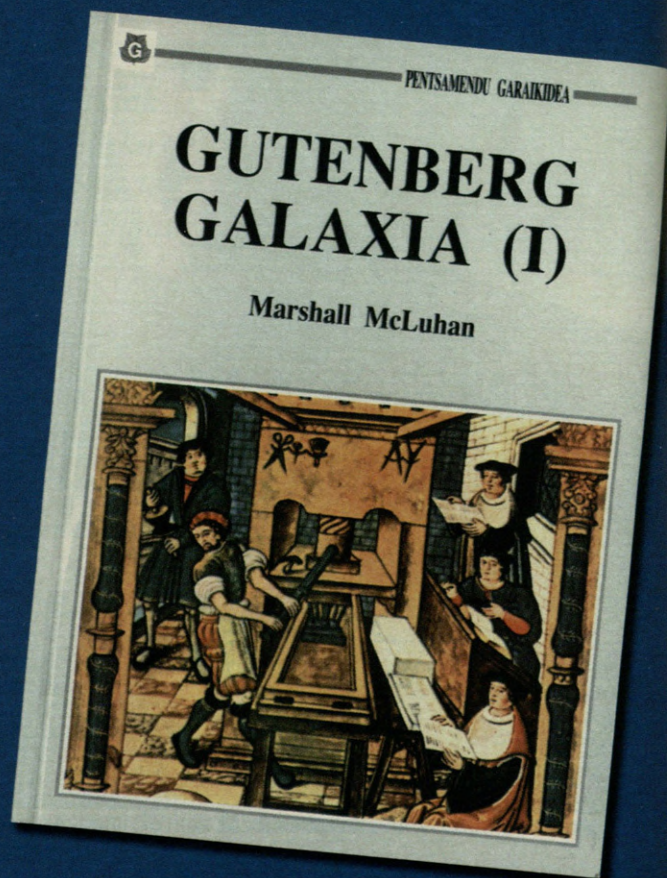
Hori abiapuntu bat da. Hori maila pertsonalean denok sentitzen dugun gauza bat da, baina gero maila sozialean bestemoduz jokatzeko dugu (eta hala jokatu beharra dago); zenbait gauzak jabetzen zarenean oso handia izaten da bakardade-sentsazio hori: maiz lagunartean zaudenean

ere bakarrik gaude, bikote batean ere askotan bakarrik gaude eta soilik geure buruarekin egonik ere bakarrik gaude sarri. Hori ez da negatiboa, sentsazio bat da. Ez dauka zerikusirik pertsona bakarti eta goibelaren estereotipoarekin, baina sentipen hori egon hor dago, oso indartsua da eta letra larriz idatziriko Lagunartetik aldentzen gaitu. Bakarrik egotearen zera hori azpimarratu nahi izan dut.

♦ AITOR ZUBEROGOITIA

Liburuaren (Gutenberg galaxiako bitartekorik enblematikoenaren) asmakuntzak kontzientzia indibiduala bultzatu zuen. Baina, egun, telebistak (aro berriaren ikurrak) gizarte osoa estaldu eta irauli egin du, liburua (euskarri bezala) baztertuz. Egun ikusentzunezkoen iraultzak "aldea globala" sortzea lortu du, zeinean dena interkomunikaturik dagoen.

Egunerokotasunez beterik dauden burutapen hauek, Marshall McLuhan-ek, lehenengo aldiz, eta jadanik klasiko bihurtu den liburu honetan, maisuki azaldu zituen. Orain, modernitatearen pentsamendu hori euskaraz irakurtzeko aukera duzu irakurle.



*Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!*



L I B U R U A K

ARIMA HILAK
Nikolai Vasilievitx
Gogol

lbaizabal
544 orrialde
2.800 pta.

ELT CURRICULUMA
Ronald V. White

HABE
274 orrialde
2.660 pta.

Ronald V. White
ELT CURRICULUMA
DISEÑUA, BERRIKUNTZA ETA GERTIOA

HABE

KOMIKLUB
9. alea

Komiklub
48 orrialde
200 pta.



Hamazazpi urte eman zituen Gogolek «Arima hilak» idazten. 1835ean idazten hasi eta 1842an lanaren lehen tomoa baino ez zuen argitaratu. Lehen tomo hori nahikoa izan zen irakurle errusiarraren gogoa harrotzeko: ordu arte ez zitzaion sekula Errusiako gizaritari horren kritika zorrotz eta gordinik egin. Ordurako egilea sormen krisiak jota zegoen eta bigarren tomoa behin eta berriro idatzi eta suntsitu zuen 1852an hil zen arte. Hiru urte beranduagoa bigarren tomo horretatik errekuiperatu ahal izan ziren bost kapituluak argitaratu ziren ●

Hizkuntz Irakaskuntzarako Curriculumuma da honakoa. 70eko hamarkadan hezkuntzaren metodoen inguruan aldaketa garrantzitsuak mahaigaineratu ziren, syllabus berria abian jarri. Badirudi, ordea, hizkuntz irakaskuntza birplanteaketa horretatik at geratu zela. Hortaz jabeturik, egileak esparru honetako berrikuntzaren gestioaren inguruko zenbait arazo eta praktika aztertzea komenigarria zela ikusi zuen. Emaizta hiru mailatan dago antolatuta: planteamendua lehenik, bigarrenez diseinua eta prozedura, azkenik ●

Durangoko Komiklub taldeak izen bereko aldizkaria kaleratu du berriro ere. 8. zenbakiaz geroztik eginiko etenaren ondoren, indarberriturik datorkigu zenbaki berria. Lehen fotokopien bidez zabaltzen zena, orain inprimategi batean burutzen da eta koloretako azala du. Xanti Rodriguez, Producciones Traumaticas, Carlos... egile desberdinen lanak ikusteko aukera eskaintzen du zenbakiak, euskaraz zein gazteleraz. Komiki-tirez gain bada besterik «Komiklub»en, musikari edota beste fanzineei eskainitako atalak, esaterako ●

4.800 pta.
192 libera



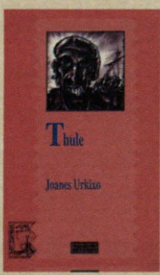
Idearipez,
Marrazkitz,
Debekaizu!
eta Asmaizu!
denak batera
aspertzeko
betarik ez
izateko!

DOSTAIZU!

Idearipez jolasak (360 txartel / 2.160 galdera) dugun euskal kultura, eta Euskal Herrikoa ez dena ere bai, aberasteko aukera ematen digu, eta **Marrazkitz** (192 txartel / 960 hitz), **Debekaizu!** (384 txartel / 2.304 definizio) eta **Asmaizu!** (10 zerrenda eta 80 definizio) tresna ezin hobeak dira euskal hiztegia e t a irudimena lantzeko.

iaso zeure etxean!
Diru sarrera gure kontu korrantean egin ondoren bidali abonareak eta zure datuak (izena, helbidea eta telefonoa), eta berehala jasoko duzu etxean. **AIZU!** aldizkaria. Petxo Kalea, 1 - 3 48005 Bilbo - Tel. 94 - 415 52 57 Kontu korrantea: BBK 2095 0061 57 38-3076821-7

THULE
Joanes Urkixo



Elkarlanean
192 orrialde
1.300 pta.

Thule legendako uhartea da, desagertu eta berriro agertu egiten dena, inork sekula ikusi ez duena. Orain, Joanes Urkixo bilbotarraren liburu baten izenburua ere bada, 1996an Joseba Jaka I Literatur Beka gazteentzako literatura atalean jaso zuena eta orain Elkarlanean argitaletxearen Branka sailean argitaratu dena. Abenturazko nobela da, abenturazko nobela klasikoaren elementu guztiekin: borrokak, arriskuak, maitasuna...

XIV. mendearen amaieran dago kokatua eleberria, Veneziako portuan hasieran, Bilbon ondoren eta, nola ez, itsasoan. Izan ere, bi euskal marinel dira liburuako protagonistak: Juan Olanokoa bermeotarra eta Iñigo Bertendonakoa bilbotarra, piraten eraso baten ondorioz untzirik gabe geratu direnak. Merkatarari veneziar batzuk ezagutu eta horiekin batera bikote euskalduna Europako Ipar Itsasoetan ibiliko da sale-rosketan, alde batetik, eta helburu ezkutu baten bila, bestetik: Thule uharte mitikoa deskubritzea.

Abentura horien guztien aitzakian, irakurketa atseginaz gain, garai horretako gizarte eta sinismen irudi zehatz eta dokumentatua eskaintzen die egileak irakurle gazteei ●

Joanes Urkixo

«Abentura oso gutxi lantzen da euskaraz»

«Thule» gazteentzako abenturazko nobela argitaratu berri du.



Telebistako gidoiak, poesia, helduentzako narratiba, haur-errentzakoa... idatzi duzu. Liburu hau gazteei dago zuzendua. Zer izaten duzu kontuan gazteentzako idazteko orduan?

Alde batetik, erabiltzen dudana hizkera ez da helduentzat idazten dudanez bezain jasoa. Kontuan izaten dut gazteak oso gutxi irakurtzen duela, asko kostatzen zaiola irakurtzea, are gehiago euskaraz. Horregatik irakurketa erraztu egin behar zaio. Gaiek ere gazteentzako interesgarriak izan behar dute. Askotarikoak izan daitezke, baina nik, azken aldi honetan abentura aukeratu dut. Abentura, modu klasikoan oso gutxi lantzen da euskaraz. Erdi Aroan kokatutako liburu hau genero horretan sartzen da.

■ **Erdi Aroa aipatu duzula, irakurleak garai horretan kokatzeko dokumentazio lan handia egin al duzu?**

Dokumentazio lanak pisu handia izan du. Alde batetik, garaiko sinismen eta legendak bildu ditut handik eta hemendik. Txipiroi erraldoiena kasu; egun badakigu existitzen direna (duela hilabete batzuk Japonian 22 metrokoa agertu zen hilik), baina garai hartan itsasgizonen-

tzat izaki mitiko beldurgarriak ziren. Pentsa nolako istorioak sortuko zituzten horren inguruan. Thule uhartea bera, legendaren arabera, desagertu eta agertzen zen uhartea zen, baina badirudi XIV. mendean erupzio bolkaniko batek Finlandia eta Feroe uharteen artean zegoen irla bat desagertarazi zuela. Nire liburuan, desagertutako hura da Thule uhartea. Bestetik, irakurleak girotzen saiatu naiz, tokiak deskribatzen (garai hartako Venezia edota Bilbo nolakoak ziren), gertakizunak kontuan hartzen.

■ **Joseba Jaka beka jaso zuen lan honek. Zernolako garrantzia du beka honek?**

Euskal idazleok, nahi dugulako idazten dugu. Nik zortea dut eta, aurretik beste lan batzuk publikatuak izanik, nahiko erraz lortzen dut lan berria argitaratzea. Baina hortik ateratako diruak afari baterako ematen digu gehienez. Beka honen garrantzia, beraz, ekonomikoa da, alde batetik. Milioi bat mahaia gainean jartzeak, lasaitasuna ematen dizu, denbora, liburua idazteko. Eta beste alde batetik, beka hauek komunikabideetan duten oihartzun zabalak liburua hedatzen laguntzen du ●

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

URRUTI

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahanztu dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordaintzea hiru hilabete erosotzen ahal izango duzu inolako gainkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu. INDO DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

INDO



ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

OSTIELA!

12. zenbakia



Paperzaleak
46 orrialde
400 pta.

**HAUTSA ETA
MAITEMINA**

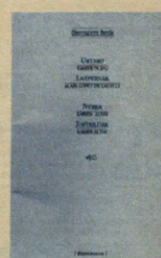
Joan Mari Irigoien



Elkarlanean
197 orrialde
1.800 pta.

**IPARRAGIRRE
SARIA**

Hainbaten artean



Bermingham
121 orrialde

Antitodo panfleteroan antidoto» azpigitulua ipini diote Paperzaleak Kultur Elkartekoek neguari dago-kion ale berri honi. «Etsaiak» agertzen dira azalean eta «etsaiak» dira edukien prota-gonista. Horrela, «Eliza katoliko atzera-koienarekin topo, inkixixioa berriz ere» izenburuko artikulua dakar ale berriak, baita erlijio eta sekten ingurukoa ere. Eduardo Gil Beraren artikulua polemikoa dator ondoren, baita «Torturaren unibertsaltasuna»ren inguruko erreporta-jea ere. Ohiko sailak eta literaturari eskai-nitako tarte zabala ere ez zaizkio falta «Ostiela!»ren 12. zenbakiari ●

Azken urtetan narratibari heldu eta poemagintza alde batera utzi on-doren, Joan Mari Irigoienek bere hirugarren poema-liburua kaleratu berri du. Hitz gutxi erabili du Altzako idazleak bilduma hau osatzeko. Apainduretatik urrun, poema esentzialak dira bereak. Bi zati ditu liburuak. «Gela isil-jantzien poe-mak» hamar gaien (Hitz, Mortua, Mai-temina, Itsasoa...) inguruko olerkiek osa-tzen dute. «Kiribilak» tituluko bigarren zatian formari dagokionean proposamen be-rezia dakar egileak: 8 eta 12 silabako bost lerroko bertso-mota berria landu du, «kiri-bila» izeneko hain zuzen ●

Zumarraga-Urretxuko Kultura eta Euskara Batzordeek 1997an anto-latutako Poesia eta Narratiba Ipa-rragirre Sarietako (ez nahastu EITBko sa-riekin) lan hautatuak jaso berri dituzte bi liburutan Bermingham etxearen eskutik. Honako hau euskarazko sarien bilduma da. Poesian, Xabier Olosoren «Urtaro» eta Alain Lopez de Lacalleren «Lanpernak» jaso dira, arlo horretako lehen eta bigarren saria hurrenez hurren. Narratiban, aldiz, Xabier Aldairen «Nerea» lana, lehen saria merezi izan zuena, eta bigarren saria ere eskuratu zuen Xabier Aldairen beraren «Jostailuak» bildu dira ●

D I S K O A K

HYSSOPUS

Hyssopus



Gor
2.450 pta.

Berrizko bost lagun bildu ziren 1996ko udaberrian Hyssopus tal-dea sortzeko. Hasiera batean Du-rangaldean egin ziren ezagun, inguru ho-rretan hainbat kontzertu eskainiz. 97an lehen maketa grabatu zuten, urte horretako Durangoko Azokan salgai ipini zena. Or-duan ezagutu zuen Gor disketxeak Berriz-ko boskotearen lana eta iragan urte hasie-ran Hyssopusek entsaioei ekin zien etxe

horrekin disko bat grabatzeko asmoz. Orain euren lehen diskoak argia ikusi berri du.

Erritmo azkar eta astunak tartekatzea da taldearen doinuaren ezaugarri nagusia. Euren hitzak berriz, arrobien aurka, inde-pendentsiaren alde, komunikabideen ma-nipulazioaren aurka, Itoizko solidarioen alde eta tratu txarren aurka minzo dira, besteak beste ●

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:



fundazioa
fundación

LA BOTICA DE LA ABUELA

Datorren otsailaren leian programa berria estreinatuko du Euskal Telebistak bigarren katean. «La botica de la abuela» du izena programak eta osasunaren inguruko kontuak izango ditu osagai. Keinu ekoiztetxeak egingo du egunero 13:30etan orduerdiz emitituko den saioa.

EGUNERO OSASUN AHOLKUAK

Euskal Telebistako gaztelerazko kateak programa berria estreinatuko du heldu den otsailaren leian. Eguedioro orduerdiz eskainiko da «Euskadi Hoy» herrialdekako albistegiaren aurretik, 13:30etan. «La botica de la abuela» saioak osasunari lotutako gaiak jorratuko ditu. Iaz izen bera zuen saioa TVEn ikus zitekeen, baina, egileen esanetan, ez du haren antzarik izango.

Keinu ekoiztetxea arduratuko da produktzioaz. Gontzal Mendibil bertako ki-deak saioaren ideia nola sortu zen kontatu digu: «Orain dela lau bat urte osasunari buruzko programa bat egitea otu zitzaidan. Iruditu zitzaidan osasunaren inguruan bazeagoela hutsune bat telebistan. Osasunari buruz egiten ziren tarteak, mediku serio batekin eta abar, baina nire asmoa zen

Argiñanoren moduan egitea baina osasunarekin. Medikuek topatzen eta ibili ginen eta asmoa ETBrako, bi hizkuntzetan, egitea zen. Aurkitu genuen mediku bat, ibili ginen grabatzen, baina azkenean ez zen atera, ETBk ez zuen proiektua aintzat hartu. Ni hain konbentzita nengoen, Madrilera jo genuela. Han ibili ginen Tele 5en... eta azkenean TVEk (Argiñano orduantxe aterea zen handik) erosi zizkigun 60 bat programa. Eta oso harrera ona izan zuten, 15 egunetan audientzia Argiñano bera gainditu genuenez, azkenean 200 programa sinatu zizkiguten. Kristoren arrakasta izan zuen».

Iazko ekainean bukatu zuten TVEn eginiko ibilbidea eta ordutik aurrera «saioa non sartu bilatzen ibili ginen, eta orain ETBk erosi digu». «Amonaren Botika»

izeneko liburua ere kaleratu zuten telebistako saioan agertzen ziren hainbat arlo landuz eta «Durangoko Azokan nahiko ondo saldu zen».

DESBERDINA. Hasteko hiru hilabeterako kontratua egin dute kate publikoarekin. Saio berriak izen bera mantenduko du, ez du izango, ordea, eduki bera. «Programa zeharo desberdina da. Ez dugu medikuntzaz hitz egingo, osasunaz baizik. Nahi dugu azaldu etxean zelan osatu medikurengana joan aurretik. Triunbirato bat izango da. Batetik, familiako mediku bat egongo da, gure herrietan izaten ziren horietakoa; bestalde, amona bat, tradiziozko erremedioak gaurkoratuko dituena; eta azkenik, naturista bat, landare eta naturaz asko dakien pertsona bat» dio Gontzal

Mendibilek. Karlos Armiño izango da medikua eta Maite Zumeta amona. Hirugarrena zehazteke zegoen lerro hauek idazterakoan. Hasiak dira dagoeneko atalak grabatzen. Igorren egiten dute guztia, Keinu ekoiztetxeak bertan duen estudioan.

Espainiako telebista autonomikoak biltzen dituen FORTAK badirudi interesa adierazi duela saio berau beste telebistetan eskaintzeko. Eta ETBn bertan «gauzak ondo baldin badoaz, hiru hilabete baino gehiago» egoitea espero dute.

Honez gain, datozen hileetarako erronka ere aipatu digu Gontzal Mendibilek: «Gaztelerazko katerako prest dugu guztia, baina nire asmoa da udaberrirako ere euskaraz ateratzea, ETBlean. Amona zorionez euskalduna da, beste mediku euskaldun bat ere badugu eta berarekin egin ahal izango genuke» ●



Keinu ekoiztetxeak Igorren duen estudioan grabatzen dute «La botica de la abuela» saioa.

M I K E L S A E Z

Gasteizen jaio zen duela 33 urte. Kazetaritzan 11 urte daramatza, Euskadi Irratian, Radio Vitorian eta ETBn aritu izan da. Orain «Euskadi Hoy» informatiboko Arabako aurkezlea da. Duela urte batzuk kiroletan ere jardun zuen. Gertuko informazioa funtsezkotzat jotzen du.

“Kalitatea da egungo erronka”

Azken boladan herritarrengandik gertu dagoen informazioa geroz eta garrantzi handiagoa hartzen ari dela dirudi. Indartu beharreko arloa al da hori?

Kazetaritzaren konpromiso bat da hori, gertuko informazioa da jendeari gehien interesatzen zaiona. Hori bultzatu behar da, beti ere kalitatearen ikuspuntutik. Oraindik jorratu beharreko kazetaritzaren atal bat da, desprestijiatu samarra egon da, baina hori bultzatu beharra dago.

■ **Zein albisteri ematen diozue garrantzi gehiago «Euskadi Hoy» bezalako albistegietan?**

Politika Teleberri eta Gaur Egunetarako geratzen da. Guk albistea jendearen ikuspuntutik jorratzen dugu, beti informazio sozialari garrantzia ematen saiatuz. Hiritarra protagonista bilakatzea da gure helburua. Berari gehien axola zaizkion eguneroko arazoak, trafikoa, herri edo hiri batek izan ditzaken arazoak... ematen saiatzen gara.

■ **Azaldu berria zara telebistan. Kameara aurreko esperientziarekin gustura?**

Kamera aurrean gutxitan egon izan naiz, esperientzia polita izan da eta oso gustura, egia esan. Gehienetan kamera

aurrean egoteaz apenas kezkatzen naizen, atzealdean hainbat kontu dagoelako, azken unean iritsi den albistea prest dagoen ala ez...

■ **Saio berau euskaraz egiteko aukerarik ikusten duzu?**

Hori ez zenidake niri galdetu behar, niri ez dagokit. Niri gustatuko litzaidake euskaraz ere egitea. Badakit teknika eta jende aldetik lana bikoiztea esan nahiko lukeela, horrek dakartzan zailtasunekin eta eragozpenekin, baina niri asko gustatuko litzaidake albistegi hau egin ahal izatea. Uste dut ikusiko dugula.

■ **Albistegi orokorrerako jautzia egingo zenuke?**

Hemen oso gustura nabil, proiektu hontan murgilduta nago, zeharo murgilduta. Ahalik eta hobe egiten eta egunero hobetzen saiatzen naiz. Hori bai, kalitatean datza gaur egungo kazetaritzaren erronka eta horri eman behar zaio garrantzia. Momentuz ez dut beste helbururik planteatu.

■ **Ikusle moduan zein saio duzu gustukoen?**



■ «Kamera aurrean gutxitan egon izan naiz eta esperientzia polita izan da».

Informatiboak gustatzen zaizkit gehien, gero kirolak eta baita filmak ere; baina ez dut telebista asko ikusten, ez dut kasik astirik ●

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ “MAITÉ” ETA “ENTRE 2 FUEGOS” AZPITITULUEKIN

Entzumen arazoak dituzten ikusleei hurbiltzeko asmoz, Euskal Telebista «Maité» eta «Entre 2 fuegos» telesailak azpтитuluekin ematen hasi da. Lehena iragan astean hasi zen eta bigarrena hilaren 25ean abiatuko da. Orain arte ETB2ko «Teleberri» albistegia zen aukera hau ematen zuen saio bakarra, 1996tik hain zuzen ●

■ “ELKARTASUN BIDEAK” SAIOAREN 13 ATAL BERRI

Larunbat honetan hasita, Euskal Telebistak «Elkartasun bideak» saioko atal berriak eskainiko ditu. Eusko Jaurlaritzaren eta Euskal Herriko Gobernuaren Kanpoko Erakundearen (GKE) laguntzaz, Mexiko, Honduras, Panama, Kuba, Brasil, Bolivia, Peru eta Kolonbian abian jarritako proiektuen berri emango da 13 ataletan zehar ●

■ KOLDO SAN SEBASTIANEK HIRU LAN DITU MARTXAN

«Euskal Herriatik» saioko zuzendari Koldo San Sebastianek hiru erreportaje egin asmo ditu aurtengo ikasturtean. Lehen lanak gure hizkuntza izango du ardatz, bigarrenak Donejakue Bidearen inguruko historia izango du aztergai, eta hirugarrenak iragan hamarkadan zendutako Manuel Irujo jeltzale ezagunaren figura landuko du ●

Raphaël Lissac'hette: "Sare gehienak kontuan hartuko du erreak indizea"

ARGIA

103

**LEHORTEAK
EZ DITZAN GALDU**

Zuzenazko irakurketa

Sormenera atek itxi gabe grabatu du diskoa

ARGIAk zure datuak gure arteko harremanetarako soilik erabiliko dituela bermatzen du.

A L T Z A K O I R R A T I A S T E A

Donostiako Altza auzuneko Irrati Tailerrak urteroko Irrati Astea antolatu du. Bostgarren urtea izango du aurtengoa eta datorren otsailaren 22tik 26ra bitartean burutuko da.

INFORMATIBOAK-MAGAZINAK

Donostiako Altza Irrati Tailerrak V. Irrati Astea antolatu du. Datorren otsailaren 22tik 26ra bitartean burutuko da eta bi mintegi izango dira. Bost egunetan zehar irrati munduko hainbat kide bilduko da bertara, beren esperientzia eta bizipenak azaltzera.

Informatiboak eta magazinak. Horiek dira irratigintzaren oinarri nagusiak, eta horiek izango dira bi mintegi hauetan landuko diren arloak. Lehenean, «Nola antolatzen da informatibo bat» izenburua daraman hitzaldi sortan, Euskal Herriko lau irratitako albistegietako kazetariak izango dira.

Lehen egunean, astelehenean, Baltasar Garzon epaileak itxitako Egin Irratiaren testigantza mahaigaineratuko da. Marian Beitilarrangoitia informatiboetako arduradunak Egin Irratian albistegiak nola egituratzen ziren azalduko du. Asteartean, Herri Irratiko Xabier Aranburuk hartuko du lekukoa. Asteazken eta ostegunean, Euskadi Irratiko informatiboek zer nola

funtzionatzen duten jakin ahal izango da, Odile Kruzeta informatiboetako arduraduna izango baita bertan. Azken egunean, ostiralean, Durango Irratiko Idoia Azkorbebeitiaren txanda izango da. Hitzaldi hauek guztiak euskaraz izango dira.

Aste eta ordu berean (16:30etatik 19:00etara) magazinak nola antolatzen diren azaldu asmo duen mintegia izango da, hau gazteleraz. Ignacio Muñoz Radio San Sebastian-SER-eko kazetariak abiatuko du astea eta Marta Moral Donostiako COPEko kazetaria, Radio Euskadiko Iñigo Soto eta Marisa Ozalla, Donostiako Herri Irratiko Iñigo Arbiza



■ Hau da Altza Irrati Tailerrak Irrati Astea antolatzen duen bostgarren urtea.

eta Carolina Sainz de Bikuña, eta Donostiako Onda Ceroko Eduardo Yañez izango dira ondorengo egunetan. Hitzaldi guztiak Altza auzoko Casares Kultur Etxean burutuko dira ●

B a g a k

■ XORROXIN IRRATIA ELIZONDON DAGO JADA

Xorroxin Irratiak estudio berriarekin hasi du urtea. Iruritan zuena laga eta Elizondora joan dira irratiko kideak. Baztango Udalak San Francisco Javier eskolako bi gela utzi zizkien, hauek moldatu eta bertatik hasi dira emititzen. Urtarrilaren 4a izan zen estreinako eguna. Emititzeko estudioaz gain, produkzio gela, grabatzeko estudioa, idazkaritza eta publiztaterako gelak atondu dituzte. Abiazio ibilbidean dago kokatua Xorroxin Irratia egun. Baztango Udalak bi urterako baimena eman die bertatik emititzeko, baina epe hori luzatzen joango dela uste dute irratiki-deek ●

A u r p e g i a

■ Irantzu Karrera

“Irrati formula dibertigarria da”

Euskadi Gaztean entzun daiteke bere ahotsa eguerdi partean

Euskadi Gaztean 1991ko udan sartu zen, irrati abiatu eta berehala. Aurretik Euskadi Irratiko albistegietan aritu zen pare bat urtez. Radio Nacionalen ere egiten zuen orduan musika saio bat asteburuetan.

Euskadi Gaztean betidanik irrati formularen aritu izan da. «Oso-oso gustura nago irrati formularen, askatasuna ematen dizulako mila gauza desberdinez hitz egiteko. Ez da soilik musika,



eguneroko edozein gauzarekin lotzen duzu. Gainera horrek jantzia egotera behartzen zaitu. Dibertigarria da» dio. 11:00etatik 15:00etara aritzen da. Telebistan ere ibilia da, bideo musikalak aurkeztu zituen uda batez. «Interesgarria den zerbait» egiteko itzuliko litza-tekeela dio, «baina ez nuke sudurra sartzeagatik edozein gauza egingo». Prentsak aldez ez du tentatzen ●

Gurutzegrama



AUSKULTATZEN

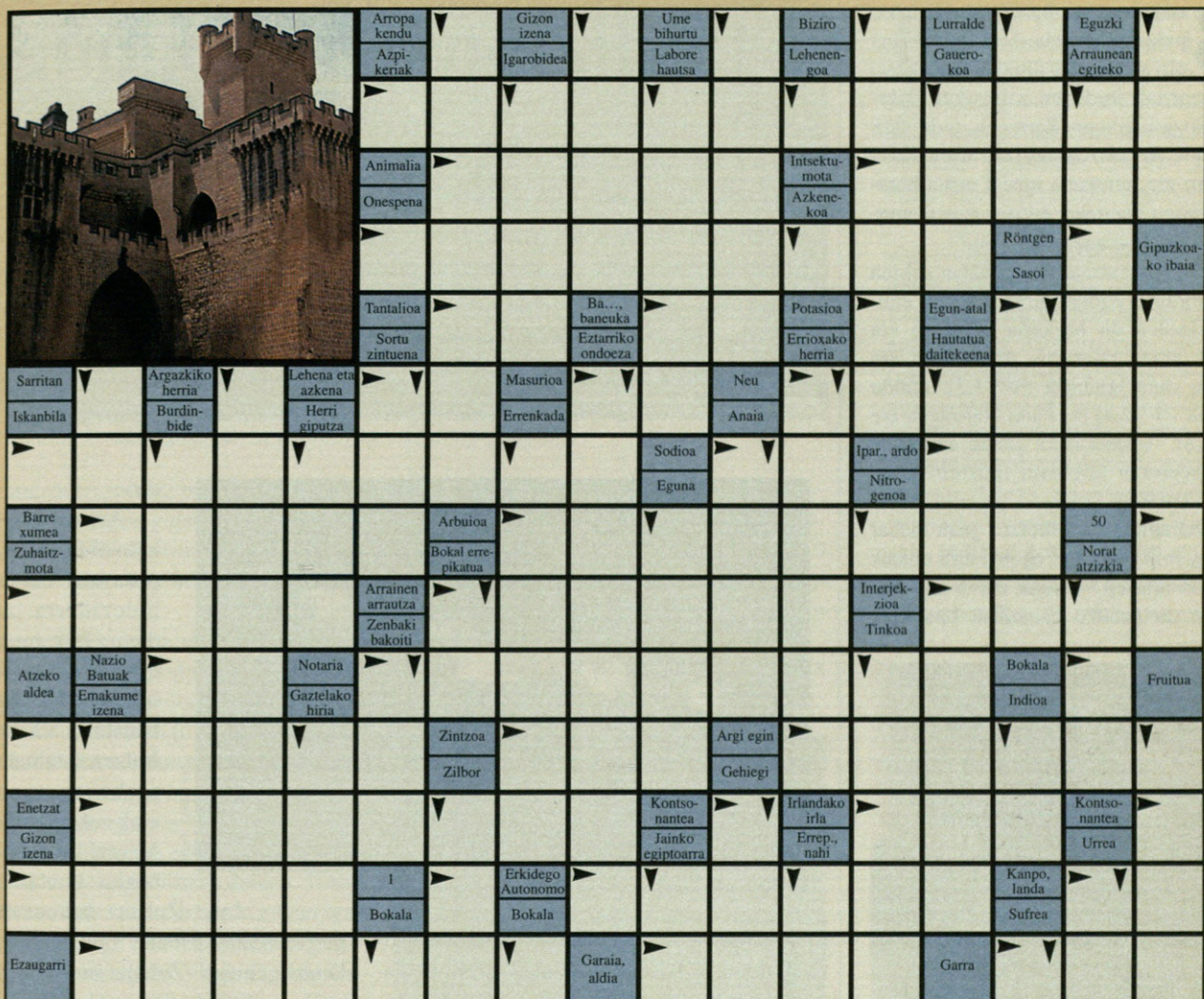
- Zauđe horretan! Hori nire karte-
ra da ta!

- Baina, baina... oso itxura txarra daukan -esan dio batak besteari-.
- Hala duk bai. Gaixotasun larri bat zeukeat.
- Zer dun bada?.
- Penizilina harrapatu diat!

Aurki
itzazu letra
zopa
honetan
futbolarekin
zerikusia
duten
10 hitz.
Hitzak
ezker-
eskuin,
goitik-
behera edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

M	P	E	L	I	D	R	U	K	A	T	A	D	I	R	I
I	K	A	E	I	L	A	K	R	E	D	E	R	L	A	Z
T	U	S	A	P	A	M	E	R	N	D	B	E	U	L	A
R	A	T	J	N	M	E	R	E	I	N	B	E	R	R	A
J	A	F	N	M	A	G	E	N	T	A	N	T	A	I	A
P	R	E	A	R	E	B	O	N	G	S	F	A	A	H	Z
I	D	E	R	I	A	T	S	R	S	I	A	O	R	N	E
M	T	O	A	O	R	A	D	I	R	A	R	O	N	R	L
N	I	A	I	L	P	M	E	R	U	Z	I	A	B	I	A
A	D	E	R	I	K	I	K	U	A	Z	A	B	I	A	B

Hitz Gezidunak



Argazkia: Nafarroako herria

Denborapasak: LUMA • Txistek: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH



ERROBIKO PIRANJAK



HAURRAK TELEBISTARI SO

Bada dioenik inkesta guztiak manipula daitezkeela. Aitortuko dizuet niri ere aipagai ditudan datuak oso susmagarriak iruditzen zaizkidala, Ikerketa Soziologikoen Zentroak (edo CIS erakunde serioak) eginak izan arren. Kasu honetan ere, errazena umeei errua botatzeari izango litzateke, edozer gauza erantzungo zutela esanez. Bai, zera!

Telebista aurrean astegunetan gehien bazkalorduan egoten dira: % 43,2k egunero ikusten du bazkaria bitartean eta % 4,3k afaria bitartean. Arratsalde ere ikusten dute telebista (% 34,2), afaldu aurretik (% 32,4) eta baita afalostean ere (% 34,8). Asteburuetan gehitu egiten da ordu horietan telebista ikusten duten umeen kopurua.

Biharamunean eskolara joan behar badute, zein ordurarte egoten dira umeak telebista ikusten? Hirutik batek telebista ikusten du gaueko hamaikak bitartean,



lautik batek hamarrak bitartean eta % 12,2 dira gauerdiraino geratzen direnak. Baina % 24,6ri (txikienei) gurasoek bederatzietan telebista itzaltzeko esaten diete. Hurrengo egunean eskolarik ez badago, gurasoak lasaiago aritzen dira eta umeei beranduago arte geratzeko baimena ematen diete: % 33 dira gauerdia arte geratzen direnak eta % 24,7k telebista ikusten jarraitzen dute ordu horretatik aurrera ere.

Eta zer gustatzen zaie gehien umeei? Heren bat filmen alde agertzen da eta % 19,3 marrazki bizidunen aldeko. Kirol-emankizunak ere gustatzen zaizkie (% 12), baita telekomedia, telesail eta nobelak ere (% 12) eta naturako eta animalien dokumentalak (% 11,6). Publizitatea, ordea, gorroto dute ●

◆ JABIER AGIRRE

Arano, jarduera tradizionalen bilgunea

Nafarroan, Gipuzkoarekin muga eginez dago, Arano. Hernani eta Goizueta artean Aranomendiaren magalean kokatzen da, herri xarmant hau. Itsasotik gertu egon arren, 430 metroko altuera hartzen du eta bertako mendi eta gainetan abeltzaintzaren eragin nabarmena da. Hala ere, azken urteetan abeltzaintzan teknologia berriek izan duten eragina ez da Euskal Herriko beste hainbat lekutan bezain bortitza izan hemen eta ustiaketa metodo tradizionalen ondarea mantentzen dela diote bertako garo eta belar-metek. Inguruan, mairubaratz eta tumuluak ugari dira eta aste honetako txangoan hauetarikoa batzuk ikusteko aukera izango dugu.



■ Hernani eta Goizueta artean Arano herria.

Ibilbidea, Arano herrian bertan hasiko dugu hilerrira doan bidea jarraituz, eskuinean Aranomendi utziko dugu. Ia kilometro bat egin baino lehenago San Rokeko ermita ikusiko dugu, kanpotik itxura xumea du baina ateko leihatilatik baseliza gozoa agertuko zaigu. Pistan zehar pago iladek lagunduko digute eta bide batez, pago-motz eta pago-lizarren arteko desberdintasuna argi ikusiko dugu. Pago-motzak, 2 metroko altuera hartzen zutenean kimatu egiten ziren, bertatik, ikatzetarako egurra eta aziendentzat udaberriko hosto xamurrak izateko. Pago lizarrak aldiz ez ziren kimatzen ohol eta egur sendoa lortzeko; poliki-poliki izugarri luzatu dira. Ondorioz, gaur egungo zuhaitzak, gure ekintzen eta gure aitzindarien ku-deaketaren arabera

dira.

Aranomendi eta Ukanamendi arteko lepoa kamendi arteko lepoa pista utzi eta eskuinean bidezidorra jarraituko dugu. Ezkerrean burdin erreka doalarik, haren osoaren ikuspegi eder behatuko da hemendik. Iratzez estalitako zelaietan harizti eta pagadi txikiak zeharkatuko ditugun Merezki du zuhaitz hau begira arretaz geratzen

Zuhaitz bakoitzaren eza

garriei baino, zuhaitz multzo hauen antolaketa ketari gehiago. Zuhaitz andanari begiratuz gero, landatuak direla nabarmentzen da, baitira naturan zuhaitzak errenkadan hazten ezta guztiak adin berekoak izaten ere. Bertalde, monotonia honek basoen ustiak errazten du. Hemen kilometro t'erdia egon ondoren, Burdin izeneko eraberritu berri den bidea dago. Bidea jarraituz mihura



■ Lizarrak alboan, bidea ugari ikus ahal izango dugu.

Urtarrileko hotza neguaren bihotza» dio esaera zaharrak eta aurtengoan ez dabil oso aparte. Epeletik jotako udaberri itxurako egun gutxi batzuen ondoren hotzik hotzenetik dabil eguraldia. Garaian garaikoa omen da onena eta ezin kexatuko gara...

Negu-neguan eta loretan bapo ikusi ahal ditugu landare batzuk, mimosa, kamelia, errodoendroa, azalea eta abar. Landare hauek ez dira, ez, landareetako ardi galduak ezta esaerako neguko loreak ere, kanpotik etorri eta piskanaka euskalduntzen ari diren familiak baizik.

Bi arrazoi dituzte loretzeko guretzako hain harrigarria den urte-garaia hautatzeko. Batetik, mimosa adibidez, bere jatorrizko lurraldeetan ez du hemen bezain besteko hotzik egiten eta hemen hotzaldi bat egin eta pittin bat epelera jotzea nahikoa da udaberria iritsi dela



pentsatu eta lorez janzteko. Talde hone-
tako landareek tarteka, horma edo izo-
tzen batekin, izugarrizko ezustekoak
izaten dituzte eta ipurdiraino erre eta hil
daitezke. Beste taldea neguzaleek osa-
tzen dute, kamelia, errododendro, aza-
lea... Hauek neguaren altzoan izaten di-
ren hotza, hezetasuna, ura eta argitasun
eskasia gogoko dituzte eta aldekoena
duten sasoiak hautatua dute lanik kora-
pilatsuena burutzeko, lorealdia, alegia.
Honela beren ikuspegitik sasoi zakarre-
na dena etortzen denerako, uda lehor eta
berorako, barruan haziak daramatzan
fruituak hazita izango dituzte eta bost
axola. Lozorroan jarriko dira, berriz ere
udazken-neguko egun motz, ilun eta
freskoak etorriko dira eta... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
(mandio@redestb.es)



IFERNI ARRIETA

■ Pagoak errenkadan, gizakiak landatutakoak direnaren seinale.

kolonizatua duen zuhaitz bakarti bat ikusten da. Mihura, zuhaitzen gainean sustraia botatzen dituen erdibizkarroia da eta bere osagaietako bat tumoreen inhibitzailea omen da.

Bidezidorretik irten eta goiko lepora
igoz, Añonerekin topatuko gara, mairuba-
ratzez jositako gaina, baina bidea jarraitu eta
mendixkari buelta emango diogu. Eskuinera
joz abereen beharrak asetzea helburu duten
zelaietan garo-metak agertzen zaizkigu. Ga-
ro honek, azpiak egiteko balio du, abereak
bertan atsedeen hartu eta egin beharrak egin-
da, ongari moduan erabiltzen delarik. Beste
bost kilometrotan zelai eta borda artean iga-
roko gara eta argi adierazitako bideguru-
tzean Burdin Aroko (800-300 k.a.) mairuba-
ratzak topatzen dira plaka adierazgarri eta
guzti dutenak, beraien ezaugarriak jakitera
emanez.

Bi bidetatik itzul gaitezke Hernani eta Goizueta arteko Arano herrira. Batetik, eskuineko bidean jarrai genezake pistan zehar eta bestetik, mendiaren tontorra segi deza-kegu eta bide batez mairubaratzak eta paisajeak behatu. Azken bide hau haize asko dagoenean ez da erosoa izaten.

Pista jarraitzea erabakitzen badugu, bi



LIERNI ARRIETA

■ Pottokak zelaïetan atsedena hartzen.

OHARRAK / EZAGARRIAK
 Bidea arratz egitea meretz du.
 Hariztiak eta pagadiak errenkadan
 ikusiko ditugu; gizakiak marraztutako
 irudia. Pago-motz eta pago-lizarrak
 ere begiratu, kimatuak eta
 kimatugabeak bigarrenak, giza-irien
 gutziaren araberrak.

LUZERA
 10-12 Km

DENBORA
 4-5 ordu

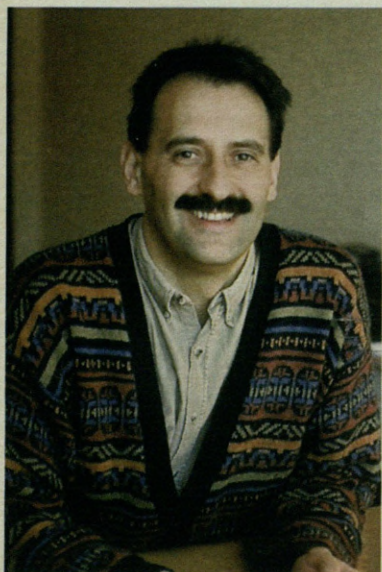
DESNIBELA
 200 m

BIBLIOGRAFIA

GARAI EGOKIA
 Edozein
 urtarolan

ZAILTASUNA

Legend: ● ● ● ● ●



JOXEMARI ITURRALDE

Egoera politikoa eta zenbait aipamen literario

Aurrena umeak ez zuen ezer nahi jateko. Gero, beste bati ikusita aranak nahi zituen. Eta umeari aranak ematen zizkion egunero. Baina horrekin ere aspertu eta Marcel Proust-ek, Gilberte Swan-ekin zerbait erostera joatean Champs Elisées-etara, oraingoan negarrez aurkitu zuen ume hura: «Gehiago gustatzen zait beste arana, har bat daukalako». Ez zitzaion umeari, noski, fruitua interesatzen barruko espektakulua baino, bere misterio, nazka eta ezusteko guztiekin. Hemen, Euskal Herrian, urtetan egon gara oso gaizki, arazoz eta sufrikarioz gainezka eginez, eta inork ezer egin gabe putzu beltz horretatik ateratzeko denbora luzea joan zaigu. Edozein talde politikok, bere iritzietan ongi finkaturik eta pentsatuz berea zela egia, ez zuen lortzen ezer arazoa konpontzeko eta ez zuen ezer lortzen bere aurrean jarrita zeukan beste taldekorik inor komentatzen, inor ez zelarik higitzen zentimetro bat bakarrik ere bere postuarekin. Bazirudien denek zutela mamitua eta onartua Albert Einstein-ek esandako hura: «Aspalditik ulertua dut ez dudala nire denbora alferrik galdu behar nire kideak komentatzen». Eta horrela, egoera horretan, urteak eta urteak joan zaizkigu.

Niri gogorrera egindako gauzetako bat izan da egiaztatzea bitartean alde bakoitzak hildakoak eta besteak sufrimendua erabili dituela, txanpon gisa negoziatuz eta trukatzuz edozein negoziotan bezalaxe, zerbait lortzeko nahian eta egia beraie-na zela erakusteko asmotan. Hori latza da eta horrekin pentsatzean beste irudi latz bat zetorkidan gogora. Buchenwald-eko kontzentrazio-espartutik bizirik irtendako gazte frantses batek kontatzen zuen: zorri bat zeukan preso bainaue-tara pasatzen zuten eta egun guztian lana egitetik libre geratzen zen. Preso guztiak irrikitzen zeuden atsedean egun bat lortzeagatik. Eta horrela sortu zen han zorrien merkatu beltza. Zorria mar-ko batean saltzen zen, ezkutuan noski. Eta eroslea saiatzen zen ongi aski bere zorria denen bistan jartzen segidan bainuetara pasatzeko aukera iza-tearren.

Eta horrela urtetan eta urtetan, une zoriontsu gehiegirik gabe, ezkorak bihurtu gara eta geure bihotzak ximurtu eta usteldu egin dira. Marcel Proust-en aranaren kasuan bezalaxe gure biho-tzek ere harra daukate barruan. Honela hazi gara. Gogora dezadan orain Goethe-k kontatzen ziona Eckermann-i: «Hirurogeita hamabost urtetan ez dut izan benetako poztasunik ezta lau astez ere». Azkenaldiko hilabete hauetan, ordea, bereziki

ETAK su-etena iragarri zuenetik, badirudi zerbait diferente ari garela bizitzen, zerbait ezberdin da-goela edo datorrela. Zerbait berri espero dugula. Baina, jakina, hemen ere arazoak: hasieratik ba-tzuk hasi baitziren esaten tranpa baten aurrean geundela, garbi-garbi; hark ez zuela iraungo ge-hiegi, berehalaxe zapuztuko zela ilusio berri hu-ra. Aburu ezberdin ugari sortu ziren berehala eta hainbeste ikuspuntu kontrajarri segituan. Denek ikusten dute beste modu batera egoera, entzun alderdi politiko bati eta entzun gero beste bati eta ematen du mundu eta momentu diferenteetan bizi direla. Ura nork bere sorora ekartzen du beti eta nahi duena ikusten du eta nahi duen modura gainera. Gero, noski, hori da egia. Eta egia bat besterik ez omen dago.

LONDON University-ko John Wilson iker-tzaileak idatzi zuen: Afrikako lurralde batean eltxoen kontrako kanpaina antolatzeke film bat egin zuen erakusteko zer egin behar zen lur zin-giratsuak lehortzeko, nola bildu behar ziren edo-non utzitako metalezko latak bestela gero euria-rekin eltxoen larbak ugalduko zirelako etabar... Filmak bost minutuko iraupena zuen, sinplea zen eta zehatza. Ekintza oinarritzkoenak besterik ez zituen erakusten: gizon bat metalezko latak ja-sotzen, ura botatzen, zangak betetzen, eta abar. Wilson-ek filma herri batean eman zuen, eta amaitzean argia piztu eta herriko biztanleei gal-detu zienezan zer ikusi zuten haxe izan zen erantzuna: «Oilo bat», erantzun zuten. «Oilo bat hegan egiten ikusi dugu». Wilson eta bere la-guntzaileak ezin harrituago geratu ziren. Ezin zuten gogoratu oilo bat filmatu ote zutenik. Be-rriro pasatu zuten filma, oraingoan oso poliki. Egia zen, segundu izpi batez, pantailaren izkina batean, azaltzen zen supituki berehalaxe desa-gertzen zen oilo bat. Afrikarrek ez zuten ikusi detaile hori besterik. Horixe baitzen interesatzen zitzairen gauza bizi bakarra. Zangen eta urez be-teriko metalezko latetan istorio hark ez zeukan be-raientzat inolako zentzurik batere.

Hemen ere gauza bera. Talde batek besteari bere egia erakusten dio, ez dago besterik eta hori da interesatzen zaion gauza bakarra. Badirudi ez duela besteak esandakoa aintzat hartu nahi. Ez-tabaidatzen dira baina gauzak horretantxe daude. Dena dela, ematen du Lizarrako ituna dela-eta, kontu horrekin egoera politiko eta sozial berriak eta ezustekoak ari direla sortzen. Honek gogora dakarkit desertuan zeuden bi arkeologo famatu haien (Sethe eta Ed. Naville egiptologoak) go-rabeherak. Baina hurrengo baterako utziko ditut oraingoaz ●

*“Denek ikusten dute
beste modu batera
egoera, entzun alderdi
politiko bati eta entzun
gero beste bati eta ematen
du mundu eta momentu
diferenteetan bizi direla.
Ura nork bere sorora
ekartzen du beti eta nahi
duena ikusten du eta nahi
duen modura gainera.
Gero, noski, hori da egia.
Eta egia bat besterik ez
omen dago”*



GAZTE HEZIKAITZAK Pierre Aber

Liburu honetako protagonistak Blouson noir izenez ezagutzen ziren gazte batzuk dira. Eguna kalean ematen dute, beren motoak arreata handiz zaindu eta zalaparta bila. Bud dugu taldeko buruzagi bakarra beste taldekide berri bat, Mickey, agertzen den bitartean. Azken honek taldeari sustraitik ideak, ametsak eta itxaropen ezkutuenak ere zalantzan jartzen dizkie taldekideei.

Abentura liburuetan ohikoak diren osagai guztiak aurkituko dituzu liburu honetan: matxinadak, borrokak, lasterketak, ezustekoak, jende baztertua nonahi.

**Bidalketa gasturik gabe
etxean jasoko duzu**

Kaleko Prezioa

1.400 pta.
bakoitza

ARGIAko Prezioa

1150 pta
bakoitza



ZAPELAITZ BEGI J. Fenimore Cooper

Fenimore Cooper (1789-1851) familia ingeles imigrante bateko semea zen, eta gurasoek Cooperstown-en, Otsego lakuaren ertzean eraikitako ezarkuntza batean igaro zuen bere haurtzaroa, indiarrek ordurako utzita zuten lurralde batean, hain zuzen. Indiar tranpalari eta ehiztari asko ezagutu zituen han, gero bere liburuetako pertsonaien modelotarako balio izango ziotenak.

Natty Bumppo da kondaira honetako protagonista, indiarrek "Laruzko Galtzak" edo "Zapelaitz-begi" deitzen diotena.

Zibilizazioaren gehiegikeriekin gero eta ez adosago, azkenean aldentzea erabaki duen arima garbi xumearen irudia da. "Zapelaitz9-Begi"-k, azalgorrien artean hazia denez, hauen eta haien birtuteak ditu beregan, eta alboan du beti Chingachwook indiarra.

ABENTURA ZIRRARAGARRIAK

ETA EZ AHAZTU

~~900 pta.~~

775 Pta



**HIRU LIBURU,
HIRU ABENTURA**

~~2.500 pta.~~

1.875 Pta



**JOSEBA TAPIA ETA KOLDO IZAGIRREREN
"APOAREN EDERTASUNA"**

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA _____

PREZIOA _____

ALEAK _____

GUZTIRA _____

☐ VISA: Epea:

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 19 - 0360030651 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____

N.A.E. / N.I.F. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea

Sukurtsala

K.D.

Kontu zenbakia

DISEINUA

FOTOKONPOSAKETA

INPRESIOA

EDIZIO DIGITALA

BIDALKETA

antza

grafikagintza & komunikazioa

INDUSTRIALDEA, 2 • 20160 LASARTE-ORIA, GIPUZKOA • TEL: 943 37 15 45 • FAXA: 943 37 34 03
e-mail: antzagraf@antza.com • www.antza.com